

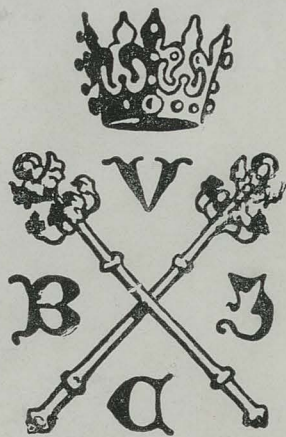
BIBLIOTHECA
UNIVJAGELL.
CRACOVENSIS

585363-

-585367

Mag. St. Dr.

1

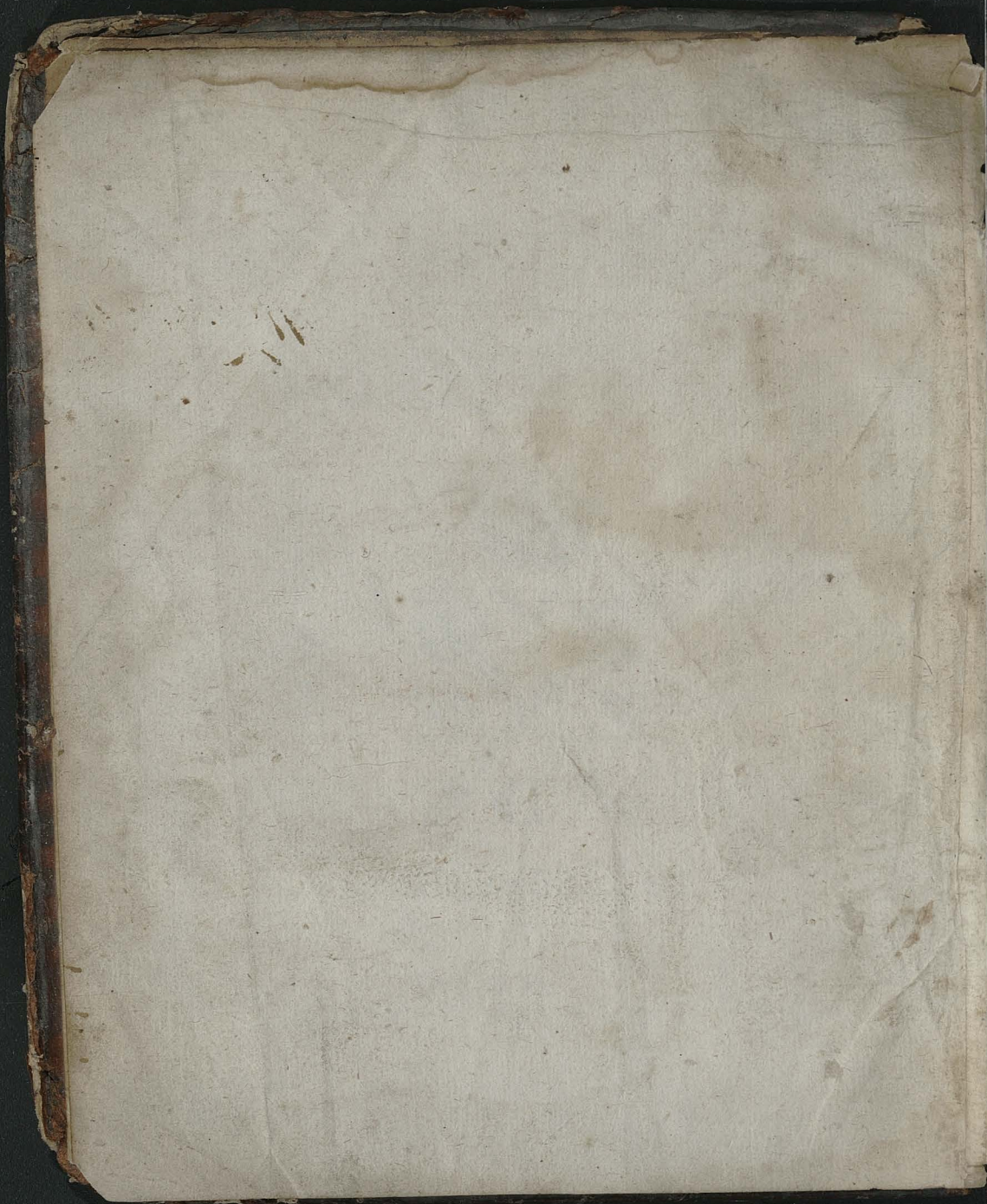
585363-585367

Mag. St. Dr.

of the
1892
Luzon Kanonchi

1360

Luzon

D

I

P

A

p

IN S T E M M A.

G.

D. Z.

C.

C.

P.

S.

Z.

V. C.

5.85 366T

Belligero premitur sub quadrupedante Cerastes
Lunaq; sydeream circinat orbe facem.
Namq; Ducum æthereo generi, & bellantibus armis,
Fulgurat hinc splendor, robur ab inde venit.

M. Jacobus Vitellius, Collega Maior.

Illmo Principi ac Domino,
D. G E O R G I O
D V C I I N Z B A R A Z,
C A S T E L L A N O
Cracouiensi:

P I N S C E N S I, S O C A L I E N S I, Z A R N O V E.
C E N S I, V I S L I C E N S I, &c. &c.

Capitaneo.

JOANNES INNOCENTIUS PETRICIUS S. & F.

RIMVM TE PRINCEPS
ILLVSTRISIME conueni-
unt, nomenq^{ue} Tuum ad publicum fa-
uorem deposcunt, quos hic vides, Sa-
pientes. Alij, didicimus experimen-
to, quam religiosè etiam à salutanti-
bus adiri consueuistis, quam multa obstantia, quam ma-
gnam circa vos, que, licet vndiq^{ue} pateatis, sepe nos dimo-
uet, habetis custodiam, in solâ amplitudine & splendore:
hi, quanquam istud & quicquid ad se pertineret intellexe-
runt,

DEDICATORIA.

runt, non timuerunt tamen apud Te insolentiam vel re-
 pulsam. Absit PRINCEPS: nullius hic temeri-
 tas in Cynicorum erumpit superbiam, ut non aestimet
 Alexandrum, non perdit etiam in Sapientibus ius suum,
 vestri reuerentia & respectus, sed cum utroq; magnus im-
 mineres, nescio utrum laudabilius fuerit, Fortunam in
 Te agnoscere, quam etiam in pessimis habet, veneratio-
 ne, an Virtutem, quam nisi in optimis prestat, fiducia
 & facilitate. Sunt quidem & illa, quibus unumquenq;
 perstringis, luculenta testimonia Virtutis Tue, sunt care
 Tue merces, non nisi magnis meritorum pretiis à gentili-
 bus Tuis Tibi, Teq; ipso comparate: Natalium splendor,
 in quo, quam educatio, quam hortator aliquis, quam
 ipsum virtutis nomen cognitum Tibi fuisset, antè idoneus
 dignusq; maioribus, conscientia & indole fuisti: Opum
 amplitudo, in qua simili cum Deo munere, præter bene
 faciendum virtutesq; propagandum, nullam Tibi ad alia
 facultatem reliquisti: Nominis decus, quod iam multi-
 plicatum glorie insignibus, illustrius Tuâ serie continua-
 tioneq; reddidisti: Senatoria dignitas, in quâ plena meri-
 torum consecutione, principem statim primumq; locum ob-
 tinuisti: iam tot tituli, tot appellationes, quibus celum no-
 strum repleuisti: hæc tamen omnia, quantumuis in Te
 mira-

D E D I C A T O R I A.

miraremur, suspiceremus, in virtutibus reponeremus, liberè
 dicam, alia pretulimus; unâ tantum causa: Fortune,
 que simul cum his aderat, verecundiâ. Minora, fatemur,
 & si cum prioribus conferantur, inferiora erant, que nos
 ad Te inuitarunt, que adduxerunt, literæ, doctrina, eru-
 ditio, sine iactantia, fastu, vanitate; adhæc pari librâ mix-
 ta comitas cum gravitate, modestia cum potestate, simpli-
 citas cum auctoritate, constans omnium æquabilitas, æqua-
 bilis omnium constantia: sed fuit quiddam in his, quod
 nobiscum consentiret, & seu naturâ seu affectu mitioribus
 & quasi familiarioribus dotibus addicti, virtutibus qui-
 dem Tuis pretulimus, sed non nisi alias virtutes. Perue-
 nit tamen ex aliis ad alias veneratio, & sicut ubi una vir-
 tus, ibi omnes adsunt, ita quem aliqua in Te honorem,
 eum omnes habent. Non est ingenij nostri illarum ma-
 gnitudinem colligere, longamq; replicando memoriam,
 merita cuiusq; convenienti comparatione connectere: lite-
 ras, doctrinam, ipsam Tuam Prudentiam quanti fecimus,
 ex eo cognosces, quod nulla sine hac virtus Tua stetit.
 Nolo ego referre, quoties illa exacerbatos in republica ci-
 vium animos, atq; in mutuas surgentes pernicies sedavit,
 quoties turbulentas minas, periculosas offensas, erumpen-
 tes seditio num faces extinxit, quoties eius opem respubli-

D E D I C A T O R I A .

ca requisivit, quoties consilium in ambiguis, medellam in rebus afflictis imploravit: nulla his magis adhuc, quam sola prudentia laudatur. Debuiſti hanc saltim in aliquo prestare nobis, ut dignitatem non habere modo sed etiam exercere, ut vel ne ideo Senator dicereris, quod tantum fueris. At quantam Tu simul virtutum turbam hanc unam produxisti? Temperantiam, cum nulli commodo publico utilitatiq; priuatum sinum parasti. Pietatem, cum Tuas offensas publicae saluti remittendo, singulos, uniuersos, vel pro beneficio, quod sui muneris esse scirent, resumere libertatem, inuigilare publicis commodis, commoueri temporum vice, capessere afflictæ reipublicæ curas, exorare, hortari non remisisti. Constantiam, cum in nullius gratia, ostentatæq; spei auctoramentum & sententiam pedibus transiisti, neq; ad diuersissimam partem à Tuâ dignitate equitateq; recessisti. Fortitudinem, cum potius dicere que velles odiosum sed honestum, quam que nolles miserum & turpe reputando, res his temporibus inter se dissociabiles, dignitatem libertatemq; miscuisti. Vnde magnum quoq; Tibi his ciuium amorem, magnam fidem peperisti: ut quoquo vocares, Te alacres & securi sequerentur, quicquid suaderes, Tibi tam propè parerent quam Regi, tam fiderent, quam sibi. Non rationibus colligam quod experimentis probatum

tum

DEDICATORIA.

tum est. An spes aliqua paulo ante fuit, amplissimam regni
 Curiam, circumuentam ancipiti hostium ciuiumq; metu,
 cum inde armis, hinc discordiâ, quâ iam perire nihil sine
 uniuerso nobis poterat, agigaretur, ab aliquo expediri li-
 berariq; posse? Factum; cum diuinam prudentiam, hoc
 est, Tuam interposuisti. Amouisti haud mora intesti-
 num malum, sustulisti pessimum exemplum, & quamuis
 hoc idem alij conarentur, Tibi tantum obtemperatum est,
 Tu concordiam, Tu Comitiam perfecisti. Itum in suffragia
 est, impetratum quod postulabatur, interq; alia laudan-
 da, deseruimus lucra, nobis seruauius nostras messes, ac
 ne hostilibus vsibus anni exuberarent, clausimus apud nos,
 exterarum quoq; gentium abundantiam vel famem. Vi-
 de PRINCËPS, in quot vias ab vna prudentiâ; in
 quot laudes progressus es; tantòq; etiam illustriores, quan-
 tò excellentibus ingeniis, sepius didicimus defuisse artes,
 quibus ciues regerent, quàm quibus hostes superarent. Sed
 num hostes quoq; Tibi defuerunt? num arma? num ille
 idem in periculis animus? Parumne Te experti asperri-
 mâ expeditione in Turcas ad Bussam fuimus? Vbi post
 castra, manus, equos, viros, constantiam, perseueranti-
 am, quid tandem habuimus, quo hostem vicimus, præter
 Te ipsum? Querebat iam ille pertesus belli, aliquod di-
fessionis

D E D I C A T O R I A .

scessionis suae pretium, contentus oppidi unius, sibi insensu inimicique ulione, longa contentione illud à nobis, quod Tuum erat, deposcebat, Bersadam nominabat, Bersadam in conditionibus, in summâ pacis ponebat, flagitabat; nos quoque cum hoste eandem à Te rogauimus, in necessitate attulimus, monstrauimus, quâ unâ tunc potuit redimi patria, hostis amoueri. Leue munus, quod libenter patriae dares, erat, sed quàm amplius in eo de fortitudine haberes, illo demonstraisti, quod nemo à Te impetrauit. Excogitasti ad nostras preces aliud quiddam, quod pari in patriam pietate, impari nobiscum mente virtuteque praestares: antequam hostes, antequam nos sensissemus, sperassemus, maximâ precipitiq; celeritate ad hoc missis equitibus, ipse oppidum deuissisti, controuersiamque bellum flammis restinxisti. Magnae haec PRINCEPS laudes sunt, pulcherrimi fructus animi, consilij, prudentiae Tuae. Neque hoc unum tantum nobis experimentum, sed aliud alio maius pulchriusque prestitisti. Vel illud adhuc cuiusmodi est, cum regnum, fatis haud dubie male nobis cogitantibus, inopinatò ab omni parte agitatum ac perterritum, pro uitâ iam propè suâ saluteque extimuit? Hic animos oculosque percellabant raptè per perfidiam prouinciae, immissus in interiora regni hostis, portus proditi, aperti aditus, agri, arces, urbes,

DEDICATORIA.

urbes, homines, sine prelio, sine morâ, momento au-
 capti, traditi: hîc nihil à nobis in ista prouisum para-
 hîc plures alij hostes, hîc ipsi vicini, palam aut occultè
 ad occasionem infensi paratiq̃, Moschi, Tartari, Turcæ,
 captum statimq̃ compositum cum Ferdinando Cesare bel-
 lum, Mansfeldiani amisso Duce vagi, capiti iam Reipu-
 blicæ, Coronæ regie, è Silesiâ proximoq̃ imminentes. Si, quis
 tunc laborantibus succurrit, quis opem manumq̃ nobis
 porrexit, quesiero: an non Tu, qui Te primum in Tua par-
 te opposuisti? Si, quis hostem exterruit, arma ei ex ma-
 nibus excussit: an non Tuidem, qui Tuis pariter exsonui-
 sti, qui nostra strinxisti? Ad Te tunc respeximus, Tibi
 obtemperauimus, ad Tuam vocem, auctoritatem, in Co-
 mitiola extra ordinem conuenimus, pecuniam obtulimus,
 arma, viros comparauimus, ad nomen, delectum respondi-
 mus, ipsi deniq̃ in ferro, in excubiis fuimus. An hæc fru-
 stra, an in cassum suscepimus, iniuimus, fecimus, fatentur
 dolenter ij, qui nobis non crediderunt. Sentis verò iam
PRINCEPS, ut omnia, quæcunq̃ continenter me-
 ditaris, quæcunq̃ aggrediendo nobis exponis in lucem, ab
 altitudine animi à Tua prudentia proueniant, ut nihil
 se ab eâ diuelli separariq̃ permittat, ut quamcunq̃ in Te
 virtutem sumimus, sequantur omnes, datâq̃ per vnâ vi-

cetera

DEDICATORIA.

cetera mirabili societate ad se inuicem coacta, parem cum illa agant triumphū. Quamuis enim multiplicamus nomina virtutum, gradus inter eas facimus, non habent tamen ille inter se discrimen, non numerum, nisi de nostra infirmitate, ideoq̄ à nobis diuise sunt ut intelligantur, ut eligantur. Non exuerunt hic PRINCEPS, non deposuerunt Sapientes, virtutum Tuarum memoriam, reddent etiam Tibi, si vis, de sua electione rationem. Quicquid in Prudentiâ Tuâ pretulerunt: admiratio est, quâ simul omnes in unâ inuenerunt: quicquid in Prudentiam Tuam contulerunt, infirmitas est, quâ simul omnes capere non potuerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ laudauerunt, affectus est, quo simul omnes in unâ amaauerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ coluerunt, reuerentia est, qua simul omnes in unâ honorauerunt: quicquid in Prudentia Tua præceperunt, fiducia est, quam sibi ab una in omnes congesserunt. Satis est PRINCEPS: annue vel hac unâ Sapientibus, aspira fauorem quem petunt, dexter volensq̄ inuocantibus adsis, iam illi, & per ceteras Tuas excelsas virtutes, pleniori se predicatione inuehent, & à Tuis auspiciis, per aliorum beneuolentiam inoffensos agent cursus.

COMITIA
SAPIENTVM
LECTORI MEO.

Propositum & scopus libelli.

QVORVM Virorum non partem modò, & facta moresq; posteris tradere, sed vultum etiam, sermonem, habitum, totumq; quod viuentium fuerat à morte effingere vsitatum est. Meritò id sane & perquam conuenienter. Nam nec delitescere potest imago, quam ad morum lineamenta nemo non intra se statim concipit videtq;, & dicta factaque, quæ non quilibet potuit, conuenit vt non quemcunque, sed suum referant autorem. Adhæc solæ non tantum aures efficiunt, & quamuis vtraq; ad animum via est, fortiùs tamen perueniunt, quæ animus non narrari sibi tantùm putat, sed exprimi, & oculis mentis ostendi. Hinc illi apud scriptores Sapientum cætus, repræsentati per Symposia, solennes Cænas, Conuiuia: excogitata, quò suis se dictis sententijsq; exercerent, Pa-

*Occasio scri-
ptionis.*

Dialogi &

A

læstræ

*eorum incun-
ditas**in quam fer-
tur libellus,**Libertate li-
terarum**Imitatione o-
ptimorum**ex quibus cō-
cinnatum hoc
opus*

læstræ, Scholæ, Academiæ. vbi nulla re vero dissi-
miles, videas inuicem moribus studijsq; coniu-
ctos coire, gaudere congressu, officiosis vltro ci-
troq; verbis colloqui, alia ex alijs inter eruditas vo-
luptates mouere quæstionum capita, interdum se-
se mutuò laceffere, iocis decertare, acutè, festiuè,
ambiguè, salibus, senficulis, ludere, ducere, suspen-
dere, vt inter tam seria, tam viua & spirantia, ne-
scias quid mors in ipsos egisset. Cæpimus hîc vi-
des, in simili quoq; ludo tabulas & stylum, non pa-
ria efficiendi arrogantia, verùm ludendi licentiâ.
Nemini hæc libertas aut voluptas in literis negata,
sed velut in instructissimo aliquo emporio hortô-
ue, quicquid studij cuiusq; poscit affectio, positâ la-
boris mercede, auferre permissum. Quem licet
hîc fortasse in cæteris videar lusisse perdidisseque,
in eo saltem non vsquequaq; improbandum refe-
ram, conatus quantum potui, tam assuescere opti-
mis, quàm quod in alijs optimum erat, meum fa-
cere. Nam statim profiteor, statim moneo, quic-
quid hîc est, ab alijs esse, sic scribendo tempera-
tum, vt aut aperiam, quod aliquem dixisse non la-
teat, aut tegam, quod aliquem dixisse oporteat.
Si dicto non credis, si diffidis, si dolum times, quàm
aliquid præproperè ac iniquè pronunties, aut diem
iudicij diffunde, quoad de quò dubitas liqueat, aut
vadem cōmunem literatorum à me quoq; accipe:

Nihil

Pars Prima.

3

Nihil tam difficile, quin quaerendo inuestigari possit.

*Terentius
Heautonri.*

*Obscuritas
excusatur*

iure,

naturâ,

*notis, que ubi
big, addita.*

*Materia libri
belli:*

Varietas,

Quod si in eo me absolutum dimissumq; ad aliud iudicium & quaesitores retrahis, quod non simplici & aperta oratione, quicquid tradere propositum erat curatum est, quod inductæ nubes & tenebræ, per quas videre intelligereq; quæ velim, nisi solus & vnus possim, quod figmentis operimentisq; præfocata sepultaq; omnia. Primum, respondere ad ista possum, scitum illud Imperatoris Romani, *Rationem otij sui neminem reddere.* Deinde, ad naturam prouocare, in qua nihil non serium, & tamen obducta sunt omnia, plurimum lucis, & tenebras experimur. Quanquam cum libris illud quod cum amicis facere oportet, quos antequam perspicias noscasque, plurimum salis cum ijs prius delingas necesse est. Neq; hinc adeo simulantur omnia, vt nihil intelligas, nihil videas, cum etiam more calculatorum, ingentes rerum summas sensusque, breuibus subductionibus collectos, hinc inde apposuerimus. Cæterum materia, vt fermè tales solent, vna non est, alibi, quod alicubi lectione compertum annotatumque, alibi mores, sermones, consilia, amores, varijs casibus euentibusq; mixtos, sub doctiorum sapientumq; æstimatione circumferens. Vt agricolæ solent, in vno campo, non far, aut filiginem solùm, sed hordeum, fabam, variaq; legumina serere, sic ego, quæ meditatio, remissio, labor, otiumq; attulerat, plu-

ra quasi semina spargo, vt colligam; quicquid seu quaestibus, seu cuiusq; vsui prouenerit. Inclinator tamen ad posterius opus libellus est. Equidem scio, nullum iam hodie tanti opificium praë Politicis aestimari, in eo nullius non propè iam calamos & industriam consumi, ad illud sacrorum quoq; hominum studia, relicta diuinarum rerum commentatione transferri, ibi sedulo occupari, cudere praëcepta, subijcere consilia, monstrare artes, dominandi secreta, utilitatum compendia, calliditatum diuerticula, ac vt Circe olim suis artibus solebat, homines in fues, vrsos, leonesq; sic illi Principes suis praëceptionibus, saepè in monstra, inq; eam formam quam finxerint, pro arbitratu verte-re transformareq;. Mihi non sub religione Politici scribenti, libertas erit alia. Sunt quoq; hæc artes, sunt praëcepta, sunt exempla, sed saltuatim & breuibus scriptiunculis tradita comprehensaq;. Poteris hæc vndecunq; inceperis, vbicunq; desieris, & quasi à se discedentia legere, & quasi cohærentia. Sicut quidam lepuseulis, capreisq; ac similibus feris, subiecta domibus ponunt viuaria, vt & in conspectu clausa venatio possidentes oblectaret oculos, & cum vsus epularum exigeret, feræ velut è cella promerentur: ita hic sententias, exempla, noua, antiqua, extera, domestica, in vnum cumulum congesta, ac velut vincta habes, vt nec laboriosum sit, quæ per autorum syluas latent, vno velut se-

*potissimum
politica*

*In hac quis
labor recen-
tiorum.*

*Quantum hic
datur politice.*

pto clausa reperire, nec tædiosum, mixturâ quâ-
dam rerumq; varietate oblectantia, sæpius visen-
da conuenire. Si non singula animo tuo respon-
derint, laudes voluntatem, ignoscas ingenio, me-
mor illius Varronis, *Neq; in bona segete, nullum esse spicû
nequam, neq; in mala non aliquod bonum.* Iudicia certè &
censuras vt antè præuidi, ita antè remoueo. Erit qui
aliquem posthabitû præpositumue, omissum negle-
ctûq; à me deprehendat, iudicio & malitia negabo:
dedi quos meminisse potui, in alijs si nomêclatores
mei defecêre, quid hic meæ fraudis? Deinde, ne-
quaquam dignitatis cuiusquam arbiter iudexue,
quod aliqui in cænis, idem in comitijs seruauit, nec
paucis loca atq; fercula quædam opima primaq;ue,
cæteris vilia & minuta distribui, sed toris epulisq;
positis, perinde omnes dignitate, cunctisq; rebus,
ac mensâ æquauit. Etiamne sacros & profanos? eti-
amne religiosos cû gentilibus inquires? Etiam. Ho-
spites enim tunc omnes & sapiêtes atq; ad mensam
cætumq; non ad arâ notamq; recipio. At enim mi-
nus seuera aliqua obijcies, & inter alios errores
admissos quoq; amores? Vt augeam adhuc, agnosco
culpâ, amplector etiam, & errare quidè me sed cum
summis viris fateor. Scripsêre plura doctissimi, gra-
uissimi, sanctissimiq; homines, nec tamen pollue-
runt sanctitatem vitæ suæ, præsertim qui nec volu-
ptatè cû Epicureis præceptis instruxerunt, nec à se-
ueritate lætitiâ omnè cum Stoicis exegerunt. Nos

*Autori-
tio & excu-
tio si peccatû
aliquid*

*in enumera-
tione perso-
narum*

*in earum or-
dine,*

*in religione
& sanctitate*

in amoribus,

*Nam castum
esse decet pi-
um poetam.
Ipsam, versu-
culos nihil ne-
cesse est. Ca-
tullus.*

verò vt hæc etiam paucula refugiamus, sanctiores
 ipsis, feueriores erimus? vnde verò? Et sane, scri-
 ptis omnis gratia à varietate paratur; quæ nisi adsit,
 quantumuis sint illa iucunda & delectabilia, desi-
 nunt videri, vbi similia pariaq; esse quocunq; mo-
 do cæperunt. Deniq; vt semel omnibus occurram,
 non inficior me in hoc opere velut in itinere & pe-
 regrinatione, alibi assedisse, defecisse, alibi desle-
 xisse, aberrauisse, obuijs & narrantibus accredidisse,
 vmbra arborum, fonticulorum amœnitatem, auræ
 refrigerationem, variasq; moras captauisse, multa
 feria derelictui habuisse. Profectò enim ista, con-
 cinnata potius in negotio, quàm in otio fuere,
 Quæ qualiacunq; inueneris, memineris etiam eos,
 qui mortalium habitati sunt sapientissimi, multa
 quoq; potuisse, non omnia. Nam nec vastitatem
 immensæ tractationis de quacunq; re persequimur,
 & cum lectione quæ sita stylo committimus, ea
 tantùm sumimus quæ exigit materia, non quæ re-
 rum natura; in quarum altera pauca sunt, in altera
 omnia. Magnæ verò rei quantulumcunq; possi-
 dere esseq; participem, abundè semper pulchrum
 magnificumq; fuit, nec magis famam, vasta & in-
 gentia artificum opera, quàm Homerus in nuce,
 nauis Myrmecidis, quam apicula pinnis absconde-
 bat, paruaq; alia habuere, siquidem nescio quo pa-
 cto, notæ sæpe fuerunt magnorum ingeniorum
 minima etiam compendia. Sed iam res quod ha-
 buere ferant exordium.

*Moni-**Iterata de-
precatio.**In verbosos
& loquaces**Paruitas li-
belli non de-
mit magnitu-
dini ingenij.*

*Monita à Cleante Philosopho dantur, ingredi-
dienti iter sapientia omnisq; honesti.*

Audiebam regionem esse, post tot sæcula, seu natu-
ræ ingenio, alia alibi in orbe sorbentis inferentisq;,
seu curâ hominum, haud pridem ortam comper-
tam. Hanc, supra alia rerum miracula maximè
miram. Illic omnes sublimitates ingeniorum, om-
nes subtilitates artiû, omnes cultus venustatesq;
literarum ingressis exhiberi vltroq; patere. Inde
velut ex aliquâ vrbium, quas in excelso lunaq; esse
& habitari putavit Colophonius Xenophanes,
quicquid vsquam agerent, quicquid cuderent do-
ctiores, perspicuè ac minutè videri obseruarique.
Eandem ignauorum ignarorumq; adeò impatien-
tem, vt perinde illic, ac in Anglia lupi, in Scythia
asini, in Æthiopia equi, nasci aut viuere diu inue-
cti possint. Quæ, aliaq; plura multorum famâ fi-
deq; accepta, cum diutiùs pigeret non videre, iui,
perueni ad ipsam. Regionem obiecti in circuitum
montes, elataq; in cælum & ardua aspectu quoque
iuga claudebant. Quâ parte intercisâ auulsaque
cacumina, cæca omnia & obscurissimis tenebris
nocteq; suffusa, & viam, & visum contra tendenti-
um suppresserant. Introitum tamen illâc esse fre-
quentia affluentium, præstolantiumq; vt ad limen
fieri solet hominum indicabat.

Nam & versos eò
vultus

*Ing. is in
allegoriam*

*Vrbes homi-
nesq; in luna
esse quis puta-
uit.*

*Que anima-
lia certis in lo-
cis agrè na-
scentur habent
turq;.*

*Nemo tam
rudis est vt*

videri etiam
r. lit

Virg. lib. 6.
Æneid.

Explicatio fa-
bula de Eury-
dice & Or-
pheo

præcepti Py-
thagoræ.

Ad consequen-
dam quam-
cumq; rem duo
necessaria A-
mor & Labor.

vultus oculosq; & omnes tanquam ad mortife-
ram viam animas aduertebam stantes,

Tendentesq; manus ripe ulterioris amore.

Cocytum primò, venireq; cum cymba Charon-
tem putabam. respexi: & quamuis per caliginem
Ceanthem agnoui. Lucernam is manu tenebat,
quâ languescentem in tenebris lucem subinde oleo
affuso reficiens, monstrabat euntibus viam. Hanc
ego quoq; ad illum magno nisu per turbam moli-
tus, cum propius accedens, nauli loco præmium
etiam offerrem, ille nisi conditione obligatum, me
ducere posse negauit. Conditio erat, qualis ali-
quando de Eurydice Orpheo data. **NE OMNI-
NO RESPICEREM.** Nec valde dissimilem
aliam, subsiliens in flammam lucernæ fulgor oculis
ingerebat. Erat autem præceptum Pythagoræ, his
verbis auroq; ad Iychni oram ductum, **PER EAN-
DEM VIAM NE REVERTERE.** Eò altius
quiddam, quò pluribus sententijs iuberetur suspi-
catus, quæ ratio tam duras leges decretaq; in adue-
nientes censuisset, sedulò Ceanthem interrogavi.
Nempè, respondit ille, ipse recti amor & virtutis
studium, à quibus iam defecit, quisquis non timu-
it retrò reflecti aut reuerti. Non sapientiæ modò,
sed omnis honesti summa in eo est, ire nitiq; &
spectare id solum, ad quod accingeris. Nam nec
profectum quisquam in ijs inuenit, quæ post se
relinquit, & dimissa ignauia voluptatisq; via, ea-
dem

dem facilitate ac consuetudine repetitur, quã respicitur. Nemini licentia tuta fuit, nec quisquam ad magna peruenit, nisi qui se sollicitè custodiuit. Multorum annorum Pythagoras obseruauit silentium, quo non linguæ taciturnitatē, quæ præclara quæq; edocet, sed affectuum in animo obstrepentium & cupiditatum compesceret clamores. Ampla & pretiosa quidam patrimonia, in vnum redacta proiecerunt in mare, quò calcatis vtilitatibus irent, pergerentq; ad virtutem sine omni respectu. Iucunditatem plurimi omnemq; indulgentiam, duris & asperis præfocarunt prorsusq; exegerunt ex animo, ne ex eâ, velut ex relicto cinere, latens quandoq; rediret resurgeretq; cupiditatum flamma. Nihil mollius ad sapientiam ac ad virtutem peruenitur. Custodiendus quoque est animus, oculi, aures, insitendum cæptis, pergendum, quærendum secretum, silentium, fouendus iste manibus laboratus igniculus, sæcundus æterni alterius & illustris ignis, noctes ac tempora ad quietem & refectio-nem à naturâ data, in acerrimo labore & vigiliâ ducenda, tædium, fuligo, sudor lucubrationum bibendus. Cessit his quicunq; aut ad blandiora respexit, iam sapientiæ possessione depulsus est. Hæc locutus, nihil postea abnuentem, solenni Philosophorum formulâ ad sapientiam initiauit **S** V-
STINE & ABSTINE, statimque viam exorsus est. Quanquam præceptus iam labor, ipseque in-

Explicatio silentij imperati discipulis à Pythagora.

Philosophorū veterum austeritas.

Sententia in vtramq; fortunam utilis Epicteti Philosophi.

grediendus solitudinis & tenebrarum horror, ad omnem patientiam animum durauerat, res tamen tristis experiendo fuit. Iter contortum, impeditum, varium, difficile, & non vnâ laborum serie properantibus inefficax; modo eminentium saxorum scruporumq; acuminibus asperum, alibi subtracto in profundum solo præceps abruptumq;ue, alibi decliui descensu, aut vbi terra immaduerat, imbre roreue instabile, lubricum. Igitur varia etiam tetraq; luctatio fuit, vt quòquò ventum erat, offensare, titubare, cadere, resurgere, exstantia corripere, & iterum ab ipsis adminiculis labi, corruere. Nec lassitudinem morâ aut quiete lenire contigit, subinde Cleanthe admonente ingerenteq;ue, **REMISSIO EST ANIMI AMISSIO.** Ita ægrè per viarum difficultates, continuamq;ue ac velut æternam noctem, quam nec planè lucerna Cleanthis soluebat eluctatus, perueni tandem ad optatam regionem terramq;ue. Mutata statim omnia, locusq; ipse beato ac felici aspectu, ita repente permulsiit animum, vt fatigationem susceptosq; labores, nouus hospes spectatorq; contemnerem.

Regio sapientum, mores, opes, studia describuntur.

Cælum nullis nubibus nebulisue obductum, sed purum, serenum, & diurnæ lucis plenum, nunquam non in sole est. Aëris mira clementia, nullo noxio afflatu ingrauescens, & cum aliquo spiritu moue-

tur,

Multa necesse est in discendo facias improbanda, vt efficias quod aliquando possit probari.

Dictum Mersonij.

tur, sæpius auras quàm ventos habet. Inde incolis ægritudo omnis ignota, languor, malaque senij. Multos videas, vix credibile dictu, dispari ætate, dissitisque sæculis natos, ignotos, velut æquales, in vno temporum ætatumque consistere æuo, inuicem nosci, coire ad colloquia, Socratem cum Parmenide & Timæo, Paralum & Xantippum cum Protagora: iam Cottas, Lælios, Scipiones, inter quos aliquorum natiuitas, vix aliorum attigerat vitam. Regionis forma pulcherrima, & velut vnicum exemplum in vno loco gaudentis naturæ. Illic herbidi apriciq; colles, inde florida prata campi que, iuxta, nemora sylvæ que, iam fonticuli & strepentes riui, eo prospectu varietate que, vt his modo illa, modo hæc sola, interdum simul omnia, gratissimâ mixturâ lætentur. Quicquid est quo vita carere non debeat, nusquam est præstantius. Nihil otiosum, nihil sterile videas, sed terram vbique grauidam, quicquid desideres pleno gremio fundentem. Montes quoque in ea excelsi, non niuibus horridi inculti que, sed Musis dilecti habitati que, virentes in imo lucis pubentibus, in sublimi sustinentes nemora nutantia. Celeberrimi sunt Parnassus, Helicon, Pierius, Cithæron. Sub ijs specus sunt antra que: in his quod subire vetet nihil horribile, sed amænæ vmbrae & opaca suaue resonantia. Inter alia nobilissimum Corycium antrum, responsis & oraculis Musarum memorandum.

*Fingendi licentia quam
& nos secuti.*

*Dialogi Platonis, Cicero-
nis.*

*Musarum
montes*

Fontes etiam, à quibus Poëta Musas ad ferendam opē suis carminibus euocare consueuerunt.

dum. Exiliunt propè adhærentq; inelyti fontes, Hippocrene, Libetra, Pimpla, Castalius, & totam sinuoso alueo terram lambens perfundensq; Hilius fluuius. Aquæ ubique ita limpida & perspicua, vt & arbores ex ripis alueorum marginesq; & relucens in fundo calculos, aut quicquid mersum suspensumue, propriâ imagine reddant annumerentque. In ijs prout otium lususque sollicitat, natate, lauari, perfundi Musis mos est. Imminent litoribus villæ vicique, qui vmbrosis nemoribus septi Academias, Lycea, Porticus, Exedras, quæq; sibi suisq; vsibus sapientes construxere continent. Hæc est regio Musis literisq; sacra, hæc facies, hic visus eius.

*Mores sapientum.
Probitas.*

Caterum quod rarum & par miraculo est, in tantâ naturæ luxuriâ propè paratâ peccantibus, summa incolarum frugalitas, summa continentia, summa æquitas, nec vlli corrupti mores. Sunt etiam quibus ad eò contumax, & velut sui ostentatrix est patientia, vt inter prima reputent vltro tristissima subire ijsq; non lassari. Hac constantiâ in virtutibus durati, magnam sibi libertatem fecerunt. Non regem aliquem aut leges vt rectè faciant, sed quod optimum in vita, se quisq; timet. Virtutes alter alterius tantò impensius amat æstimatque, quantò maioribus ipse abundat. Ad sapientiam, vix vlli peruenire, qui se peruenisse credit, contingit. Pretiosissimum inter cætera putant, intelligere quenq; nescire

Amor.

Sensus humilis.

nescire se quod nesciat, & cupere quod ignorat, addiscere. Hinc salutem inuicem precaturi adscripturique, non *Salue Valeue*, sed **NOSCE TE IPSVM** vsurpant. Ipsi nihil inter se simulatum habent, nihil fictum; astu vacui, à fraude, affectatione, fuce, auersi, à pretio incorrupti, simplices, sinceri, nudis affectibus. Arrogantia in omnem vitam infamis apud eos & probrosa est. Recte factorum mercedem perfecti in conscientia ponunt, minus perfecti in gloria. Nec tamen hæc ex toto etiam ab ijs qui contemptum eius profitentur, abijcitur. Gaudent plurimum æmulatione, quæ bene incipiens quanquam in aliquibus ad inuidiam latenter serpit, tamen quandiu virtutum causa est, toleratur.

Opulentiam eorum haud equidem inter magna ponerem, nisi eam sua cuique virtus æstimatioq; digna quæ noscatur pareret. Omnis eorum quæstus ex ingenio & eruditione est. Beatiorum hunc putant, quàm si ingemant agris, terram scrutentur, expectent annos, mercimonia exerceant, atq; fortunas, seu subditorum lacrymis sudoreque, seu propriâ sollicitudine, spe, metuue cumulent. Fidem propè excedentia videre contigit ingeniorum pretia. Viginti talentis vnâ orationem vendidit Isocrates. Aristotelis & Theophrasti libri, diu in terra seruati atq; etiam à tineis corrupti ingenti argento ab Appellicone Teio empti sunt. Pro pauculis Speusippi libri tria talenta annumerauit de-

*Salutatio.**Simplicitas.
Candor.**Modestia.**Æmulatio.**Diuitie sapi-
entum.**Quæstus ipso-
rum**hoc est, au-
reorum duode-
cimæ mille-
bus.*

*hoc est mille
octuaginta
aureis,*

*hoc est decem
aureorum
millibus.*

*Liberalitas in
eos principum*

*Quantum
possint Hispo-
riti.*

*Virgilius pau-
cis versibus
supra quinque
millia aureo-
rum meruit.*

lib. 6. in fine

ditque Aristoteles. Plato tres Philolai Pythagori-
ci libros, decem millibus denariorum mercatus est.
A Plinio seniore collectanea, Largius Licinius pri-
uatus homo CCCC. millibus nummum licitari si
venderet ausus est, & Plinius tanti adhuc addicere
noluit. Vnde ingentium apud eos opum conie-
ctatio est. Nec suam tantum industriam ditescunt, sed
expetuntur vltro, ornantur, locupletantur à prin-
cipibus, qui & sibi eos in clientes parant, & à lite-
ris ipsorum laudem, quæ opibus, regnis, volupta-
tibus superstes sit, emunt. Magna hæc mutuaque
felicitas, & cui principes fauent, & cui docti fa-
uentes. Nam omnes omnium virtutes tantæ
sunt, quantas videri eas volunt eorum ingenia, qui
vniuscuiusque facta describunt, comparentq; tan-
ti principes in suis virtutibus, quam si scriptores
fuerint in suis ingenijs. Sic & præmia illic abun-
dant, & opera vitæ. Innumerabilia in hac reputa-
tione subeunt principum munificentia exempla,
si quis persequi velit omnia. Vt eo quoque docu-
mento honor & diuitiæ literarum constant, pau-
cissima pono. Octavia Augusti soror, Virgilio
Poëtæ, Æneidis suæ libros recitanti, pro versibus
in quibus dolore & sensibus confusa, ob memori-
am Marcelli filij, morte sibi erepti, defecit, dena
festertia pro singulis numerari iussit. Erant autem
versus vnus & viginti, inde initium capientes

*Heu miserande puer si qua fata aspera rumpas
Tu Marcellus eris.*

Vespa-

Vespasianus Rhetoribus tam Latinis quam Græcis, cuique centena millia assignauit, quantum hodie in vniuersum literatorum genus vix aliquis erogaret. Lysander, ob pauculos versus, Antilocho Poëtæ pileum argento impleuit. Nec recentiori æuo sua pretia literas deseruere. Laurentius Vallæ cum Herodotum, Thucydidem, Polybium primus Romanâ linguâ loqui docuisset, ingentibus à Nicolao Quinto Pontifice præmijs donisque cumulatus est. hic ipse ab eodem aliquando interrogatus, cur tanto studio Græcas literas disceret, senex iam & in Latinis consummatus: Vt duplicem, respondit, abs te Pontifex mercedem accipiam. Senatus P. q; Venetus, carminis elegantia oblectatus, Sannazario Poëtæ, pro singulis versibus, singulos centenos aureos liberaliter donauit. Ponam carmen dignum legi.

*Viderat Adriacis Venetam Neptunus in undis
Stare urbem, & toto ponere iura mari:
Nunc mihi Tarpeias quantumvis Iuppiter arces
Obijce, & illa tui mania Martus ait.
Si pelago Tybrim præfers, Urbem aspice vtramq;:
Illam homines dices, hanc posuisse deos.*

Verum sunt quidem hæc opulentia sapientum ampla testimonia, sed virtutis ipsorum opera adhuc maiora. Non inde cuiquam sui pretium, non pristina vitæ obliuio, non adulatio adhæret. Sicut in comparandis diuitijs omni sollicitudine, sic in possidendis, vitijs nostris carent. In aliquos etiam

nulla

*hoc est, duo
millia & quin-
gentos aureos*

*Qui primam
& quando ca-
pere libros
Græcos in La-
tinum vertere*

*Sannazarius
à Senatu Ve-
neto pro sex
versibus aure-
os accepit sex-
centos.*

*Temperantia
sapientum*

nulla sunt præmia, & multi tamen, non alio præmio, quàm de alijs bene merendi, in eâ, in quâ ingenio valent, persistunt curâ.

*Encyclopaedia
veterum.*

*Duo fomenta
& principia
scientiarum.*

Olim integram & diu plenam, Virtute animi & Vocis vsu clauderant profitebanturque sapientiam. Hic apud illos fuit absolutus circulus orbisq; doctrinæ, hic perfectus globus omnium scientiarum, hic concentus harmoniaque concordantium inter se disciplinarum. Nam cum duo tantum aduerterent, quæ homo supra cætera animalia maxima accepit, Animum & Orationem, nullum doctrinæ genus, nullam in qualibet facultate cognitionem, nullam scientiam esse putauerunt, quæ non aliquo nexu fideque alicui ex his coniuncta addictaq; esset. Igitur utraq; quemadmodum iuncta naturâ, sic apud eos professione & officio manebant colligata copulataque. Nunc scissum est istud doctrinæ corpus, disciplinæq; in membra diductæ, plurimæ iam factæ sunt. In partitione panem sine modo, nemo ipsarum, nemo præceptorum, & inquam quisque eat inducatue alios, ineat computationem. præcipua quæ de ijs annotauerim referre non pigebit. Ergo & sequentium nunc nemo non, omnem artium & disciplinarum velut fatum, à Virtute animi & Vocis vsu edi procreariq; cum prioribus consentit profitereturque. Nemo non etiâ per amplum magnificumq; putat, vniuersum doctrinæ corpus, ex omni varietate doctrinarum compositum ab vno homine

homine teneri possiderique. Sed cum paulatim exolescere marcescereq; primitiuam in se ingeniorum fecunditatem, audaciamq; pristinam & laboris patientiam deficere sensissent, tantæ moli impares, quod vnum fuerat, in partes digessere, atq; portionibus excolere, quam quisq; suo ingenio seposuisset, ceperunt. Hinc quoq; capit artium numerus, vt multi inanis gloriæ cupidi, quò subtilius & numerosius aliquid diuisissent, hoc se feliciori ingenio crederent. Hinc inter conscios suæ infirmitatis orta diffidentia verecundiaque, vt aliqui mutato nomine, in posterum non Sapientes se, verùm Philosophos & sapientiæ studiosos vocari permetterent. Hinc Academia inductæ, in quibus, vt quod nemo amplius vnus poterat affectabatque, ita vniuersa doctrinæ summa, ne periret, inter Doctores viritim distributa, in cætu saltem profitentium custodiretur retinereturque. Igitur ex tanto disciplinarum numero, cum seorsim vnusquisq; sibi aliquã, opportunã deriuatione secerneret, duplicem Virtutem animi statuerunt, Appetendi vnã, alteram Cognoscendi. Qui ad posteriorem, & solius veritatis ac intelligentiæ professionem se contulerunt, tres in hâc ipsâ sibi, velut progressionem quasdam & gradus, quibus animum ad perfectæ veritatis cognitionem perducerent, construxerunt. Mathematicam, Physicam, & Metaphysicam. In Mathematicâ rerum visibilium formas visibiles contemplan-

Quando Philosophorum appellatio cepit, cuius auctor fuit Pythagoras.

Quando Academia.

Contemplatiue Philosophiæ diuisio.

do, veritatis cognitionem ab iis prius, quæ oculis sensuiq; patent incipiunt. Ab hæc altius ascendentes, à rerum visibilium, ad non visibiles causas peruestiganda transeunt. Postea ad summum fastigium speculationis connixi, in rerum non visibilium non visibilibus naturis indagandis consistunt, quam partem etiam Theologiam appellant. Hæc apud eos est veritatis speculationisq; perfectio, hæc summa, hæc partes eius. Cæterum in primis Mathematicam magnificiunt, non oblectatione aut affectu, sed tanquam faciat ad cæteras. Nam nec in rebus quas cernimus aliquid iungi, aptari, coire, sine numeris posse credunt, & mutuata à Mathematicâ demonstrandi certitudine ac subtilitate, tutiorem expeditioremq; ad quæq; occultissima in alijs fieri aditum existimant. Hinc præ foribus edictum discipulis præfixerunt, ne quispiam nisi probè Mathematicâ instructus, ad aliarum scientiarum speculationem accedat. Ac non vnam his etiam & integram, sed in plura membra sectam, & multiplicem præcipiunt. Geometriam, quæ æqualitatem, Arithmeticam, quæ numeros, Opticem, quæ umbras oculorumq; deceptiones, Musicam, quæ sonos, Astrologiam, quæ cælorum astrorumq; motus considerat. Physicam quoq; duabus partibus finiunt. Alterâ quâ in Vniuersi & mundi magni contemplatione versantur: alterâ qua in Hominis & mundi velut parui fabricam, naturam, affectus cognoscendos

Mathematica apud antiquos pretium, Pythagoræ opinio.

Platonis præceptum.

Mathematicæ diuisio & quinque species

Naturalis Philosophia diuisio.

scendos feruntur. Hic Medicinam reponunt. in qua per vias procedunt varias, aliâ, quâ Victu, aliâ, quâ Medicamentis, aliâ, quâ Manu & ferro medentur.

Neq; illi, qui voluntati & appetitui leges describunt, nihil præter rectum & velle & facere docent, pauciores aut inter se, aut inter Virtutes faciunt ordines. Alij sunt, qui procul à turbâ & negotijs amoti, sibi ac cælo viuunt, solis se inferendo diuinis. In hoc veram sapientiam, in hoc solidam beatitudinem collocant, superna requirere, ijsq; sociari virtutum imitatione. Vnde & has certis gradibus, ac officijs distinguunt. Prudentiam vocant, mundum & quæ in eo sunt præ diuinis despiciere, in se omnia reponere, ab opinionibus vulgi recedere. Temperantiam, sub iugum rationis cupiditates subijcere, easq; non reprimere modò, sed ipsarum profus obliuisci. Fortitudinem, mortem non timere, sed perpetuò meditari expectareque. Iustitiam, consentire in omne virtutis obsequium. Alij vero sunt, qui alijs consulendo, non se sibi tantum, sed etiam humano generi natos arbitrantur, summos, medicos, infimos monitis salutaribus & hortamentis imbuunt, vt, quoq; modo inter se viuant, vrbes suaq; tueantur, parentes venerentur, liberos ament, proximos diligant, libertatem exercent, communi saluti prouideant, docent. Hæc omnia sub tria velut capita & scientias colligunt. Ethicam, quæ

Moralis Philosophia diuisio.

Philosophorū qui se à repub. sequestrarunt virtutes.

Philosophorū qui respublicas ordinarūt studia.

priuati cuiusq; mores fingit, refingit, emendat; Oeconomicam, quæ familias remq; familiarem attemperat; Politicam, quæ magistratibus, ciuitatibus & regibus præest. His velut in adminiculum Iuris prudentiam dederunt, quæ in omnibus tranquillitatem custodiat, vetando, iubendo, pœnas irrogando, facta rectaque quicquid illæ præceperint, hominumque societatem, seruet. His etiam ad ornatum, cultum, vtilitatem, securitatemque ciuilem operarias addiderunt. Architecturam, Picturam, Texturam, & Militarem siue bellicam, & manibus quoque in sua perfectione nil derogando, vt potè quæ essent rationis & sapientiæ ministræ.

Artes societati comodatæ hominum seruientes.

Manus sapientiæ ministræ

Artes ex sermone excogitatae.

Iam verò dementis otij esset scrupulosius persequi, in quot sermonem & orationem artes, in quot eloquentiam species abduxissent. Quantæ eorum diligentia ingenijque fuit, exigere ad vnguem voces & syllabas, verba singula explorare; deinde componere & ostendere, quæ ex iis essent magis propria, quæ magis ornata, quæ plus efficientia, quæ melius sonantia, quæ sermonibus, quæ concionibus, quæ concitandis, quæ remittendis affectibus, quæ grauitati ac seueritati, quæ lætitiæ ac voluptati aptiora? quorum compositione, hiat, interstitit, ac velut laborat, quorum concursu, confragosa sonat asperaturque, quorum mollitie, iucunda & dulcis defluit oratio? Quid illæ tam multæ, tam variæ, ingenij quidem artes, sed inanes & frigida, nisi artificio

ificio linguæ vestirentur commendarenturque?
 præparare, dissimulare, insidiari, blandiri, cauillari,
 illum inopinatò laceffere, huic subito ictum refer-
 re, alium sale defricare, facetijs suspendere, ioco,
 nutu, risu, eludere? Quid illæ multiplices dicendi
 notæ & characteres? quid eloquentium à se inui-
 cem, velut in aliquo populo, sermonis agrestium,
 urbanorum, & aulicorum diuersitas ac distinctio?
 quid separati atq; in sua quiq; regione, velut aratro
 circumducti, hîc Poëtæ, illic Historici, alibi Orato-
 res, vt si vel latum vnguem pedem efferre, partes
 vicesq; permutare velint, statim agnosci, & intra su-
 os terminos redigi cogiq; possint? An vnica & sim-
 plici arte creduntur Oratores, circumfluentibus vn-
 dique eloquentiæ copijs diuitijsq; fluere & redun-
 dare? Historici, orbem quendâ narrando voluere,
 suspensamq; orationem ducere? Poëtæ, voces ex-
 tendere, contrahere, pedes illarum in vincula po-
 nere, per certa numerorû tempora percussionumq;
 modos ludere, decurrere, subsistere? Iam horum
 ipsorum, tam diues, tam varia, tam fœcunda opera,
 quo opere narrari posset? dum aut hic tragædorum
 cothurnum, aut ille comædiarum foccum, alius he-
 roici carminis grauitatem, lyricorum iucundita-
 tem, elegorum delicias, iamborum amaritudinem,
 epigrammatum lusum, aut quamcunq; aliam speci-
 em Poësis habet sequitur, ingenioq; suo obsequi-
 tur. Nimirum illud hîc, quod in tabulâ orbem ter-

*Character,**Oratorum,**Historicorû,
Poetarum.**Poetica vber-
tas & facun-
ditas.*

rarum describentibus, sufficiat, posuisse potius totum, quàm omnia, aliquo dispendio multitudinis, nullo detrimento veritatis. Æquè immensum ac difficile esset, in tantâ disciplinarum varietate, ire per singulorum opera. ab vno noua conquiri, ab alio aliorum inuenta excoli, hunc vetustis nouitatem, alium nouis auctoritatem, illum obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, rebus naturam, naturæ sua omnia reddentem, referre. Quàm pulchrum deinde & concors omnium silentium? quàm diligens & sine cessatione in vno quoq; opere sedulitas & intentio? Non irreparabilem modo temporis fugam, sed insidiosissimam existimant, in quâ *Nihil agendo homines, malè agere discerent.* Amant plurimum secessum & solitudinem, ceu ita liberi & sibi ipsis relictî, felicîus efficiât in quod incumbunt, nō oculos animo, sed animum oculis sequendo, qui eadem tunc, quæ mens, vidēt, quoties non vident alia. Igitur his alijsq; noscendis spectandisque diutiùs illic deditum, cum nihil non aliqua admiratione teneret delectaretq;e, nouam curiositati meæ fortuna præbuit materiam. Eius quæ origo fuerit, vt ordo processerit, narrare incipio.

M. Catonis dictum.

C. Cornelij Taciti historias coruus intercipit: annales crabrones populantur.

Duplices de rebus gestis

Alterum historiarum C. CORNELIVS TACITVS de Cæsarum vitâ gestisq; promouebat opus.

Descripti

Descripti ab eo tres principes, & Vespasianus bello iam forisq; monstratus, qualis in pace fuisset scribendo paulatim vrbi admouebatur. post eum Titus & Domitianus, sed priusquam singuli describerentur, quales tunc fuissent in fortunâ patris filij notabantur. Cum hæc maximè agenti conquirentiq; Tacito, repente suspensus demissus alis coruus improuisus aduolat, rostroque pennâ è manu scribentis extractâ, deinde sublimis abit. Tetigit principio paulùm ea res Tacitum, mox tamen contemptorem talium vt fortuitorum, seu quia non vitantur quæ fato manent, perinde obseruata quàm neglecta, religione soluit. Igitur alio ad vsum accepto calamo, cæptæ historiæ & stylo rursus incubuit. Iamq; ad supremum diem Hierosolymæ, belli que cum Ciuili gesti venerat, cum ingens rursus crabronum aduolantium examen, lucem obtendere, statimq; in Annales, prout fortè ponelatus iacuerant, ferri videt. simul, alios alibi densissimis proboscidû punctis, integros libros ebibere, alios in globos nexos & cohærentes, turpi liturâ per versus se voluere, alios pedibus apices literarumq; notas carpere, & tristi murmure bomboq; circumstrepere, aut contactu omnia polluere. Dira tunc operum Taciti vastitas fuit. exesa vltima Seiani, quâ post Liuiam Augustam viguit ceciditq; potentia. populati quatuor à morte Tiberij libri. Neronis nouissima facta oblitterata, & vt eiusdem temporis au-

scripti à Tacito libri.

Historie ab excessu Neronis ad excessum Domitiani,

qui iacturam à Hierosolyma expugnatione belloq; cum Ciuili gesto pass:

Annalium, ab excessu Augusti, ad excessum Neronis,

quorum etiã iactura & defectus percurruntur.

In vniuersum

tores

S. Hieronymus testatur triginta libros Tacitum res gestarum scripsisse.

Formula Taciti pro fide usurpata.

Iusti Lipsij studium.

Stylus.

Imitatio.

Tanguntur alicui eius libri

Libri Electorum,

tores tradidere, ex triginta libris quos ab Augusto, usque ad principatum Divi Nervæ, imperiumque Traiani deduxerat, duodecim utraque sorte in uniuersum aboliti. At enim uero tunc Tacitus, eo damno visuque; exterritus, in silentium primo mæstitiamque; defixus stare, mox in omnem partem se vertere, infestas volucres, puluere, sonitu, manu abigere, deum hominumque; fidem requirere, nullis se rationibus petiit, nihil ira, nihil studio cuiusquam à se traditum, omnium culpam causamque, procul inde habitam dicere.

Iustus Lipsius Cor: Tacitum conuenit, solatium suamque Constantiam asserens.

Commodum interea IVSTVS LIPSIVS ueniebat, ut apparebat à studio & lucubratione; nam & coacti sub frontem liuentes oculi, & uultus oraque; in insuetum pallorem albertia, curam peruigiliumque; monstrabant. Ipse siue labore lassus, siue ad Romanæ maiestatis pondus, cuius habitum induerat, operosum passimque; resistentem gradum mouebat. Cæterum diligentius ipsum intuentibus, nihil in cultu eius arrogans, aut in claritudine nouam, nouum fuit. Tunica è uetustâ lanam, euulsis ex prisorum uelamentis licijs sparsim contexta; eadem minime fula aut fluitans, & citra humeros desinens, uenas, intentosque; macie neruos nudabat. Internitebant alicubi laticlavi resuti Tacito, & subsutum Senecæ, sed quorum utrumque; amictus occultabat togam, illam circumuoluens ad eum prorsus modum, quem ipse

aliquando

aliquando priscis Romanis adscripserat. Hoc ergo habitu incessuque, ac velut etiam timeret errorem, omnes per viam pilas columnasque, & antiqua marmora norando ad Tacitum ibat. Ad quem admittus, cum rem omnem ipsumque, fragmenta infelicitum operum deplorantem vidisset, substitit per stuporem & silentium, mox multo dolore questuque complexum, verbis protractaque e sinu Constantiâ solari parat. Eripit statim orationem Tacitus, ac ne manifestus nimij doloris deprehenderetur, sermonem prior ita occupat.

Libri Epistolarum qualificationum.

Liber de Constantia.

Oratio Cor: Taciti de suis libris & eorum politica.

Cento ex Tacito.

^a Desleo equidem, Lipsi, iacturam istam semperque deslebo, sed neque prohibeo, quo minus ^b quicquid istud contra me sermonum est, ^c & si qua in me aduersa finguntur, ^d hocce damno pientur. ^e Aut enim occulta quorundam in me insectatio est? ^f Omnia hic interpretationibus subuerti, ^g verba factaque prauè detorqueri, ipsam conuiuialium fabularum simplicitatem in crimen duci, ^h seu quispiam loqueretur, seu taceret, crimen ex silentio, ex voce: ⁱ abditos principum sensus & si quid occultius parant exquiri, ^k recludi ostentarique nouas artes & dominationis arcana, ^l speciosa verbis, ^m reiaania aut subdola. ⁿ Quem deinde omnium finem, ^o nisi vt sint quoque in ijs, quæ mox vsurpentur? ^o His imbui hu-

a Ann: lib. 3.

b Ann: lib. 6.

c Ann: lib. 3.

d Ann: lib. 4.

e Ann: lib. 2.

f Ann: lib. 3.

g Ann: lib. 6.

h Ann: lib. 4.

i Ann: lib. 6.

k Ann: lib. 2.

l Ann: lib. 1.

m An: lib. 12.

n Ibidem.

o Ann: lib. 3.

D

manum

- p *Ann. lib. 4.* manum genus, id primum ex me discere, & P quantum iam superesse, vt præceptorem palam induam?
- q *Hist. lib. 1.* Ista illi, Lipsi, aduersum me, sed in discursu ac tenebris, & rerum omnium confusione. Quotusquisq; enim est, qui rempublicam videat? qui mentes singulorum dispiciat? nec modo casus euentusque rerum, qui plerunq; haud fortuiti sunt, sed rationes etiam causasque noscat? Breui auditu, quamuis magna transeunt, aut consensu errantium vel adulantium abrepti, vt in magnis mendacibus, multis etiam interfuisse se, eaq; vidisse affirmant.
- r *Ann. lib. 1.*
- s *Hist. lib. 1.*
- t *Hist. lib. 2.*
- v *Ibidem.*
- x *Ann. lib. 3.* * Si quis verò industriam adferat, non ex rumore statuat, z cuncta proferat, quibus innocentia rerum subleuari, aut si qua sit iniquitas coargui possit, y *Ibidem.* a *Ibidem.* a ijdem illi, omnia verti, splendidissimo cuiq; infamiam parari, neminem criminis expertem clamitant. b *Ann. lib. 4.* b At nulla æque nunc iam, vt multi rentur virtus, quàm dissimulatio diligitur, c eòq; etiã sagacius omnia rimantur, quò altius reconduntur. d *Ann. lib. 1.* d Ita ad introspectiendas Senatus optimatumq; voluntates, e *Ibidem.* e à Principe e quanquam consilio nisi suo vsuro, inducitur tamen deliberatio. A senatu f speciem magis in amicitia principis an vim teneat, suscipitur g *Ann. lib. 4.* g abrupta contumacia aut deforme obsequium. h *Ann. lib. 16.* h Apud liberos rei q; publicæ peritos, duplex est ad honores & opulentiam iter, i modò tradito more, k *Hist. lib. 2.* k quæcunq; Principis adulandi, sæpe eadem l *Hist. lib. 1.* l ex moribus eius damnandi criminandique. I S E C V R I S -

SIMVS verò idem, ac breuissimus discernendi talium modus est, si consideraueris, cuius postea quisque, ^m aut cito obliuisceretur, aut nimium meminisset. ⁿ Pleraq; nullis etiã disquisitionibus, ^o quam premuntur erumpunt: alia ^p honestis vocabulis velata, facta ipsa arguunt, & in multis ^q haud semper errat fama. ^r Nihil arrogabo mihi curæ vel fidei, vitia certè, quibus ignota ingenia, & nullis calliditatibus experta, imbuere dicor, non ^t me magistro aut ab antiquis hominibus, mundus ^v didicit aususq; est. ^x Inuisos in honorem adoptandi, instantiã gloriãque ad posteros, ^y an vnicum ad hunc diem Augustus exemplum dedit? nempe etiam solus Tiberius, ^z specie recusantis, quod flagrantissimè cupiuerat, monstrauit plerisq; suscipere officia, velut ^a negare & rogari desinerent? ^b Eadem Lipsi cuiusq; erunt aulæ mala, æquè grauias, dubium an æquè excusata. Non amouebuntur vnquam ^c Sallustij, qui Tiberios moneant, ne vim principatus resoluant, cuncta ad Senatum vocando. Non desinent ^d Mutiani, qui proprijs opibus, Principes iuuent, largiendo priuatim, quod lautius de republicâ fumant. Aderunt ^e Egnatij, auctoritatem Stoicæ sectæ præferentes, habitu & ore, ad exprimendam imaginem honesti exerciti, cæterum animo perfidiosi & subdoli, libidinem & auaritiam occultantes. Inuenientur, ^f qui consulatus & sacerdotia adepti, procurationem alij interiorẽq; potenti-

m Hist lib 2.

n Ann: lib. 1.

o Ann: lib. 3.

p Ibidem.

q In Agricola.

r Hist: lib. 2.

s Ann: lib. 10.

t Ibidem.

v Hist: lib. 2.

x Ann: lib. 1.

y Ann: lib. 12.

z Ann: lib. 1.

a Ibidem.

b Hist: lib. 1.

c Ann: lib. 1.

d Hist: lib. 2.

e Ann: lib. 16.

f Hist: lib. 1.

g *Ann. lib. 1.* am, agent ferentq; cuncta, odio & terrore, ^s quos
 ex pauperibus factos diuites, ex contemptis metu-
h *Hist. lib. 3.* endos, ^h exitiosus fuerit, quam Principem spre-
i *Ann. lib. 1.* uisse. Reperientur, quorum ⁱ in oratione, plus di-
k *Hist. lib. 3.* gnitatis erit quam fidei, ^k qui factum esse scelus
l *Hist. lib. 5.* loquentur, facientque. Irrepent non pauci, ^l qui-
m *Ann. lib. 3.* bus honor sacerdotij, firmamentum potentiae assu-
 metur, ^m qui legibus constricti, iisdem mox ac vin-
 clis exoluti, aliorum domos, fora, etiam rempu-
n *Hist. lib. 1.* blicam regent, qui ⁿ palam laudabuntur, secretò
o *Ann. lib. 3.* malè audient. ^o Exequi alios haud institui, præci-
 puum tantum munus annalium reor, vt neq; virtu-
 tes fileantur, & vt similibus dictis factisque, ex po-
p *Ann. lib. 4.* steritate & infamia metus sit. ^p Ingentia aliorum
 bella, expugnationes vrbium, fusi, captiq; reges, re-
 tineant & redintegrent sanè legentium animos; mi-
q *Hist. lib. 1.* hi non sine vsu fuerit, ^q fidem, libertatem, amicitia-
 am præcipua hominum animiq; bona disquirere,
r *Ann. lib. 16.* ^r vnde cuiq; exemplum præcauendi fiat, vt fraudi-
 bus inuolutos & flagitijs commaculatos, ita specie
s *Ann. lib. 4.* bonarum artium falsos & amicitiae fallaces. ^s Nam
 pauci prudentiâ, honesta à deterioribus, utilia à
t *Ann. lib. 16.* noxijs discernunt. ^t Viderint igitur isti obtrecta-
 tores, mihi ante hac ignoti, quo nomine sint, quas
 artes exerceant, pro me res ipsa erit, & experimen-
v *Hist. lib. 2.* tum, postquam ^v successerint, alij potiùs homines,
x *Ann. lib. 4.* non alij mores. ^x Suum cuiq; decus posteritas re-
y *Ann. lib. 2.* pendet, obijcientibusq; mihi callidas artes, ^y aut
 non

non credent homines, aut non ignoscent. ^z Dole- ^{z Ann. lib. 4.}
bunt vicem Taciti, etiam ignoti, nec deerunt qui
amissa requirent, & relicta comprobabunt, ^a obuia
rerum similitudine & satietate. Hæc Tacitus: ^{Tanguntur cõ-}
dictoq; statim eductum ab aure calamum, velut ^{mentarij Li.}
in ius corrigendi quæ superessent, Lipsio porrexit. ^{psj in Tacitõ-}

*Sermones obiectaq; in Tacitum allata &
soluta.*

Mouerat interea famam casus Taciti, mox rumor
trudendo rumorem, postquam leuiter audita alij in
alios, hi in plures transferunt, latè crescebat. Igitur
multus vbiq; de Tacito, & pro affectu cuiusq; varius
sermo. Quidam, ad vetera & inania reuoluti, da- ^{Arguitur Ta-}
mnum illius, vt pænam magni reuelatiq; ab eo ali- ^{citius.}
cuius secreti accipiebant differebantq;e. Alij rem
aliò trahentes, sumptam quidem ex ipso vltionem,
sed quod impiè hominibus approbare voluisset,
non esse cure dijs securitatem nostram, esse vltionem, dice- ^{Hist. lib. 1.}
bant credebantq;e. Plures meritò quoq; id ipsi ac-
cidisse lætabantur, quod in Christianos contume-
liosus, eorum exitiabilem superstitionem, in urbem cum ^{Ann. lib. 15.}
alijs atrocibus & pudendis confluxisse dixisset. Addebant,
pridè inmò ad interdictum autorem venire oportu-
uisse, ob corruptam sacrorum voluminum verita-
tem, multaq; scripta in Iudæos probra. Quò enim
hæc de illis pertinerent? *Sue ipsos abstinere, memoriã* ^{Hist. lib. 5.}
cladis quòd eos aliquando scabies, cui id animal obnoxium,
turpauisset? Longam elim famem crebris etiamnum ieiunijs sa-
ceris?

*Defenditur**ad primum**ad secundum**cui ipsemet
subiecit ratio-
nem.*

teri? circumcidere genitalia ut diuersitate noscantur? pluraq;
 alia, ridenda, falsa, inania. At quibus altior intelle-
 ctus, hæc damnumq; Taciti, non minori pro illo
 dolore, quàm pro se curâ metuq; excipiebant. Què
 enim deinde futurum, qui ex ingenio æternitatem
 aut reuerentiam posterum spe præsumat, cum eo
 reciderit labor hominis, supra cæteros scriptores de
 posteritate benè meriti? An vero Tacitum eo de-
 liquisse? quod vnus alteruè infensus & inscius, in
 libera eius veritate, malignitatem quæsiuisset? quod
 perpetua secreta & callidam prudentiam putauis-
 set? Sancta sit Numinis mentio & reuerentia, pæ-
 næ tamen & beneficij, an non sæpe quendam velut
 orbem notari, vt perinde vtrorumq; vices, atque
 mores hominum vertantur? Ergo dum olim Ca-
 milli, Curij, Scipiones, aliaq; virtutum potius,
 quàm hominum nomina viguissent, dum nulla san-
 ctior, aut bonis exemplis ditior, respublica fuisset,
 dum paupertati & parsimonix constans honor
 mansisset, fuisse tunc curæ dijs non securitatem mo-
 do, sed felicitatem & victoriam nostram. At post-
 quam pollutæ ceremonix, magna adulteria, vix vl-
 la bona exempla, sterile virtutum seculum, aut ob
 eas certissimum exitium, concessâ tantisper mutan-
 dis moribus securitate, quid impium dicto, fuisse
 postea curæ dijs, scelerum vltionem? nisi cuiuspiam,
 plena exilijs maria, infecti cædibus scopuli, hau-
 stæ & obrutæ vrbes, crebra calò terrâq; prodigia,
 fulminum

fulminum monitus, ludus & iocus, ut quandoq; nobis, commissis inter se gallis gallinaceis, sic dijs ex hominibus, factus fuisse videatur. Caterum, iecerit sane aliqua Tacitus irreligiose in Christianos, at quanta illa qualiaq; aut quomodo ei obfutura, cui religio cultusq; in tuto manet? Neq; vero etiam de Iudæis apud alios sinceriora legi, aut tunc primum à Tacito tradita, qui in alijs incorruptus, quid mirum, si circa ipsorum ritus & cerimonias, sacerdos imperitus peccauisset?

ad tertium

ad quartum

de Iudæis ab-
surdiora scri-
psere Plutar-
chus, Strabo,
Democritus
apud Suidam.

*Querela Et incommoda libros scribentium
ac ijs incumbentium.*

Hæc pro Tacito: illud quisq; sibi; Nihil sine periculo ad posteros mitti, multa ævo ipso imminui aut desinere, pleraq; statim hominum iudicijs & censuris dedi, nec spongijs tantum, linguis, ferulis, quæis in libros olim sæuitum; sed durare adhuc proscriptiones, ignes, & si quispiam in se aliquod crimen reformidat, de illo supplicium ex studijs sumi. Rariora tamen hæc: at quot esse, qui alienis operibus falsa nomina apponant, vera submoueant, bona contemnant, libros inspectis procul titulis pro perlectis habeant? Neque cuius æstimationem et si contingat prodesse. Statim enim adesse correctores, qui in iactationem eruditionis, in alieno opere suis se formulis acuant, Hoc ita accipio: ita hunc locum restituo: hoc feliciter, illud emendatius: hæc verba velim traici: hoc deleo, interpungo, ita emendo, firmo, corrigo: illud

Id facinus Ca-
ligule, de quo
Suetonius in
ipsius vita.

Criticorū au-
dacia & for-
mula.

lud ab antiquo ritu: istud sexcenti lapides & nummi testantur; à me est, nam libri errant: repono, mea fide & iussu: sic lege, aliis etiam inuitu, ac perindè optimum quenque commentantium libidine copiaq; confundi commacularique, vt publicas vias, à frequentia vitro citroq; frequentantium commeantiumque, puluere aut luto repleri. Satis cuiq; magno, id ipsum quod Tacito euenisset, exemplo esse, multorum calamitas ab oculis hominum auferri, nomina scæuius quàm à coruis cadauera rodi, per alienæ famæ stragem sæpè iter ad gloriam quæri, autorum scripta, scædius quàm hortos à crabronibus depasci, subdole compilari, nulla fide, nullo pudore, nec iudicio distorqueri, confundi, præcipitari, interuerti, alibi falsa pro veris, adscita pro natiuis, nouitia pro vernaculis, supponi, oblini. Non vnus hæc litteratorum, aut breui assensu, sed sicut indigna vbi semel prorumpunt, difficile postea cohibentur, ita suos quisq; cum alijs iungere questus, numerare labores, noctium vigilias referre, eluctata per æstum, frigus, duram pauperiem studia: quidam adesos vngues, obsitos scholarum puluere vultus, curuata assiduo accubitu membra, maciem, pallorem, deformitatemq; aliam ostendere.

Noua prodigia Sapientes terrent, quibus procurandis T. Linius deligitur, per eumq; comitia ad urbem Sapientie indicuntur.

Vinã be la- Commotis per diuersa mentibus, nouus prioribus

nuatius

*Interpretatio
superioris al-
legoria de cor-
uo & crabro-
nibus.*

nuntius adijcitur; Coruum flexo retro volatu, super domum Taciti sedisse, illic ablatam Tacito pennam deglutiuisse, horrendam postea vocem velut strangulati edidisse. auditos alibi bubonum gemitus. Athenis sacrum Palladi olearum nemus, miluorum, vulturum, aliarumq; dirarum volucrum planctu consonuisse. Iam, visas bipedes capras, fetus aquilarum à noctuis pastu abactos, pluraq; alia, faciliori vulgo ad accipienda differendaque talia, dum quæ natura percussis est, post experimentum tristiora metuuntur. Sed præcipuum pauorem T. Liuius intulit. Is iam inde, vt in monte Albano lapidibus pluere vidisset, magnis paruisq; superstitionibus obnoxius, tunc quoq; religionibus omnes implere, quæcunq; in omina & prodigia vertere: simul monere, ne quoquo modo visa auditaue spernerentur, nec quicquam priuatæ aut publicæ rei ageretur, quando aues inebær & arculæ, sospitandis fortunandisq; rebus inauspicatæ, non admisissent. Ita libris Sibyllinis, ita disciplinâ Hetruscâ traditû, placanda prius esse numina, procuranda prodigia, vbi cælesti religioni satisfactum fuisset, tum demum remittendum iustitium & ab opere cessatio. Mirum quanta viro, cum componendis patrum plebisq; certaminibus pridem spectato, tum lacteâ dicendi vbertate semper diuinitus facundo, fides fuit. Nil recusatur. res etiam ad ipsummet defertur, peritum humani diuinique

E

iuris,

bes bonis dæ-
Ebisq; non con-
tingerent.

Interpretem
tamen arceos
abeat, nec hic
dragmam
petat.

Ferunt Gre-
gorium Ma-
gnum Ponti-
ficem crebris
prodigiis &
superstitione
Liuij offensû,
à bibliothecis
suis historias
eius amauere
voluisse.

Ita de eo Ta-
citus: Alij di-
scordias con-
sulum, ad-
uersus tribu-
nos, agrarias,
frumentari-
asq; leges, ple

*bis Optima-
rum certami-
na libero e-
gressu memo-
rabant.*

Hist. lib. 4.

iuris, & qui vnus optimè priscos ritus, Flaminum, Fecialium, Saliorumq; carmina & formulas, ipsam deniq; linguam, sermonemq; Aboriginum nosset. Enimuerò publicè priuatimq; magnificum id amplumq; Tito-Liuius, qui omnium, quæ ageret diceretue ostentator, hanc quoque rem, vt claram expectatamq; faceret, omnem literatorum populum, edicto ad Comitiam, in urbem Sapientia, venire iussit. Sed haud longum fuerit, celeberrimæ urbis, præcipua saltim & strictim, neq; enim ita vbique reperias, referre.

Vrbis Sapientia descriptio.

*Conditores
eius.*

Autorem eius vetus memoria Apollinem facit. Fama recentior est, à Minerua conditam, deaq; ex capite natæ, inter principia operis, caput humanà specie apparuisse. Hinc eadem de ipsâ ac Româ olim persuasio, æternam inclytamq; fore, nam & illic euocatum Termini numen, moueri se loco non passum perhibent. Urbem mons vsq; in nubila erectus sustinet. Inprimis ingredientibus, ascensus eius arduus, difficilis, angustus, idem per multas fallentesq; vias, in errores perplexus, scrupis passim vestigia offendentibus asper; at aliquando superatus, vix fides, quantum postea facilis, ac velut depressus, subinde alios spontè etiam in altum ferens. Ipse mons, totum se nemoroso vertice complectitur, adeo mirificâ specie, vt accedentium mentes, primo aspectu consterneret, vbi contemplati durâque-

*Verissimū E-
picharmi Si-
culi, Deos o-
mnia labori-
bus vendere.*

*Radices studi-
orum amara,
fructus dulces*

re, non fatiet. In imo fretum Euripi est, horribile visu, die ac nocte septies se absorbens totiesque inundans. Ferunt Aristotelem non assecutum miraculi causam, indignatum in illud se præcipitem misisse. Argumentum facit vetus inscriptio, QVONIAM ARISTOTELES NON CEPIT EVRIPVM, CEPIT EVRIPVS ARISTOTELEM. Ad littus saxum ingens prominet, simili sorte factoque; nobile. Fama tenet ad inambulantiem illic Homerum, forte piscatores appulisse. quæsitos ab eo deinde, ecquid ex capturâ attulissent, respondisse, *Non capta ferimus, capta dimisimus.* pediculos hoc responsionis arcano significantes, quos illi, rædio frustra susceptæ piscationis, per lanas vestesque; colligentes, captos in mare proieciabant, occultatos in rugis vestium pannorumque; afferebant. Id, cum sui miraculo & diuinatione virum diu defixisset, tandem soluendo nequicquam fatigatum, præ dolore pudoreque; vitâ soluit, saxumque; idem in quo stetit, monumentum mortuo fecit. Ostenditur adhuc signum fabulæ, resupini hominis imago iacentis, Homeri ut incolæ ferunt tumulus. Sed præter hæc, nihil illic non admirabile, aut cum aliqua veneratione se ostendit. In medio montis locus tenebrosus residet, septus densis lucis ac sentibus, idem obiacente vbiq; magnetis lapide obscurus nigerque, *Asylum occultæ proprietatis* dicitur. Arcanum illic iudicium, & sancta ignoratio, manetque; etiam honos

Præ merore non intellectæ rei obiire Aristoteles,

cuius id fertur epitaphum.

Homerus.

Ænigma Homero propositum à piscatoribus.

*Effugium di-
spuantiæ,*

loco, ac tutum accedentibus perfugium. Haud longè specus est, voces numeroſo repercuffu multiplicans: iuxta quem ingens tenuium literatorum turba, acceptas voces per varios voluminum traduces propagantium. Verticem montis, læto feliciq; ſolo, lata & diffuſa planities extendit, nullius rei egens, abundat ſua ſponte genitis, & nihil ſolicitos homines alit, beatius quàm vſpiciam Fortunatæ inſulæ. Aſperitas frigorum abeſt, cælum nullis imbribus aut nebulis fædum, quin continui & ſereni ſine noctibus dies. Illic Vrbs Sapientiæ eſt, cuius nomen alterum dicere, arcanis cæremoniarum neſas habetur, quadrato ſitu, quadratas domos, ædificiorumq; membra ex quadrato lapide complexa. Huius medio immenſæ opulentia Virtutis Honorisq; templum, ob gloriam operis & magnificentiam, infra latiùs à nobis dicendum. Nunc ad priora redeo.

Sicut quadratum in quamcunq; partem decumbat reſectum ſtat: ita Veritas & Sapientia vnde-cunq; ſibi eſt aſſimilis.

Conuentus à variis terrarum partibus Sapientum.

Ergo ad hunc locum urbemq; vbi edictum Liuij Sapiètes euocauit, diesq; comitiorum venit, ſtudio ſpectaculi, videndiq; ab omnibus terris venientes literarum principes, incredibile, quanta multitudo affluere, obſidere non vias modo & proxima montis, ſed quâ longiſſimè tranſeuntes proſpectari poterant, plana editaq; complere, atq; vt aliquem venire acceperant, corpora, ora protendere.

Hebræorum Sapientes.

Huic itaq; spectaculo deditis omnium animis oculisque, principio apparuere prægrandes æuo senes, incurui incultique, & quorum vix paucis notos vultus, collectus etiam vt apparebat ex longa via puluis confundebat. Parentes olim sapientiæ, primiq; variarum gentium, magistri fuisse dicebantur. Ordinem singulorum reddere in tam confusâ discernendi caligine difficile fuerit, quod tamen inter spectantes percerebuit, omnibus alijs, præire dicebantur Hebræi. Auidè tunc alius alium quærere, quæ sapientia, quæ doctrina, gentem extulisset, vix aliqua literarum gloriâ, sua tantum vt videmus seruitute notam. Tùm vnus ex astantibus, velut hoc prouocatus ad sermonem. O si modò, inquit, seruasset sapientiam, quam primò obtinuit, nullo profecto seculo ab ipsa defecisset. Num enim ea gens postremi ingenij esse debuit, quam Deus præ alijs in mundo esse voluit? quam cum solam intenderet, tardè Hebrææ gentis appellatione induit? quam longe alia terra, cuius felicia arua nulli vnquam subigerent coloni exceptit? Longum est quod dissimulo. Omnia inquam hæc cunctarum quidem gentium, sed quæ in legitimam successionem venire debebat, Hebrææ autor habuit ADAM. In cômune cum ipsa assignata illi erant cuncta beneficia, vita sine occasu, desiderium sine defectu, satietas sine fastidio, scientia sine disciplina,

Vocabantur primo Hebræi ab Heber vno ex posteris Noemi: deinde Israëlita à Iacobo sine Israëlè Abrahami nepote, demum Iudæi ab Iuda vno ex Iacobi liberis.

Adami in paradiso deliciae occupatio.

Minuisti eum paulò minus ab Angelis gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum, Ps. 8.

Autor est Be- da ante homi- nis peccatum nihil noxium inutileque pro- germinasse ter- ram, non ve-

sciplina, possessionem ille tantum primus iusque pro omnibus accepit. Inde magna ne hæc perderet circa eum fuit diligentia. Præsto erant multa in tardium & solitudinem remedia. Somnus, vxorque, de ipsis vitalibus producta, de eius costa concepta, venientium iam hominū initium, & mundi ceu domus alicuius domina & materfamiliās. Ad hæc v- bicunq; confederat nomina accipientium & in famulatum excubantium animalium greges armen- taque, omnem naturæ rigorem, omnem discordiã sub eius arbitrium deponentia. Parua hæc fortasse videntur: at erat & aliud datum otium, nobiliorq; conuersatio, seu quoties angeli delatis sideribus, de liquido puroq; aëre veniebant, seu quoties ipse Deus quasi in membra corporis formatus, præbebat se Adæ oculis, sermonem & responsa dabat, vnãq; cum eo viuebat. Quicquid tunc animus, quicquid oculi requirebant, nihil non plena voluptate occurrebat: hinc prata syluæque, inde crepitantes per calculos riui fontesque, hinc fragrantés floribus colles, illic maturæ fructibus arbores. Arbores non alimentorum modò saporumq; delicijs grauidæ, sed è quarum duabus singulari differentiã pretiosus pendebat fructus, *Vita & Scientia boni & mali*. Beatum animal, si mens semper sana fuisset, viuebat impauidum nulli corruptioni obnoxium. Stabat securū in medio rerum se inuicem perimentium. Spectabat sine villo sui detrimento, in varias species vltro citroq;

citroq; commeantem naturam, non niues, non hyemes, non grandines, aliaq; scelerum tormenta formidabat. Sæuiret rabies licet belluarum, rueret cælum fragore, murmure, tonitru, pulsatumq; tumultibus exagitaret orbem, tamen sola innocentia tanto imperabat furori viresq; compeſcebat. Ad eò tum sanctum animal, vniuersa mundi reuerita sunt. Intentis omnibus ad hanc declamationem, quidam blandissimâ oratione accedens; Rogo dic fodes, inquit, hæc secreta nunquid alij quoq; præter Hebræos veterum sapientum cognouerunt? Mouit ille ad nouitatem quasiti vultum; & Imò, inquit, nemo fortasse ex ima etiam plebe ignorasset, si non ipsimet veterum sapientes, allegoricis figmentis & subditijs sensibus, rei candorem ac veritatem infuscassent violassentque. Vix dum auditus erat Adam Euaq; cum illi rem aliter accipere, per allegoriarum acumina interpretari. Adam scilicet significare animam, quæ vbi diuinorum oblita, ex vigilia rectæ rationis dormit & somniat, tum animal vitamq; corpoream generat quasi Euam. Hanc deinde priorem labi peccareq; tum demum animæ & intellectui pomum ferre & ipsum pascere, manuq; suâ fatiare, nec nisi priorem seductam ab altero suffragium accipere. Quid deinde illa sceleribus & peccatis excogitata supplicia? illa monstra & compositæ inferorum formæ? nonne hinc suas umbras fabulasq; habuerunt? Illi ab inferis emanantes

*nenū aliquod,
non sterile ar-
borem.*

*An præter He-
bræos alij gen-
tium veterūq;
Sapientū Bi-
blia legerint.*

*Per Adam &
Euā quid Plo-
tinus, Orige-
nes & Ammo-
nius intellexe-
rint?*

*Fabula Poeta-
rum ex Bibliis
sumpta,*

*ab exilio ho-
minis ex pa-
radiso.*

nantes fluij? qui ab Adam in corpora quoq; nostra
 similes affectuum intulerunt aquas. Illa palus Sty-
 gia? cum Adam in vetito fructu, ceu in quo iurare
 dij antiquorum solebant, cupiditatis & concupi-
 scentia non continuit ardorem? Ille Lethe fluiuis?
 cum gustando de scientia boni & mali, statim intel-
 lexit quod in mortem obliuionemq; incidit. Ille
 Acheron? doloris & tristitia amnis, cum nudi cor-
 poris ferre non potuit pudorem. Ille Coccythus?
 qui post peccatum, conscientiam luctu lacrymisq;
 perfudit. Ille fædus & horridus carcer, teterque
 tartarus? cum in labores & ægritudines suâ sede de-
 trusus, prodigus datæ libertatis, in perpetuas quas
 patimur in terris iuit misérias. Illa in inferis lex fi-
 xaq; sententia? ne semel tantis bonis eiecto vllam
 amplius fiat postliminium. Hæc illi Ditis concava,
 hos inferos putauerunt, quæque in nobis, & in hoc
 ipso exilio experimur, id illi fabulosâ translatione
 Inferis assignarunt. Illum quoq; Vulturem, diebus
 noctibusq; iecur immortale tundentem, Conscien-
 tia lacerationem innuentes, per quam viscera turpi
 contaminata scelere, supplicio & dolore intestino,
 perpetuò depascuntur dilanianturque. Infinitus fo-
 ret labor, omnia in hoc genere persequi. Iam verò
 illa Ambrosia Nectarque, deorum potui & delitiis
 seruentia, nonne admotò digito, ab Arbore vitæ
 originem duxisse videntur? cuius vsu si adesset vita
 hominum reiuueneret, multiplicatisque seculis

*ab Arbore vi-
 tam paradiso*

*ab hominis
 peccato.*

pro-

prorogaretur. Hæc ille de Adam, mox etiam alios, prout certis notis in oculos memoriamq; venerant agnoscere spectantibusque ostendere. SETH, filium huius ipsius Adæ vna cum suis liberis. Monumentum sapientiæ eorum referebat, moles ingentes columnarum, ab ipsis excogitatas orbique erectas; lateritiam vnam, alteram lapideam: inscripta vtrisque inuenta & doctrinam, quò saluti quandoq; literis fieret, terra lapisue. Quippè cum duplici facto in mundo omnia interitura intellexissent præuidissentq;, seu deinde aquis, seu ignibus hanc immanitatem subeuntibus, alterutra tamen beneficio esset, quæq; in aduersum sibi contumax, retineret operiretq; commissas sibi doctrinæ opes. Et venit postea primum in omnia mare, ruptisq; nubibus, delecta cælo immensa vis aquarum, raptum subductumque cum columnis orbem, infesto gurgite circumegit hausitque. Hæc vi, cum lateritia in profundo ab humore emollita solutaque desedisset, mansit altera, quam è saxo stabiliuerat, aquisq; recedentibus, sola cum mundo emerit, diuq; etiam post diluuium in Syria fuit. Ostendit postea venientem MOYSEN, eiusq; permulta opera cum retulisset, tum in eo narrando vix satiari, quod à nemine mortalium, nisi à Deo visum dictatumq; conscripserat. quem vnumquodq; eorum quicquid esset diem natalem habuisset: vt terrarum pondus, nihilo subnixum suffultumue, se in inani suspendif-

F

set:

*Columnæ duæ
excitatae ante
diluuium pro
seruandis ar-
tibus.*

*Columna la-
pidea super-
stes fuit post
diluuium tem-
poribus Iose-
phi.*

*Moses scri-
psit historiam
ab orbe condi-
to ad annum*

mundi 2492.
ante Christū
natum 1470.

Dauidem re-
fert Athana-
sius scripsisse
Psalmorum
3000. qui ab
amicis regis
Ezechia sup-
pressi 150. so-
lū supersunt.

Hoc est, Can-
ticorum, sed
non remanse-
runt nisi qui
propter excel-
lentiam, &
profunditatē
vocantur Can-
tica Cantico-
rum.

Concertatio
in sapientia
Salomonis cū
Iromo rege,

cum Saba re-
gina.

set: yt ex primâ rudiq; rerum caligine, fulgentium
in cælo siderum oculi, illic sylvarum nemorumque
vultus, alibi tot rerum animaliumq; facies extitit-
sent. Proximus deinde aduentabat DAVID, diui-
nus vates & Poëta, quem ipsa quoq; instrumenta
musica, portataq; manu lyra hominibus monstra-
bat. Inde ex vna familia domoq; quatuor sapien-
tes, Athanasia, Æmanus, Chalceus, Dodanus, filij Hema-
onis. Tum SOLOMON, immensæ subtilitatis vir, &
in quo solo fecit Deus, data vt se totam experiret-
tur, sapientia. Memorabantur libri eius, Odarum
& carminum, quinq; supra mille. Parabolarum &
similitudinum, ter mille. Iam admiranda ingenij
fæcunditas, cuiuscunq; plantæ & arboris, ab hyflo-
po ad cedrum vsque, præterea piscium, auium, ani-
malium, ne vis cuiusquam lateret, patefacta natura,
assignataque parabola. Inuenta traditaque ad dæ-
moniorum impressiones auerruncandas remedia.
Magnam eidem cum Iromo rege Tyrriorum amici-
tiam fuisse ob commune sapientiæ studium aiebant;
eâq; causâ inuicem ænigmata mittere & reposcere
solitos, lege constitutâ, vt qui non dissoluisset, mul-
ctæ nomine pecuniam penderet. Quâ in re cum
Solomon victor sapius fuisset, grandi summâ colle-
ctâ, eam in ornatum templi Hierosolymitani con-
uerterat. Nec dissimile de regina Nicaula Saba ex
intima Æthiopia afferebant, quæ amulatione fa-
maq; Solomonis permota, venerat Hierosolyma,

vt eius sapientiam quæstionibus ambagiosis probaret excuteretque, à quo perinde etiam victa superataque, libens sapientiæ Solomonis celsit palmam; victori tribuit. Secuti hunc futurorum scrutatores & prænuntij Prophetæ, *Esaias, Eremias, Ezechiel, Daniel*, vulgo *Maiores* dicti. Et *Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Michæas, Nahum, Habbacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, Minores* dicti. Vbi hos aliosque curiosis vulgus oculis excipit, multiplicatis deinde agminibus noui adueniebant. Senes pariter, veneranda canitie, & præter maiestatem, quam vultus grauitasque oris præsefererat, stolis, habituque byssino, quæ augustissima apud eos habetur vestis, omnes induti. Mirum in ijs illud fuit, quod cum alius post alium priori similis præteriret globus, quilibet tamen videretur aspectu idem. Aduertit igitur hoc multorum mentem, ipseque computatus numerus, prodidit Hebræorum septuaginta mystas. Secretiora & arcana religionis adire ac noscere his tantum concessum, cæteri quanquam eiusdem gentis, omnes ignorant. Moyses id primum instituit, qui cum Deo congressus, ab eoque permulta edoctus, quædam in tabulas & præcepta populo exscripsit retulitque, cætera ne vulgarentur, septuaginta tantum hominum notitiæ voce suâ aperuit. Quippe monitum à Deo fuisse, ne omnia scriberentur, narrant, illo Esdræ Prophetæ testimonio: *Enarraui ei mirabilia multa, & ostendi temporum secreta & finem, præ-*

Propheta Hebræorum,

Doctrina Hebræorum triplex.

Literalis.

Cabalistica.

cepi ei, alia palam faceret, alia apud se haberet in arcanis. Inde fluxit religio, nihil talium literis excipiendi mandandiue. Sed ne à Moyse tradita, post eum intercidere, accepti septuaginta viri, qui eadem ista acciperent discerentque, rursusque hi ad alios septuaginta per vices & successiones, voce suâ deferrent. Vnde Cabalæ nomen exortum fuit, quod gentis vocabulo Receptionem significat, ipsique viri ab acceptâ sine librorum monumentis scientiâ Cabalistæ appellati. Mansit diu cum hoc nomine vsus, venientibus postea cum tempore, seu periculis, seu metu, quæ solis auribus solebant, manu quoque excipi cæperunt. Hinc vt commodo, ita fraudibus magna data materia. Nam plurimi ad commentandum insuper ac interpretandum, quæ excipiebant conuersi, noua placita, leges, superstitiones quoque commenti, ijs eandem, quam veris apud suos dignationem fecere. Collecta deinde in vnum, vastaque inde insanix & fabulositatis consarcinata volumina Thalmud appellata sunt, quibus etiamnum tota Hebræorum adhæret regiturque natio. Sed in principio cum res sincera adhuc esset, manuque excipi cæpit, velut publica, acre legendi desiderium maxime in alienigenis exciuit. Nec defuit Theopompo & Theodectæ Poëtæ audacia, sed vtrique magno stetit. Quippè vis ingens morbi, alterum adorta cum insaniam subita, alterius offusa nox cæcitasque oculis, vetuit in se numenque inquiri. Nec

postea

quæ erat penes Septuaginta viros.

Thalmuticæ.

quæ nunc ad absurda & superstitiones detorta.

Pana eorum qui non Hebræi Biblia legere aucti.

postea quisquam tentauit, sanctiusq; ac reuerenti-
us visum, quicquid illic esset, credere quam scire.
Hæc de septuaginta Hebræorum senioribus cele-
berrima: in quorum locum, dicebantur in Christia-
na religione successisse Purpurati sacerdotes vulgo
Cardinales. At quidam ostendebant alios septua-
ginta, per omnia prioribus similes, nisi quod bina-
rio auctos numero, Interpretum nomine appella-
bant. Nec tamen aucta appellatio, sed propter nu-
meri integritatem dicendiq; compendium, Septua-
ginta Interpretum nomen, perinde ac in prioribus
seruatum. Originem his dedisse Ptolomæum Phi-
ladelphum aiebant, cum Alexandria, ex omni in-
geniorum librorumque, qui vsquam terrarum repe-
riri poterant, admirandum magnificentiæ suæ o-
pus Bibliothecam institueret. Septingenta tum pro-
pe millia voluminum, curâ Demetrii Phalerei, qui
huic rei præerat conuecta fuerunt; Hebræorum
tantum Biblia, sua veneratio, & triste attretanti-
um experimentum, regis gloriæ negabat. Quam
ob rem diu multumq; sollicito rege, missi postea
cum ingentibus donis, ad Eleazarum Iudæorum re-
gem legati, & libros, & hos septuaginta duos lenes,
qui regijs libris Biblia quoq; adderent, secum ad-
duxerunt. Datus statim venientibus secessus, sin-
guliq; in singulis cellulis à se ipsis seclusi separa-
tique, intra decem & septem dies, Codices sacros,
de suo scripto linguâq; in Græcam verterunt. Ap-

*Vnde prouene-
re Cardinales*

*Septuaginta
Interpretes,
qui, quamuis
essent & duo,
propter inte-
gritatem nu-
meri appel-
lantur. Sep-
tuaginta.*

*Vnde proue-
nere.*

*Alij quingenta
millia ponunt:
& sic magnū
numerum li-
brorum.*

In interpreta-
tione Bibliorū
miraculum.

aliud tamen
aliq.

Philosophi
Hebræorum.

Pharisæi.

Essæni.

Saducei.

Vocantur eti-
am Babylonio-
rum & Chal-
deorum sapi-
entes.

paruit subito interpretationis miraculum, cum re-
ceptis collatisq; postea omnium à secreto labore li-
bris, nihil in tanto transferentium numero, verbo-
rum literarumue variaret. Postquam deniq; hi Se-
ptuaginta destinatum iter emensi fuerant, admoni-
ti quoq; comitiorum, postremi Hebræorum Philo-
sophi venerunt. Primo Pharisæi, vultu, tristitiâ,
dissentienteq; à pessimis moribus habitu, magna vi-
tia tegentes, iisdem religionis iactatione arrogan-
tes, in cuius speciem intimam, præligatas in fronte
membranulas, quibus Decalogum adscripserant ge-
stabant. Deinde Essæni, cum in suadendo alijs bo-
no honestoque, tum ipsimet in reddendo expri-
mendoq; solliciti, & contra quam priores, virtute
magis acuti, quam subtilitatibus magnifici. Tum
Saducei, ferinâ ac propè cynicâ sectâ, dogmatumq;
quibus vnâ cum corpore animas extinguebant im-
manitate, potius tacendi. Accelerabant appen-
dices omnium *Flavius Iosephus, & Philon* Hebræi
quoque.

Assyriorum Sapientes.

Vix ij: cum nouum iterum ignotumque, in medi-
um se intulit, sapientum agmen. Defixi plerisque
erant in cælum vultus, oculiq; tanquam solitariæ
contemplationi assuetis, non bene durabant, in pu-
blicæ pompæ conspectu. Alijs in manibus tabulæ,
punctis, lineis, circulis vexatæ, perplexaq; caracte-
rum signa, trahebant ad spectaculum turbam. Cum

vnus,

vnus, curiosissimâ sciscitatione accedens, Quæso, inquit, ô hospes, ne intra vos pereat tantum secretum, quid hæc segmenta in tabulis? quid sint in manibus picturæ? docere nos quoq; tanti putate. Nouâ voce percussus, sustulit ille tantum deiecitq; vultum, atq; ad cæptum iterum reuersus, perseuerabat in tabula, velut in acie, alias delere, alias inducere notas. Ergo alter suspicatus, ad sapientiæ opinionem, primam taciturnitatem pertinere, cæpit hoc ipsum diligentius interrogare. Tum ille interpellatus excanduit, & Sinite me, inquit, sidera complere, iungitur Iuppiter Veneri, Draconisque cauda hæret in Virgine. Miratus alter sermonem non publici vsus, notauit, alteri ista qui ad latus stabat dici. Itaq; ne alienis videretur interuenire secretis, à tergo adrepens, cæpit omnia tacitus considerare. Tum ille, vbi figuras absoluerat, quotq; sideribus faciunt domos diligenti consideratione percurrebat, manu qui hoc expectabat prehensum, à frequentia seduxit; & Scias, inquit, cum nasceris non infeliciter astra cecidisse. Pars fortunæ iuncta Veneri, in bono cæli loco, haud vanum tibi indiuitias opesq; dant suffragium. accedit stella regia iisdem addicta, Cor nimirum Leonis. Iam vero in domum septimam quæ coniugij est, Luna cum Venere, benignum proijciunt radium, nullisq; maleficioꝝ aspectibus tactæ, annunt coniugetem, quæ dote, formâ, genere, amore, moribus, animum

*Idea tempore
S. Augustini
vocabantur
Genethliacio*

tuum mereatur. Fæcundi quoq; in fæcundis signis planetæ, propensè te iuuabunt in progignendis liberis. Ipse Sol dominus vndecimæ, gratiam apud homines tibi conciliat. Si quò ibis, ipsa te salus feret; quicquid optabis, dii vota præuenient. Deniq; Alcochoden non male dispositum, annumerat tibi annos, centum viginti quatuor, menses vndecim, dies vnde triginta, horas tres, momenta duo, ac semiatomum. Dictoq; accepta diuinationis mercede hominem dimisit. Sensit qui remanserat Mathematicum esse, vtcunq; tamen velut hominem non agnosceret, blanda salutatione admotus, vnde & qui esset requisit, Neq; ille vltra, ad humanitatem inuitantis subduxit colloquium, & Ego respondit Chaldæus sum, ex gente Assyriâ, nomine *Albumasar*. quos vides, eiusdem sunt mecum patriæ omnes. Cæli vim stellarumq; cursum primi observatione nostra excepimus, cælum suspectu libero, ac prope cum perpetuæ serenitatis obsequio adepti. Autorem in hoc, & per quem ista in cælo noscere didicimus magistrum, Iouem Belum habuimus, cui ob eximium meritum, templum Babylone construximus. Prima nobis cura fuit, ex tanto astrorum cætu discernere, quæ fixa ac velut cælo intexta in semel capta sede hæserunt: quæ vaga & errantia suos curfus certis tamen emetiuntur erroribus, quæ cuiq; sideri via, quæ lex, quis ordo est. Paulatim inde progressi, defectiones quoq; illorū laboresq;

nota-

*Primi cursum
cæli stellarumq;
inuenerunt,*

*quis tamen
inter eos primi
mus.*

notauimus, quod ex ijs immodicos calores, quod
 feueras hyemes, quod cæteras terræ iniurias mina-
 tur. Tum ex assiduis obseruationibus, notisque
 nunquam nos decipientibus deprehendimus, infe-
 riora hæc ad astrorum motus regi, nec modò inde
 vitam, alimenta, vires, annos, secula, & quicquid
 pro tam multis totus mundus poscit, subministrari:
 sed cuicunq; mortalium, corporis animiq; formam,
 fortunam, casus, euenta, fata, & quicquid postea e-
 ueniat triste lætumue, è cælo adduci. Omnia nexu
 quodam latenti altioribus sunt commissa, quodque
 in vtero homini augescendi, mouendi, exeundiq;
 in lucem tempus & momenta disponit, idem vitam
 nascentis prout adspexerit ducit, cum eoq; in illud,
 in quod semel missus est, vadit. Neq; vero cursus
 tantum meatusq; stellarum, in venturorum indicia
 accepimus, sed earum etiam inter se situs, mansio-
 nes, congressus, interualla, dissidia, consensiones
 excusimus. Nam & Domos plerisque in cælo ho-
 spitiaq; construximus, & Dominos alijs, vt Arieti,
 Tauro, Geminis, Cancro, Leoni, singulisq; signis,
 eos quos in mundi nascentis primordio in ijs fuisse
 deprehendimus, addidimus. Hinc ad futura alicui
 annuntianda, totum sicut in nascentis hora fuerat,
 explicamus cælum, digestisque in sua loca, nume-
 rosq; omnibus, curiosè perquirimus, cui vnum
 quodq; sidus se applicat opponitue, cuius viciniam
 premit transitue, quod aspectu suo vrget aut tem-

*Ratio diuinã-
 di ex astris vt
 à Mathema-
 tice deducta.*

perat, cuius excipit aut intercipit lucem, vbi culmen eius summum, quâ iter, quousq; descendit vel ascendit.

Qui nomenclaturam caelestem excogitavit.

Ita initiato sermone, cum diu perplexas de superioris narrationes duceret, tum ille qui stabat; Age hoc quoq; mi homo, inquit, quoniam sermonem habes non plebeij saporis, & quod rarissimum est nihil subtrahis alienæ scientiæ, illud etiam quâ causâ meritoue Arietes, Tauros, Geminos, Cancros, Pisces, aliaq; animalia in cælo posuistis expedi. Non nostrum, respondit ille, hoc sed alienum commentum fuit. Altræus hanc primus stellis, signisq; caelestibus nomenclaturam imposuit, vnde Pater astrorum vocatus, & apud posteros id nomen retinuit. Cæterum est cur ista quoq; cælo imputes. Multarum enim rerum appellationem, non libido aut casus hominibus, sed sæpe aliqua ratio causaq; persuasit. Mireris ab hominibus illata in cælum animalia, nisi noueris à sapientum maximis, ipsum Vniuersum in homines inferri, atq; vt hominem Mundum paruum, ita vicissim mundū vocari Hominem magnum. Quam quis aliam eius appellationis, deprehenderit causam, nisi quandam similitudinem vtrumq; inter se antea tacitè componentem? Sunt quidem illæ velut concordēs in homine cum vniuerso imagines, cæli cum capite, oculorum cum præcipuis siderum sole lunaque, humorum cum elementis, vitæ cum anni temporibus, spiritu-

Cur Homo, mundus parvus vocatur.

Prima ratio.

um cum ventis, venarum cum fluuijs, affectuū cum tempestatibus: sed erant & alia pleniora mutui consensus simulachra, à quibus hæc in vtrisque appellatio nomenq; inuentoribus placuit. Videmus in prima & suprema hominis parte capiteq; mentem & rationem cuncta nutu suo gubernantem disponentemque: occupat & summa vniuersi, vis quædam æterna & immortalis, ad cuius imperium cuncta quoq; voluntur, dataque lege festinant. Continent media hominis pectusq; Cor, motus, caloris, vitæq; causam & originem: pendet & in medio alterius mundi, eadem potestate Sol, irrequietoq; motu omnia circuncurrens, calorem etiam vitamque inferioribus ministrat. Extrema ab umbilico & genitalis in homine portio, seminarium productionis; ima quoq; in Vniuerso generationis & corruptionis rerum conceptaculum est. Aduertit hoc curiosus spectator, rebusque se mutuo sociantibus, nomina quoq; communicauit. Eadem & animalium in cælo ratio fuit. Visa quoq; alterius cum altero consensus, contulit ad nominis illic receptionem. Nam quid etiam animalibus ingenioq; eorum cælo dignius? cum illis ipsis, circa quæ maximi sapientum hærent laborantque, ventorum scilicet, imbrium, tempestatum, aliâq; cæli notitiâ & significatione cælum sibi pridem vendicarūt? Non temere & fortuito, quicquid illic est migravit ad cælestia, sed vim aliquam aut effectum denotando no-

Secunda ratio

*Cur animalia
in cælo posita,*

*Et ea percur-
ramur.*

*Aries.**Cur murales
machinae arie-
tes vocaban-
tur.**Taurus.**Gemini.**Cancer.**Leo.*

men quoq; suum annumeravit. Accepit cælum Aries, quod eodem tempore quo Sol dextrum aut sinistrum ambit hemisphærium, cum eo pariter modo in dextrum modo in sinistrum reuoluitur latus, pluraq; & conuoluta in anfractum cornua ceu Sol radios, spargit vertitq;e. Obtinuit igneæ & ardentis naturæ Mars Arietem, quod tener etiam & vix cornibus ad incursum potens, non sui tantum generis gregem, sed homines quoq; lacepsit prouocatq; in bellum. Hinc quoq; olim & ad muralium machinarum appellationem acceptus, & ad indicendum bellum à fecialibus in hosticum immitti solitus. Confedit inter sidera Taurus, labore & cultura terræ, velut socius adiutorq; factus munificentia Solis, eius quoq; apud homines olim venerationis, vt eum necare tam capitale fuisset, quam ciuem, velutq;e ruris alterum colonum. Venerunt Gemini, alterna & cohærente vitâ morteque, à Solis quoq; ortu & occasu in terra omnia sata, modò astringi arefcereque, modò euocari florescereque notantes. Venit Cancer, suo retrorsum gressu iter viamque Solis, qui nisi quâ se obliquus vertit siderum ordo procedit, significans. Idem reliquis signis velut exemplar & Solis significatio est. Indefatigabilem Leo vigiliam, nunquamque clausa lumina habet: perpetuus item patensq; Solis oculus, etiam cum se condiderit, manet. Largæ Leoni collo armisque setæ ac fluentes iuba, posterioribus membris lanu-

go & breues pili: pansa erectaq; Soli vere & æstate
 feracitas, reliquo anni glabra & deserta fructibus
 terra. Sterilis se ipsa Virgo, ideoq; olim velut ad
 comparis, nihilque gignentis ignis custodiam ad-
 mota: infecunda quoq; Soli vbi spicas messemque
 reddiderit terra, datâq; semel in anno fruge, reli-
 quis mensibus nihil gignendo quiescit. Stat suo
 momento, neq; in aliquam partem præponderat
 Libra: æquat vices temporum Sol, ac bis in anno
 paribus spatijs noctem diemque protendit. Torpet
 hyemè Scorpius, nec nisi abeunte brumâ aculeum
 sumit: moritur hyeme satorum anima, nec nisi red-
 dito Sole postea erumpit. Contendit manibus ar-
 cum Sagittarius, quoq; ipse non peruenit immittit
 telum: defert portatque vim, quo Sol non accedit,
 radiorum iactus. In prominentia altaque semper
 in pascuis subsilit Caper: sublime deposcit Sol, su-
 praque verticem ab exortu consurgit. Haurit re-
 funditque eandem Aquarius aquam: demittit in
 terram imbres pluuiasque, vnde eas attraxerat Sol.
 Pisces & quicquid pater monstrorum fert mare,
 clauso anhelitu, totaque mersum aquâ viuit: ab-
 strusum ab oculis, & quanquam totâ terrâ pressum,
 Sol nihilominus penetrando viuificat. Omnia qui-
 dem quæ supra nos sunt, aliquid sibi nostri vendi-
 cant, Soli tamen is honor datus est, vt quæ fortasse
 alijs sideribus beneficia debemus, ad ipsum defera-
 mus. Quippe ita sapientissimis persuasum fuit,

*Virgo.**Cur Virgines
olim custodie-
bant ignem in
templo.**Libra.**Scorpius.**Sagittarius.**Caper.**Aquarius.**Pisces.**Ita Tablicus*

*Ægyptiorū
doctrina.*

*Sol unde dicitur,
Eius,*

eius encomia.

*Solem etiam
ratione caren-
tia agnoscunt*

*heliotropium
& lupinus*

galli.

*Solem Persæ
Deum puta-
bant.*

*Plato statuam
Dei, quæ esset
in mundo ve-
lut in templo.*

*Mos iurandi
per Solem*

Mos iudican-

quicquid adsit nobis boni, adesse solari potestate, vel ab ipsa tantum, vel etiam si ab alijs, id tamen vel à solo Sole absolui, vel à Sole per alia. A solitudine ille, à nobis quoq; compari vocatus nomine Adad, quod sit inter sidera vnus tantum & solus, nomen accepit, Dux, Princeps, Moderator luminum reliquorum, Mens mundi & Temperatio, Cor vniuersi, Cæli oculus. Neque illi hominum modo consensus tot appellationes contulit, contulerunt & alia ceu intellectu hæc ipsa in eo agnoscuntia denotantiaque. Flores & folia, se quotidie ad solem velut quiddam poscendo pudentia oscitantiaque. Herbarum & legumina, illum perpetuo sequentia, & nubilo quoque conspectum eius requirentia. Bruta & animalia, quædam aduenientem cantu salutantia, omnia vnà cum eo expergiscentia resurgentiaque. Quin primi homines ad Deum sua coniectatione accedendo, illum ipsum aut Deum esse crediderunt, aut à Deo erectam sibi statuam, cui nulli parietes templaque, sed mundus solaque cæli regio in qua spectaretur idonea fieret, putauerunt. Propter hunc, nihil profanum nihil irreligiosum esse. Quisquis in mundum veniret, sciret se in quodam templum induci, in eo ab hoc numine aspici, ritumque sibi viuendum sacerdotis, huic se summum cultum, huic respectum debere. Hinc iuramentum deposituri testabantur Solis & Iustitiæ oculum: iudicabant eum aspiciendo, coramque velut altero iudice

iudice tabellas sententiasque regendo, in Sole ceu
in sancto penetrali, Iustitiam habitare regnumque
suum facere arbitrati.

Persarum Sapientes.

Dum hac longioris sermonis diligentia, multa caelestium Chaldaeus persequeretur, Magi deinde Persarum comparuerunt. Primi innocentes & sancti, alta contumataque sapientia, rerum miracula naturamque in sui obsequium ducentes. Quippe intima haec est apud eos Philosophia, rerum non noscere modo, sed mouere effectus, operaque vix vulgo credibilia. Suppetit ad hoc herbarum caeterorumque; illic nascentium potentia, elucescensque clarius ibi quam vspiam, in iisdem dissidium vel concordia. Attendunt ad haec vtraque praecipue & scrupulosissime Magi, sparsasque per diuersa, in vnum artificiosè deducunt committuntque vires. Mille postea inde suscitant miracula, per mutuas illecebras complexusque ad quidlibet obsequente natura, inuentis quoque in contrarium vsum & separationem rerum purificationibus, sulphure, asphalto, sale. Quippe abradunt haec rerum dissoluuntque nexum, liberatasque a se inuicem velut vinculis naturas, otio rursus quietique reddunt. Hinc inesse illis diuinum quiddam & potens, populus existimat, adiunctaque contemplationi dura per omnia virtus & frugalitas, nihil, vt ferunt, praeter farinam & olera recipiens, facit hominibus numinum propè auctoritatem. In-

struere

di Bithyniae

Persarum Sapientes vocabantur Magi,

*eorum sapientia erat in con-
pulatione virtutum naturae*

ex qua proueniebant miracula.

Vt miracula desinerent quibus utebantur Magi.

Magorum frugalitas,

Regum edu-
cationi quatu-
or Magi præ-
ponebantur.

Cur regibus
& principibus
Christianis
Euangelia ex-
osculanda in
templo à Sa-
cerdotibus of-
feruntur.

Questio à Da-
rio rege pro-
posita custodi-
bus sui corpo-
ris.

3. Esdra 3.

struere quin etiam Regum filios, infantiaque eo-
rum adesse, ipsorum tantum honori datum. Qua-
tuor ad id ex omnibus deliguntur. Vnus qui Ma-
giam, & noscere summum ac æternum Numen, si-
mulque cognitum piè ac purè venerari doceat. Al-
ter qui in omni vita, fidè cuique datam veritatemq;
seruandam admoneat. sanctissima humani animi
vincula, quibus etiamnum cum rei Diuinæ adsunt
ipsi Christiani principes regesque, exosculando à
sacerdote porrectos Euangeliorum libros, vbi Di-
uina veritas continetur, se religiosè obstringunt
obligantque. Tertius qui vera libertate crescentem
imbuat, nolle turpia aut nimia, nulli succumbere
affectui. Quartus, vt securus & aduersus omnem
fortunam contumax sit, exigat. Hæc apud eos futu-
rorum regum sunt incunabula, hæc præcepta, in quæ
à nutricibus statim & ancillis, paruuli adhuc ad eos
à mammis aulæque deferuntur. Nota est Darij
Persarum regis, cum noctu amissum somnum di-
scendo reuocare cuperet, proposita cum ingenti
præmio suis cubicularijs quæstio, Quidnam in re-
bus humanis cæteris omnibus præualeret præpol-
leretque. Missæ in id à coniectantibus sub pul-
uillum regis tres breuissimæ schedulæ. Vna in-
scriptum habebat, *Praualet Vinum*. Altera, *Praualet*
Rex. Tertia, *Præpollent Mulieres*, sed super omnia vin-
cit *Veritas*. Surgens deinde Darius ad examen, cum
vniuscuiusque causas collegisset, vltimam cum Sa-
pientibus

piens regni prætulit, autoriq; pro Veritate, ut pote quæ sola vinceret, nullisque iniurijs aut mutationibus temporum succumberet, amplissimum donarium primamque post se dignationem tribuit.

Cæterum quanquam plurimos loci & intermissæ pridem consuetudinis obscuritas, oculis memoriq; spectantium tegebat, cogniti tamen inter eos nonnulli fuere. *Zamolxis*, eius imitator *Abbaris Hyperboreus*, *Euanta* reges quoque. Iam *Gaspar*, *Melchior*, *Balthasar*, quibus nemo magis approbavit sapientiam doctrinamque gentis. Quippe è stella ævo suo genita, cum minime plana coram quoq; spectantibus coniectatio fieret, Christum regemque natum è longinquo perspexerunt. Mox quæsitum per tot terras populosque, quamvis iacentem in stabulo ac velut crudeli abiectum manu, cognouere tamen tam in præsepe & paupertate, quam si in purpura & fastigio vidissent. Neq; hoc contenti, Deum hominemq; adorarunt, totq; bonis quæ in infante mirabantur, aurum, thus, myrrham, munera dederunt. Proprium id apud Persas atque ex maiestate creditur, reges non sine donario adire. Hinc Synætam rusticum aiunt, cum obuium in agro Artaxerxem, nec quod eidem offerret, habuisset, è profluenti iunctis manibus aquam hausisse, eamque proceribus vtrinq; vili muneri recedentibus, rectà ad regem tulisse. Quin & illud Persis multisque gentibus in more fuisse traditur, in vitam prodeuntibus metalla

H

affun-

Magi qui Christum natum cognouerunt adoraveruntq;.

Reges Persarum sine munere adire non licuit.

Qualia munera nascenti-

*bus dari con-
sueverant.*

*Chymia fini-
sima Magiæ.*

*Quid differat
à Magiæ.*

*Cur Chymi-
stæ vocabulis
insuetis & re-
conditis in sua
arte utuntur.*

*Chymia anti-
quissima.*

*Quid erat
Aureum vellus*

affundere, Regibus aurum, ditioribus argentum, artificibus & agricolis æs aut ferrum.

Sed Magis iam prætereuntibus, mirum quam Chymistarum natio inter eos se intulit audacter. Rati enim multa Magorum opera operibus suis exæquari, indignum se arteque sua putabant, non adesse in ingeniorum cognatorum numero. Præ-
tendebant, vires, vias, fines, vtriusq; artis perquam similes. Opus nempe ac finem Magiæ esse spiritum in corpore; opus ac finem Chymix, vertere corpus in corpus. Magos suas operationes *Violentas* appellare; se quoq; suum opus *Fortitudinem* dicere, quod significaret vox illa *Elixir*. Multa enim apud se varijs appellationum inuolucris, ænigmatibus, similitudinibus, characteribus, impossibilibus regi ac recondi, quò nulla in parte mundi non regnante auri sacrâ fame, ars blanda & diuina, neutiquam omnia ingenia subeat ex plebe. Vsurpatum id quoq; aiebant à primis Chymix conditoribus, statimq; cum arte receptum, rebus verba non tam secundum naturam imponere, quàm ijs aliquid semper recondere. Num enim vispiam visum repertumue fuisse Aureum vellus, aut hirtum auro pecus? At narratum hoc nihilominus, à totq; seculis traditum, sed à sapientibus aliter intellectum. Vellus nempe librum fuisse, antiquorum more ex membranis pel-
libusque ouium, vnde lanæ velleraque habentur, compactum. Eum vero Aureum, Chymiam scilicet
aurique

aūrique conficiendi scientiam in se continentem, quæ multâ patientiâ & laboribus, ac velut Iasonis periculosis nauigationibus acquireretur. His alijsque laudibus se mutuo Chymistæ stimulantés, siue id quoq; facerent Principum ac Regum fiduciâ, ingenio artique suæ passim fauentium, siue quòd de se ita serio sentirent, in comitatum se Magis dederant. Certè tunc primum multi quoq; hac occasione deuoti fumo, nigrique tantum carbonibus prodire in publicum ausi sunt. Qui cognosci poterant hi memorabantur, *Osthanes, Hermes, Chanes, Rosinus, Olympiodorus, Agathodamon, Democritus Orus, Chrysothichius, Pebechius, Comerius, Pelasius, Pelagius, Africanus, Theophilus, Synesius, Geberus, Callides, Rachaidilus, Veradianus, Rhoadianus, Canides, Augustinus, Panthes, Iohannes Aurelius Augurellus, Laurentius Ventura.*

Audacia Chymistarum, nefandis incantatoribus impostoribusque locum propè dederat. Aderant iam per plures suis miraculis ludisque populum passcentes. hi figuras hominum in feras commutantes, illi sidera mundo reuellentes, alij acus prælongasq; in ventrem lanceas condentes, serpentes victos carmine rumpentes, solem digito sustinentes, lunam & stellas ore expuentes. Sed acriter se opponentibus Magis, quorum nomen odiosum colluies hæc hominum fecerat, T. Liuius quoq; ex lege duodecim tabularum intercessit, negauitque permissurum, vt immundorum spirituum commercio homines sædati, bonis & sapientibus commiscerentur,

tur, denique sulphur flammâque artibus eorum
comminatus, procul eos à catu sapientum comiti-

*Putant aliqui
inuentorem
huius Magiæ
fuisse Cham-
filium Nôé &
roastrem ab
antiquis.*

*Falsæ Magiæ
species.
Theurgia.*

Geotia.

Pharmacia.

*Hydromantia
Axinomantia
Catoptromā-
tia.*

Lecanomantia.

Pyromantia.

Geomantia.

Chyromantia

Scyromantia.

Capnomantia.

jsq; remouit. Relegati in eo numero feruntur Zo-
roaster autor conditorq; huius Magiæ, Azonax, Her-
mippus, Tum eorum sectatores, Apuscorus, Zaratus,
Marmaridius, Hippocus, Zarmocnides, Bactrianus, Arme-
nius Osthani nepos, Pamphilus familiaris Cyri, Apollonius,
Damigero, Dardanus, Velus, Iulianus, Bebulus, Simon &
Elymas, qui Apostolis, Iannas & Membras, qui Moyfi
suis artibus imposturâque obsistebant. Multæ vna
cum ijs artes eiectæ damnatæque; Theurgia, quæ fit
per sacrificia & consecrationes ad eliciendos Dæ-
mones beneficos; Geotia seu Necromantia Necyo-
mantiaue, quæ per coactionem & plañctum inquietat
mortuos, infera diris agitât carminibus, tumu-
los busta que reuoluit, & acceptis cadaueribus ipsos
in scelera cogit manes; Pharmacia, quæ per edulia
potusue, amorem, odium, insaniam lentam etiam
mortem cum carmine propinat. Iam Hydroman-
tia quæ per aquam, Axinomantia quæ per secures,
Catoptromantia per specula, Lecanomantia per
pelues, Pyromantia per ignem, Geomantia per
terram, Chyromantia per manus, Scyromantia per
vmbas, Capnomantia per fumum, quæq; aliæ per
alia futura fataq; hominum scrutantur nuntiantq;.

Indorum Sapientes.

A Persarum Magis Indorum deinde Sapientes iter
sibi locumque asseruerunt, laborioso pariter virtu-

tis cultu, herbarum miraculis, quarum apud illos par potentia gloriaque est, à Philosophia Persarum non degenerantes. Tegumen alijs nullum, alijs tantum tela, caput quoq; sibi eadem in orbem globare assueti. Eæ solæ & gratissimæ genti vestes, contextæ è lino, quod inuictum ignibus magis magisque viuere assuevit ardendo. Viuum id propterea Latinis, Græcis Asbestinum dicitur, quod proiectum in rogos, perinde vt calcem, sordibus exultis ferunt splendescere magis quam aquis. Hinc funebres ex eo fiebant mortuis tunicæ, quæ pro vrna seruandam corporis fauillam, à reliquo continebant separabantque cinere. Animal occidere carneq; aliquâ vesci, nefas apud eos habetur, simplicibus sine igne sine blandimentis cibus fames expellitur. Contemplationis dura ratio, ab exortu ad usq; solis occasum contentis oculis solem intuentur: arenisq; feruentibus ita perpetem diem non abeundo alternis pedibus, secreta in globo igneo rimantes, insistant. Cæterum vt aliorum Sapientum ita & Indorum non vnus ordo familiaque. Alios Brachmanas aut Brachas, alios Germanas siue Gymnosophistas habent. Qui se Brachmanas nominant, hæc à Buddha sectæ suæ autore edocti in scholis amplectuntur docentq;: Deum vniuersorum opificem per omnia meare: Mundum & genitum fuisse, & ad interitum tendere: Præter quatuor elementa quintam haberi naturam, ex quâ cælum prouenerit: Iterari rursus cum

Idem de carystio lapide scribit Plutar. lib: de oraculis qui perinde nebulæ erat aptusq; duci instar lini lanae.

Duplices Indorum Sapientes. Brachmanæ seu Brachæ, eorum dogmata.

*Omnes mori
præter Sapi-
entes putant.*

homo deserit vitam, mortemque tanquam ostium quoddam esse, per quod ad immortalitatem fiat introitus. Hunc vero non promiscuè omnibus, sed solis sapientibus patere; rudes ac velut profanos ab æternitate arceri. Propterea mira in ijs contemplationis patientia, mortisq; contemptus. Non illam, non senectutem expectant, sed sæpe ingerendo semet ignibus, læti & cum gloria fatum accersunt. Ab ijs deinde eandem de immortalitate in alias gentes manasse opinionem ferunt. Et qui Aristotelem, non Euripi aquis, sed naturæ sponte solutum credunt, aiunt scholasticos cum morienti adessent,

*In morte Ari-
stotelis discipu-
lorum appre-
hensio.*

ex hâc eorum sententiâ, sic virum affatos. *Qui Philosophorum animas excipit, & tuam colligat, in suis recondens thesauris, uti animam addebet recti hominis & perfecti, qualem te fuisse nouimus.*

*Germana seu
Gymnosophi-
ste.*

Similis apud Germanas sapientia, maior adhuc in moribus rigor. Nullas domos habitare, ne pati quidem vxores aut fæminas, præcipua disciplina eorum est. Nudi & intecti sub dio, vt syluæ, vt nemora placuere, degunt, ob id Gymnosophistæ vocati, tanquam ad certamen expediti leuesque. Morborum notitiam causasq; agitare, multis inter eos consuetum, neq; aliter medendo prodesse, quàm frugalitate & abstinentia. Hinc ab alijs primi Medicinæ originem fecisse feruntur. Quin ostendebatur inter cæteros *Iarcha*, admirandâ annulorum vi, in centesimo & tricesimo anno, virium ac

*Mira ratio
vite per annu-
los producenda*

iuuentæ

iuuentæ vigorem retinens. Multis hanc modis procurasse dicebatur, & annulorum materiâ & quam sub singulis planetis certis temporibus signando, vi influxuq; illorum imbuerat. Adhæc numero quoq; conclusâ in ijs annorum lege, quæ per septenarium porrecta, vitæ fatorumq; clymactera hominibus inducit. Septem quippe annulos, ad rotidem planetas confecerat, singulisq; diebus, singulos accipiendo, iuxta dierum ipsorumq; nomina, digitis suis inducibat. Vnde ingens ei apud suos sapientiæ opinio fuit & arrogantia. Quoties de ea verba facere animum induxisset, toties sublimis excelsusq; non nisi in aureo folio, crustis item ac sigillis aureis exornato, dispositis & circumfusis per inferiora subsellia minoribus Philosophis præsidebat. In auditorio, statua quatuor cubitorum alta, Tantali nomine inscripta erat. Hæc expositâ manu paterâ tenebat, quæ ita perenni quodam humore semper continenterq; manabat, vt nunquam tamē humor, ex eius labris difflueret exundaretq;e. Hunc inter ambitiosa, tanquam nectar ambrosiamq; præceptoris potare, inuicemq; propinare, siue ex audientiâ discederent, seu in amicitiam quempiam recipe-
rent, discipulis eius mos fuit.

larcha arro-
gantia.

Statua in au-
ditorio.

Ægyptiorum Sapientes.

Absoluto Indorum itinere, Ægyptiorum deinde sapientum ingredi pompa cæpit. In ea multi reges, *Sol, Vulcanus, Iuppiter, Saturnus, Mercurius,* alijque quo-

Reges Ægy-
ptiorum quo-
rum nomina-
bus astra ap-
pellata.

rum

rum nominibus Græcia cælestia astra vocauit, tanquam inuenisset, quod ab his acceperat. Aderat ipsâ nominis maiestate admirandus *Mercurius*, appellatus *Trismegistus*, siue Ter maximus. Triplici hunc titulum sibi comparauerat excellentiâ, assecutus inter homines, id quod ab omnibus creditur maximum summumque. Idem erat Rex, idem Sacerdos, summus idem maximusque Sapiens, legum conditor, iuris humani diuinique auctor, scientiarum & disciplinarum primus inuentor. Quin ex libris, quos ad triginta sex mille, quingentos viginti quinq; conscripsisse dicebatur, quidam aliquos recensebant, De dijs empyreis centum, De dijs æthereis centum, De cælestibus mille, De Philosophia tres & triginta, De sacerdotibus decem, De Astrologia quatuor, De Medicina sex. Digressis regibus, Sacerdotes se postea in turbam intulerunt, nullâ comâ barbâue, sed decusso per totum corpus omni prorsus pilo, deformes aspectu. Adhæc perusti sole artus, vestis cinctusque lineus, frons deiecta, mens tristi silentio recondita, membra modico panis paucarumque herbarum condimentis assuetis, fame & macie perempta efferauerant speciem hominum. Noscitabantur tamen à multitudine, & sanctum venerandumque genus, sacra simul & sapientiæ arcana tractare aiebant, ex more gentis, quæ eadem reuerentiâ religionem sapientiamque habet. Ipsi inter eundem sublatam manibus Curulem rotam

*Mercurius
Trismegistus
conscripsit
librorum 36525.*

*Sapientia Ægyptiorum
per sacerdotes*

*Theologia hie
roglyphicum*

tam gestabant infigne, quam præ se ferebant diuina sapientiæ, quæ imâ sui superficie, imum terrenaq; contingens, toto reliquoq; orbe sublimis atq; per æterna vertitur.

Rota curulis.

Sed præcipuè spectantibus admirationi, quæ referrebantur, inuenta ipsorum erant. Pictura, præliorum, victoriarum, rerumq; à multis seculis gestarum, præsentem exhibens imaginem, magnum humanæ curiositatis adiumentum, imitata vultum, capillum, oris venustatem, vt qui scire cupiat, qualisquisq; fuerit, in tabula cernat, hominemq; cum velit per terras ac manus circummittat. Geometria, nullo eam apud Ægyptios non tenente, ad remetienda pereuntia collimitia, quæ identidem euagatus per agros Nilus confundit oblimatq;e. Adscribebatur etiam à multis iisdem Medicina; ea tamen potissimum genti suæ abstinentiâ & frugalitate cõmendata inculcataq;e. Quippe ita eos delicatorem mollioremq; victum exosos fuisse aiebant, vt apud Thebas in templo ad columnam erigendam populum inducerent, quæ diras execrationes sustineret, aduersus regem Menin, qui in Ægyptum mollitiem, luxumq; induxerat primus. Neq; hoc contenti, à morte cuiusq; illa visceraq;e eximebât, ventreq; Soli opposito, in eo omnium peccatorum causam esse fatebantur expiabantq;e. Præterea inuentæ dicebantur Literæ, ab ijs à Phænicibus vt perhibent in Græciam illatæ, inæstimabile mortali-

*Inuenta Ægyptiorum.
Pictura.*

Geometria.

Medicina.

Dereformatio luxuriae.

Evisceratio hominum à morte.

*Hieroglyphi-
ca.*

triplicia.

Imitativa.

Tropica.

Anigmatica.

*Dei hierogly-
phicum.*

*Regis hiero-
glyphicum.*

um bonum, artes, nomina, titulosq; hominum, contra breuitatem aui, longissimis seculis propa-
gantes. Iam hieroglyphica, variaeq; animalium fi-
guræ memorabantur, obeliscis aut saxis exsculptæ,
sensus atq; arcana mentis continentes. Peculiare id
erat scripturæ eorum genus, quo sublimiora, & quæ
potissimum vulgum nescire vellent, occultabant.
Cæterum hoc ipsum scribendi secretum sub varijs
simulacris, triplici insinuatione intellectui ingere-
bant. Imitatiua, quæ conuenientem similemq; re-
bus imaginem habebat: sic pro Sole circulus, pro
Luna duorum lunarium cornuum imago erat. Tropi-
ca, quæ ademptis similitudinibus, virtuti tantum
affectionique formarum & figurarum significatio-
nem accomodabat: sic amor per osculum, necessi-
tas per nodû, inuidia per anguillâ, prudentia per ho-
minem, fortitudo per leonem, libertas per equum
demonstrabatur. Anigmatica, quæ ex comixtione
mutuaq; istorum coniunctione coalescebat; ita Sce-
ptrum, cuius in vertice oculus aurisq; esset, Deum
moderantem, videntem, audientemque omnia si-
gnificabat: Sceptrum in summa parte ciconiæ ca-
put sustinens, in imo hippopotami ferocissimi ani-
malis vngulas appensas habens, regentibus innue-
bat, iustitiæ obnoxiam esse violentiam; proinde
eam temperandam pietate & clementiâ, cuius sym-
bolon est ciconia, quæ genitricum senectam edu-
care, subleuare, humerisq; gestare in volatu dicitur.

Sed

Sed mirum maximè fuit, vt eadem subtilitas ad barbaros Scythasq; processerit. Quippe Idanthuram ipsorum regulum ferunt, cum transgressus Istrum Darius, terrore minisq; posceret ab eo per epistolam regionem terrasque, pro literis & rescripto misisse Murem, Ranam, Auem, laculum & Aratrum. Ad quæ visa acceptaq; cum meritò interpretatione suorum Darius posceret, Orontopagas tribunus militum, tradere per ea se suaque Scythas aiebat; coniectans ex Mure domos habitationesque, ex Rana aquas, ex Aue aërem, ex laculo arma, ex Aratro agros. At contra Xyphodres, nisi ocyus vt volucres auolauissent, vt mures terram latibulaq;, vt ranæ aquam profundumq; subijssent, vel iaculis confixos luculentæ victoriæ famam, vel captos arandi terramq; pro victu eorum excolendi, beneficium ipsis relicturum prælagiebat.

Scytha vsi sunt scripturâ Syrabolicâ.

Enigma Scythicum Dario regi propositum.

Grande præterea Ægyptijs sapientiæ testimonium faciebant Græcorum peregrinationes, neq; tam propter Mathematicam ad eos, vt quidam volebant susceptæ (quæ domi inter incunabula & elementa discentium habebatur) quàm propter noscendam religionem, cæremoniarumq; arcana, præstantissimis quibusq; summam sapientiæ in religionis obseruatione cultuque ponentibus. Nam ijdè deos primùm asseruisse, simulacra eorum conflasse, aras & templa const. ixisse ferebantur. Quin nullam gentem propiùs verum Numen agnouisse aie-

Peregrinatio Græcorum sapientum in Ægyptum.

Templa primi Ægyptij inueniunt.

bant, erecto in vrbe Sai templo cum eiusmodi titulo EGO SVM OMNE QVOD FVIT, EST, ERIT, PEPLVM MEVM NEMO REVELAVIT MORTALIVM. Nimirum illud quod augures, pontifices, flamines, quotquot vates Sibyllæq; quotquot vsquam Sacerdotes & Theologi professi; hoc ipso quod multa intelligere nos in Deo posse negamus, ignorationemq; nostram pretendimus, Deum nos plene cognoscere videreque, quod ille tantum à se vno cognosci possit. Nam quicquid de eo lingua dixerit, quicquid animus conceperit, nihil est quod in humanum non transfiliat & corrumpatur sensum: nec habere potest humanæ significationis notam, quod humanæ intelligentiæ excedit conceptum. Quâ causâ Sphingem ante templa statuere solebant, arcana illic esse omnia mysticaq;, ac velut ænigmate tecta docentes. Quin imaginem Dei, nullâ figurâ teneri exprimiq; posse existimantes, eam varijs rerum simulacris complectendam adorandamq; censebant. Hinc præcipuè partâ victoriâ, cuiuscunq; animalis dux effigiem, in galea, clypeo, armisq; habuisset, eius simulacrum, in templa sacrariaq; sua inferebant votisq; decorabant: velut gratitudinem Deo, in animali sub cuius auspicijs hostes pepulissent cecidissentue, reddituri. Quo more rituq; serpentes, feles, ac alia visu quoq; sædâ & deformia, in magnifica templa cultumq; hominum ab ijs inducta fuere. Sed memorabantur apud eos alia digna relatu,

*Deū non posse
cognosci do-
cebant.*

*Cur Sphingē
ante templa
ponebant.*

*Cur feles, ser-
pentes, aliq;
sædâ anima
lia in templa
inferebant.*

*Hinc prover-
bium: Egy-
ptium tem-
plum.*

Pœta ab Æ-

latu, sicut ad Memphin loca mosq; sepeliendi mortuos: vnde Orpheus & sequentes Græcorum Poëtæ, Elyfios campos, Cocythi stagna, Charontem multaq; alia in suas fabulas librosq; intulissent. Atq; his sermonibus homines, Ægyptiorum sapientes quamdiu conspici poterant, prosequiebantur.

gyptijs plurimas fabulas finxerunt, de quibus Diodorus Siculus.

Græcorum Sapientes.

Post eos deinde ingens Græcorum sapientum agmē incessit, cultu habituq; longè alio. Pallia omnibus & promissæ barbæ, cothurni alijs, alijs focci, aut crepidæ, nonnullis collo magni pretij catenæ moniliaque, ex omnium disciplinarum annulis aptata & conferta, Encyclopædias ipsi vocabant: pluribus pendentes manticæ vilesq; peræ, & ingentes manibus baculi, aspectu velut nuda & brumalis sylua.

Habitus Græcorum Sapientum.

Inter hos omnes, primi grandesq; æuo sapientes in conspectum populi veniebant, *Orpheus, Musæus, Melampus, Dædalus, Hesiodus.* Hos comitabatur **HOMERVS** doctrinarum & antiquitatis, vt ipsimet perhibebant, parens, sine fastu, sine fuce, priscâ tantum maiestate venerabilis. Præferebat manibus, acceptum è gaza Darij, auro & vnionibus distinctum scriniolum, non in relictî patrimonij aut comparatarum opum ostentationem, pauper, egenus, & solum diu vertere coactus, sed donum Regis Magni Alexandri, quod ipse per omnia bella circumferēs, impletum scriptis librisq; eius, interdum pro rerum agendarum viatico, noctu pro puluillo habebat.

qui antiquissimi.

Homerus inter ceteros princeps.

Eius libros Alexander Magnus honorifice seruabat secumq; circumferebat.

*Homeri pau-
perias,
ex versibus
victus.*

Quippe Homerum ipsum tantæ inopiæ fuisse fe-
runt, vt nisi recitandis vendendisque versibus sti-
pem quæsisset, aliter viuere non potuisset. quâ de
causâ cum per Græciam illius carmina sparsa, sineq;
vilo ordine legerentur, adhibiti ab Hipparcho Pi-
sistrati filio eruditi viri, collecta in hunc ordinem
librosq; vti vulgò habentur, digessisse dicuntur.

*Pythagoras
vocabatur
Ipsè.*

Suo deinde agmine, cum discipulis veniebat Sa-
mius PYTHAGORAS. Nomen apud eos aliud ha-
bebat, quoties nominari eum contigerat, *Ipsè* nun-
cupabatur. Inerat huic appellationi magna fides ac
reuerentia. si quid affirmarent in disputando, aut
quærerentur cur ita sentirent, totum verbo compo-
nere absoluereque consueuerant, *Ipsè dixit*: tantum
opinio præiudicata poterat, vt etiam sine ratione
valeret auctoritas. Cæterum aliud ipse sibi præter
id nomen indiderat. Nam interrogatus aliquando
quis esset, à Leonte Phliasiorum tyranno, respon-
dit se Philosophum esse. Quod vocabulum ab eo
tunc ex tempore confictum, paulatim in verorum
sapientum cognomen eualuit: vt cum omnes pri-
mum pridemq; artifices, etiam qui fellularias aut
ludicras exercerent artes, sapientes, postea non nisi
qui sophiæ, veræq; scientiæ operam darent, Philo-
sophi & amatores sapientiæ vocarentur. Hanc ve-
rò totam Pythagoras in numeris ponebat, non qui
sensui, sed qui intellectui subijcerentur; quiq; paris
& imparis vi ac potestate, rerum naturæ conferrent.

*Philosophi ap-
pellationem
inter sapien-
tes intulit.*

*Sapientiam
in numeris po-
nebat.*

Quippe

Quippe ex ijs omnia facta contextaque, eos vim vinculorum habere, quoad superessent, res perseuerare, vbi deficerent, solui separarique; nec sine numeris naturam constare posse aiebat. In ijs fecunditatem & sterilitatem, ortum ac interitum, ordinem, concordiam, societatem, amicitiam reponerat. Eorum potestate, molem hanc, cuius circumflexu tegimur ac continemur, regi gubernarique; elementa pari in diuersa nisu, omnia se ipsis in mundo constricta tenere suspendereque: eadem hæc, inter se domita, deposito natiuo rigore, potiorum formarum subijci obsequio: cælum stato irrequietoque circum terram verti moderamine: solem vices temporum, longiores breuiioresue ex vsu naturæ aperire aut claudere dies: lunam modò se ipsam integrare, modò in nouellas formas, perpetua restitutione traducere: sidera alia in hanc, alia in illam, suo ordine se insequi decurrereque; partem: hortorum germina, fructus arborum, sataque terræ suetos dies, suetas custodiæ leges: factum nisi computatis prius mensibus, materna pro partu laxare viscera: eamque esse naturam rerum, eam potentiam assererat, vt non nisi ad numeros omnia procedant, noscant tempora, sciant occasiones, intelligantque; quid, quando, quomodo, quantum esset agendum. Porro in numeris duo principia statuebat, definitam vnitatem, & indefinitam dualitatem: appellando alterum bonorum, alterum malorum exordium ac causam.

Vnitatis

*Numerorum
vis & potestas*

*Hinc illud Sa-
pientia 8. Om-
nia in men-
sura & nume-
ro & pondere
dispositi.*

*Numerorum
duo principia*

211

*Paris & im-
paris potestas.*

*Præcepta di-
scipulorū Py-
thagoræ duo.*

Vt silerent.

*Vt se in specu-
lo ad solem
contemplaren-
tur.*

*Ad Pythago-
ræ susurrum
bos factus o-
bediens.*

MS

Vnitatis naturam esse, qualitatibus temperiem, ani-
mis virtutem, corporibus sanitatem, domibus ac
ciuitatibus pacem, rebus prosperitatem; dualita-
tis contra, malitiam, ægritudines, seditiones, ac in
rebus dissidia inducere. Neq; enim vllum non ma-
lum proueniret ex diuersitate disparilitateq;ue.
Hinc parem docebat indigum, deficientem atq; im-
perfectum; impari vero plenum ac perfectum.
qui pari permixtus, vim suam seruaret perpetuò,
conduplicatus eum gigneret, atq; ita fecundus ef-
set, diuisionis ipse nescius, vnitatis semper in eo re-
dundante. Cæterum è schola eius viuendi cum alijs
alia, tum discipuli hæc præcepta sumebant. Pri-
mum, vt triennium continuum silerent, atq; cum
loqui nescirent, sapienter interea tacere non renue-
rent. Alterum, vt se ipsos seu doctrinam, æmula-
tionemq; suam, in speculo non ad lucernæ lumen,
atq; cum plebeijs, sed ad illustrissimum solem &
cum doctissimis committerent cõtemplarenturq;:
vnde scilicet illucesceret, quantum promouissent,
quantumq; adhuc ijs ad summam deesset. Neque
sententiæ modò eius effataq;ue, sed opera quoq; &
facta, portentosa apud homines admirationis fue-
re. Conspexerat forte in pascuis bouem fabaceam
segetem depascentem proterentemq;ue: quam ob-
rem rogauit bubulcum, Bouem moneret, frugibus
vt parceret. Ridens busequa; Ego, inquit boua-
tim loqui non didici, tute si scis moneto. Non

con-

contactus Pythagoras, auribus continuo se bouis admouens, quippiam immurmuravit. Res mira. Obedientissimus bos lacerare è vestigio segetem destitit, ac velut amplius monitus saperet, in futurum quoq; eiusmodi pabulo abstinuit.

Pythagoram sequebatur SOCRATES, propter hoc ipsum Delphici oraculi sententiã, cunctis alijs prælatus, quod palam profiteretur, Vnum se id scire quod sciret nihil. Hunc, non secus ac vnum ex Indorum sapientibus, per diem pernoctemque, à summo lucis ortu, ad solem alterum orientem, inconniuentem, immobilem, iisdem in vestigijs, tanquam quodam secessu mentis atq; animi facto, cogitandum stare studereq; consueuisse accepimus. Nec longè, velut in triumphalem pompam compositus aderat PLATO, cognomento *Diivinus*, cum quo *Xenocrates*, *Speusippus*. Ipse quadrigis vehabatur albis, quibus eum venientem ad se aliquando, in littore Dionysius tyrannus exceperat. Manu regebat equos, currumq; nobili stragulã intectum. Alsidebant ei Gratia, & mirum quantum superuolabat apum examen. Pleriq; indicium id prædulcis eloquij eius interpretabantur: nam easdem, in labellis olim paruuli dormientis sedisse, mel instillando memorabant. Platonẽ ARISTOTELES sequebatur, non quòd ingenio aut aliã re posterior esset, quippe *Demoniũ viri*, seu *Damonius* & ipse appellatus, sed tanquam discipulus, & quòd magis sublunariũ

Socrates ab Apolline sapiens appellatus.

Eius Studium.

Platoni honor datus à Dionysio tyranno.

Platoni mel apes in labella instillabant.

Cur Plato appellabatur Diivinus: Ari-

*Stoteles De-
mocrinum viri.*

*Tanguntur li-
bri Aristotelis
de historia a-
nimalium ad
quos conscri-
bendos adiu-
uus fuit ab A-
lexandro.*

*Is iam mos
est Philoso-
phantium &
qui iurant in
verba magi-
stri.*

Sophista.

*Supernaca-
nea inutilesq;
aliquorum
scriptiones.*

scientiam, quâ in parte dæmonibus descripta puta-
bantur loca, profiteretur: Plato vero altiori con-
templationi addictus, mentem ad diuina atrolleret.
Mos quoq; Aristoteli erat, quanquam in omnes
elegantia & magnificentia cultus intento, mode-
stiam præferre; atq; vt Pphilosophum decebat,
pompam in publico damnare. Nam & tunc mul-
tis millibus hominum, ex totius Asia Græciaque
tractu, ad animalium sibi ab Alexandro Magno de-
legatorum ministeria, naturasq; perquirendas im-
perans, pedestamen ire maluit. quâ causâ tardiùs
Platonem sequi, crebroq; interfiltre cogebatur.
Impediebat præterea circum conglobata ingens
Peripateticorum turba, adeò circa euntem pertina-
citer sua ponens retinensque vestigia, vt si aliquem
aliò moueri, aut transuersum vnguem ab Aristote-
le recedere contigisset, omnes, velut vrerentur aut
secarentur, clamabant. His proximi ibant Sophi-
stæ, syllogismorum laqueos nodosque ita adstrin-
gentes, vt vnde nexus inciperet, quoue se conde-
ret, discerni non posset. Inde à sensu abeuntium
opinionum conditores, *Anaxagoras, Icetas, Cleanthes,*
pluresq; alij, quorum ille atram niuem, hi supera-
stare, terram solam moueri aiebant. Videre quoq;
erat aliquos, ad se versos inuicem contendentes al-
tercantesque, *Quem numerum remigum Vlysses*
cum nauigaret habuisset; Quod Achilles nomen
inter virgines obtinuisset; Quid Syrenes ad præter-
euntes

euntes cantare solitæ fuissent; paratâ, vt fit, in magno ingeniorum prouentu, etiam mendacijs & vanis credulitate inaniq; curiositate. Superueniebant deinde in varia disciplina principes viri, *Archimedes*, quem sæpè tabulis Geometricisq; intentum figuris, cum à studio vi abducerent perungerentq; famuli, nihilominus in ventre obducto delibutoq; capta delineabat schemata. *Empedocles*, cuius ingenio, nullius scientiæ artisq; perfecta non inerat cognitio. In Rhetoricâ eloquentissimus, in Poëtica iucundissimus, in Musicâ suauissimus, vt strictis incurrentes in se inuicem gladijs iuuenes, fidibus auerteret; vocis suauitate reprehensos, ad mansuetudinem & pacem reuocaret à cæde. Idem ventos cum vellet, excitaret salubres, pestilentes auerteret, concluderet tempestates, flatusq; velut manu prehensos, ad arbitrium dimitteret cõtineretq;. Ac vt aliquid dignum sapientiâ, quâ in Physicis præditus erat, prodeat in admirationem, vnum exemplum afferam. Etenim cum arcanam quandam, primus ventorum cum vtribus asininis similitatem deprehendisset, neq; eos in illam partem cæli vnquam aspirare, in quâ folles ex edito ac sublimi loco deligati suspenderentur, solerti hac notitiâ rem & beneficium Agrigentinis præstitit admirabile, & plus quam humanum. Nam cum aliquando illic immoderatè insolenterq; flarent *Etesis*, sic vt vrbiū turre & tecta quatefacerent, corrump-

Studium Archimedis.

Encyclopædiæ Empedoclis.

Venti in eam partem non flant, unde vires suspenduntur.

quâ ratione profuit Empedocles Agrigentinis.

ob quod beneficium vocatus Ventorum depulsor.

*Extemporalitas ars quedam erat apud antiquos quae in-
serijt.*

Studium Carneadis.

Honor Possidonio à Pompeio Magno factus.

perent segetes, arbores ac sylvas extirparent, aliquot deglubi asinos, ac vtres ex pellibus eorum factos, in collibus atq; in altissimis montium verticibus, vnde vehementissimi ingruerēt, suspendi ac collocari iussit. Quo facto cum occidissent subito, & confestim in ea prouincia spirare desijissent venti, eorum more, qui victis debellatisque populis ac Regnis, nouum sibi cognomen inueniebant, ille quoq; *Colysanemas*, seu ventorum depulsor profligatorque, magno cum honore appellatus est. Hunc sequebatur *Gorgias Leontinus* discipulus, summam pariter sapientiae consummatione admirabilis, qui quaerere ex se auditores, de quo aliquis illorum vellet, iubebat. Quam subitanam ac improuisam de quacunq; re differendi promptitudine, inuenerat induxeratque artem, quae a dicendi magistris Extemporalitas appellata est. Postea *Carneades* eius studij intentionisque vir, vt inter edendum, saepe cibi potusque ad os delati obliuisceretur, nisi hoc ipsum custodiens ancilla, apprehensam leuiter dextera eius, illam ad obsequium neglecti operis referret eleuaretque. Dein *Possidonium*, cuius domum Pompeius Magnus intraturus, fores percuti de more a lictore vetuit, & fascis ianuae eius submitit is, cui se oriens occidensque submiterat. Iam *Theophrastus*, *Euclides*, *Apollodorus*, *Aselepiades*, *Hippocrates*, *Galenus*, *Eriphilus*, *Erasistratus*, *Heraclydes*, pluresque alij.

His iam praetereuntibus, cum repente ab vltima

inâ parte misceri multitudo, crebrescere murmur, exaudiri strepitus, propinquare dissonæ voces, susurrus, plausus, risus & repente quies. Respicientibus sciscitantibusque quid esset, ingens agmen Oratorum, Historicorum, & Poëtarum venire nunciatur. Suspectum iam antè id genus hominum plerisque erat, ob nimia vulgi studia, & aliquorum artem, quâ se in animos hominum insinuantes, mentem voluntatemque ipsorum, quoquo liberet, traherent compellerentque. Igitur tunc quoque aliquo affectu agitari ab Oratoribus plebem arbitrati, extemplo præconem, qui ipsis silentium imponeret, mittunt. Sed nulli tunc innocentius egere. Demosthenem tantum conspicata fortè muliercula, populo digito monstravit dixitque, *Hic ipse est*, Inde idem alio alteri insusurrante, rumusculus exortus, auram gratiamque populi movit. Mirum quàm confestim ea, ratum quoque ipsi apud Oratores favorem fecit, quanquam factiosos, æmulos, famæ avidos, & vulgi etiam studiis pro se confidentes. Non *Antiphon, Andocides, Lysias, Isocrates, Iseus, Lycurgus, Hyperides, Dinarchus*, alijque potissimi ausi repugnare. Quin *Æschines*, ipsemet testis laudatorque inimici, orationem eius, propter quam Rhodi exilium pertulerat, populo laudabat monstrabatque. Pari quoque modestiâ Historici iuere, *Xanthus, Hecateus, Ephorus, Theopompus, Thucydides, Polybius, Xenophon, Plutarchus, Herodotus, Philistus, Clitarchus, Timagenes*, &

Athenis affectus mouere per præconem prohibebatur Oratores.

Ad Demosthenem cognoscendum Athenas veniebant homines.

Oratores Græcorum præcipui. Æschines pulsus in exilium perorante contra se Demosthene.

Historici Græcorum.

Poeta Graco-
rum.

Poetis amata
voluptas &
oblectatio.

Fabellæ de
Ioue.

Iouis amores.

Nuptiæ cum
Meti.

quam inter o-
scula degluti-
uerat,

alij. Poëtæ quoque, sed antiqui, homines, vt fem-
per tales quieti & boni, *Anacreon, Mimnermus, Ar-
machus, Hipponax, Alcaeus, Æschylus, Sophocles, Cratinus,
Aristophanes, Pindarus, Eupolides, Menander, Philemon,
Diphilus.* Ast alij, sicut intemperans pleraque est
hominum natio, sua studia vulgo publicare, quâ
densissima turba tendere, carmina modulari, plau-
sum risumque excitare. Sed inter alios, ne sileret
fabularum hilaritas, quidam, ab Ioue orsus narrare,
quoties Deus amoris succubisset, quoties peccatu-
rus desertâ cæli statione in terras descendisset; quo-
ties à Iunone sua abnoctauisset, vt in voluptatem
noctes duplicauisset, vt per impluuium, per aure-
um imbrem, per oppellatas fores virgines adijf-
set, quot vnus pellices, quot vxores habuisset. Atq;
ne diuinæ, inquit, mentis opera damnetis, scilicet
quæsiuit quæ se fæmina grauidaret. Narrare po-
stea, vt vetulus, salax tamen & multarum nuptiarû
Deus, Metin, formosissimam sibi virginem de-
spondisset, vt illam in conclauē deduxisset, vt o-
mni ornatu denudatam, in aureo secum toro collo-
cauisset, ibi, modò multum diuq; basiauisset, mo-
dò pariter compositus cum ea lusisset, profluentem
ab aure puellæ comam demississet, reduxisset, re-
mulsisset, omnia licentia coniugali; demum vin-
ctam brachijs arctioribus, velut toto pectore oreq;
suauium impressurus, pro osculo, ori admotam,
manducauisset, & in ventrem penitus suum abstru-
sisset.

fisset. Admouentibus præ risu multis ad ilia manus. Atqui (pergit porro) breui Meti grauidus & factus Iupiter, ventrem ferre, eoq; in dies tumescente, intestino pondere grauari, cunctari: mox vicinus partui, angi, dolere, eiulare, discrucari, puerperio pro Lucina Vulcanum poscere. Adest ille, quanquam enormi distortoque crure claudicans, tamen impigrè ministeria obstetricum peracturus. Sed cum nullus partui pateret exitus, ad extremum, quâ dolor reclinauerat, iussus caput Iouis findere, vbi ei securim infixit, Palladem è cerebro, doctissimam disciplinarum & consiliorum moderatricem, effudit Deam. Dixerat Poëta, cum complofis manibus, risuq; vulgi omnia exsonuere. Alij vero intellectâ fabulâ, quâ ipse innuebat, prudentiam prius in sensibus & experientia, velut in ventre nasci, mox in intellectu & capite maturescere, festiuissimo Poëtæ, Græcâ formulâ identidem acclamauere, SOPHOS & PAPAE. Atque ad hunc modum poëtico lusu perstrepebant itinera, neq; præco, quanquam ad cõercendum missus, impedit, tanquam poëtis furere quoq; licitum esset. Mox septem Græciæ sapientes incessere Solon Atheniensis, Chilo Lacedæmonius, Cleobulus Lindius, Thales Milesius, Bias Priennus, Pittacus Mitylenæus, Periander Corinthius. Claudebat omnium agmen, ingens hominum multitudo, cum baculis & manticis, omnes pannosi, pediculosi, luridi, exsuccis, cadauerosi, vt

deinde ex ea grauidus.

Vulcano ad vocato pro obstetrice.

ex capite Minervam peperit.

Interpretatio fabule.

Mos Græcorum cum aliquem laudabant Sophon appellabant seu scitum, vnde septem sapientes septem scitissimi viri.

his

his notis appareret philosophos esse, quales odif-
se diuites solent.

Italorum Sapientes.

Vbi iam Græcorum Sapientes transissent, successê-
re Italiae. Primùm vetustissimi Gabij, Romuli ad-
huc & Remi vt ferunt præceptores. Mox Falisci,
magistri vnus scelere & pœnâ noti, quem Camil-
lus reducendum Falerios pueris tradidit, virgasq;
vt suum rectorem agerent dedit. Postea Tusci,
studijs ludisque puerorum, vim olim Romanam
bellumq; demoliti. Inde tandem fasces securesq;
Romanis sapientibus viam faciebant. Mirum
quàm subitò propè artonitam silentio & admiratio-
ne plebem, istorum spectaculū reddidit. adeò haud
secus, quàm venerabunda intuebatur proceden-
tes viros, ornatu, habitu, maiestate etiam, quam
vultus grauitasque oris præferebat, hominibus
propè augustiores. Multi inter eos erant consula-
res triumphalesque, omnia propè Urbis fortunæ
& honorum insignia; deniq; non magis laureis ac
coronis, quàm sapientiâ refulgentes Diui ipsi Cæ-
sares. Mirantibus requirentibusq; plurimis, quod
genus sapientiæ in ea Vrbe, in tantum homines ef-
ferret, Eloquentiam aiébant. Afferebant inter
causas, continuas illic factiones, perpetua certami-
na, discordias consulum aduersus tribunos, agrar-
ias frumentariasq; leges, plebis & optimatum cer-
tamina, ordines inuicem infestos, quibus adeò con-
fusis

Gabij.

Falisci.

Tusci.

Romani.

*eorum habi-
tus & maie-
stas,*

*ad summos ho-
nores acceptio*

*Inter sapien-
tes præcipue
estimati Ora-
tores:*

fufis mixtisq̄ue, niſi Oratores pro moderatoribus affuiſſent, plus domi & in ſuo campo Martis Roma perdidiffet, quam ex altero campo Martis & acie ex hoſtibus victoriæ ac commodi retuliſſet. Vnde nullis illic perinde, quàm Oratoribus erat aut gloria maior, aut honor auguſtior. hos vt conſultores rei publicæ adorabant omnes, hos vt excubitores in prouincijs & magiſtratibus reuerabantur omnes, hos pro meritis in præturas, conſulatus, ſummoſq̄; honores vocabant omnes. Iſta ſecum multi, cum interea magno natu quidam, ex cætu venientium ſapientum, ſe in turbam proiecit. obſita erat ſqualore veſtis, vultus fame & macie excoctus, oculi introrſum retracti, ad hoc promiſſa ad pubem barba & capilli, efferabant ſpeciem hominis. Ipſe primùm multa ſecum velut animo volutans inambulauit: deinde cum iam circumfulam in concionis modum multitudinem adſpexiſſet, ſilentio manu facto; Philoſophus ſum, inquit, exul nunc Româ, quem illic neq̄; Galli violafſent, ſi olim capta vrbe in curuli ſediſſem. Virtutem non contemplantantum, ſed ferre aſſueui, vitiaq̄ue non minus odiſſe, quàm Romani Tarquinius. A paupertate vitam auſpicatus, pauper conſenui. Fugere tumultus, fora, opes, honores, quæq̄; vulgo felicitates habentur, felicitas mea fuit: nihil cupienti nihil vnquam defuit. Humilis hic pannus virtutes operiebat, quicquid neceſſitas cibum fecerat, famem ex-

Cauſe cur id fieret.

Philoſophi Româ pellebantur.

Verum vite monaſtica & religioſa exemplar.

ad quod ſe-

L

pellebat,

*componebant
veteres Phi-
losophi.*

pellebat, humus cubile præbebat, somnus breuior
quàm tempora noctis, quieti sufficiebat. Hoc ego
remedio in vitia pugnavi, hâc vitæ austeritate a-
nimum sanavi, & in fracto corpore facile cupidita-
tes domui. Solitudine & secreto expiravit ambi-
tio, voluntariâ paupertate concidit auaritia, habi-
tus vilis vitæq; se ipsam despiciens abdicavit super-
biam, humilitas invidiam, severitas voluptatem,
contemptus cupiditatem, securitas sollicitudinem.
Versus deinde ad Romanos, transeuntesq; à longè
aspiciens, velut coram interrogabat, Quid hæc
polluissent sanctitatem ipsorum? Quid, si quales
esse eos fama est, apud quos virtuti cuiq; locus esse
dicitur, vitæ rigidæ exilium, quid innocenti philo-
sophiæ, ab vrbe relegationem indixissent? Si phi-
losophi, inquit, & in paupertate adhuc tibi graues,
& in humilitate omniumq; contemptu suspecti su-
mus, paucos sic Roma innocentes habes. Ad hæc,
velut exprobrando narrabat, vt libros Numæ Pom-
piliij, quos ipse secum in tumulum intulerat inclu-
seratq;ue, repastinatos inuentosq; cum oisibus eius
prope Ianiculum, propterea tantum quod de phi-
losophia fuissent, exussissent, nihil ipsorum religio-
ni, nihil vetustati, nihil venerationi. Regis sui
dedissent.

*Plinius lib. 13.
Cap. 13.*

Varius sermo, ad miserationem & invidiam ac-
commodatus, mouit statim audientes accenditq;ue,
atq; vt vulgo minor est sapientia, hi detritum re-
gmen,

gmen, illi squalidi capitis concretam caniciem, alij rugosam nudatis carne ossibus cutim mirantes, velut solidæ virtuti adstrepebant. Postremò ipsi arbitri alienæ virtutis, Philosophum ætate & corpore inualidum, sublatum suis humeris, inter alios Romanorum sapientes reposituri ferunt. Ignari illi interea ibant, cum affertur rumor, rapi à multitudine, afferri in cætum ipsorum, incertum quem, mox Philosophum esse qui portaretur. Non turbavit id tamen Romanorum sapientes, sed experto in similibus Censuræ remedio, tunc quoq; ire Catonem, auctoritatem suam opponere iubent: cessuram plebem, deserturam magistrum inutilem, vbi reminisceretur domesticorum philosophorum, quorum seueritate probitas quoq; ipsa & continentia examinaretur. Adspiceret modo Catonem, virum rigidæ innocentia; aut si talium ipsam doctorum tæderet, frueretur sane virtute tristi & solitaria, sibi rei q; Romanæ potiore, actuosam, quæq; honore & præmijs excitaretur, relinqueret. Valuit datum consilium, plebsq; Philosophum deiectum, quem humeris sustinuerat, sua sponte deseruit; siue tunc vultum, aspectum, spiritum, & libertatem Catonis extimuit: seu quòd in multitudine euenit, in quâ vt repente fauor & misericordia acrem primum impetum accipit, ita subito destituta ratione & consilio concidit & euanescit. Quietum inde Romanis iter, iuereq; *Scipio Æmilianus, Ser-*

*Causa cur non
pariebantur
Romani Phi-
losophos.*

*Quia sufficie-
bant Censuræ.*

*quia virtutem
amabant que
honore & præ-
mijs accende-
retur.*

*Oratoris Ro-
manorum an-
tiquissimi.*

*ius Galbæ, C. Lælius, duo Grachi, C. Fannius, Carbo Papi-
rius. Q. Metellus Numidicus, M. Cornelius Cethegus, Appius
Cæcus, P. Africanus, M. Æmilius Lepidus, Antonius Crassus.*
Sed inter tot tantosq; omnium iam M. Tullium
Ciceronem, animis oculisq; requirentibus, C. *Cæsar*

*Cæsaris elo-
quentia.*

*Ingenium &
memoria ad-
miranda.*

*Imitatores a-
lij Cæsaris alij
Ciceronis.*

*Ciceronis imi-
tatores tripli-
ces,*

*qui copiam &
profuentiam*

far prius processit, magnus non gloriâ solum rerum
à se gestarum, sed etiam testimonio Ciceronis, con-
tra quem, nemo alius nominari potuisset, si foro
tantum curiæque vacasset. Mirari multi, sublimi-
tatem in eo animi omnium fermè capacis, referre,
cuius ingenij memoriæq; fuerit, quaternas simul
dictare epistolas, ipsum quintam scribere, & si ca-
lamus eximeretur septenas pariter conficere, ut &
singulis serio adesset, & omnium fideliter memi-
nisset. At alij ægre pati Cæsarem præferri Cicero-
ni, primum in toga triumphum, primam linguæ
lauream merito, gentisque etiam ipsius testimonio,
non minus patriæ, quam facundiæ & Latinarum li-
terarum Parenti. Cumq; ut fieri consuevit, alij ali-
um præ alio haberent, statim inter eos factiones
provenêre, palamque alij Cæsariani alij Ciceronia-
ni vocari voluerunt. Maior tamen pars Ciceroni
adhæsit. sed neq; inter hanc conveniebat; cum va-
riè quisq; Ciceronis, quem sequendum imitan-
dumque sibi delegerat, tueretur dictionem. Alij
vbertatem copiamque fusæ orationis, eloquentiæ
medullam in eo esse arbitrati, ipsi ut prolixo & vo-
lubiles, propè infinita oratione diffuerent labora-
bant.

bant. Multi venustatem & lumina magnificientes, germanos se fore Ciceroni putabant, si orationes pigmentis & coloribus, velut saccharo & melle saturarent, figuris & schematibus continuis expolirent, vngues earum diligentissimè circumciderent, capillum pecterent, gemmas acu reponerent, blanditias & oscula cuiusq; verbulo infigerent. Pleriq; vitio omni carere, nihil corruptè & inquinatè loqui, innocentiam & munditiem orationis pro virtute habere, Ciceronem eo modo imitari credebant dicebantq;e. Hæc illis vltro citroq;e inter se conferentibus, adstabat forte per silentium Laco quidam, diuq; quietus sermonem excipiens, lusciniam postea, velut ex ea obsonium sibi paraturus è pera prompsit, à tergoq;e ipsorum deplumans, quicquid reuulserat plumarum in altercantes sufflabat. Enimuerò ipsi, offensi ignoti hominis insolentiâ, quodq; seria turbaret, cum malam crucem Laconi imprecarentur, ille non aliud, quam implume iam & exile lusciniæ corpus hac illaq;e manu versans, tandem, Auem, inquit, magnam te ego dum emi, esse credidi, at tu nihil eras præter plumas. Hoc factò dictoq;e, vt quidam conijcebant, argutè innuens, verborum quorumcunq; sine re inanem esse vanumq;e sonitum, quem sectari tam fiat ridiculum, quàm imponere alicui laciniosam, multiq;e panni vestem exiguo & defecto corpore.

qui lumina & schemata,

qui castitatem & munditiem orationis affectant.

Iudicium de omnibus.

Laco

Sine scientia & sententia nequaquam eloquentia grata.

Oratores an-
tiqui post Ci-
ceronem.

Historici re-
rumq; varia-
rum scripto-
res.

De re rustica
scriptores.

Poeta.

In Italia
postea artes
extinctae.

Hæc dum in populo fierent dicerenturque, per-
gebant porrò additamenta veterum adhuc oratorū,
*Asinius Pollio, Messala, Calius, Seruius Sulpitius, Cassius Se-
uerus, C. Plinius Secundus* nepos. Hos proxime ibant
rerum variarum historiaeque scriptores, *C. Plinius Se-
cundus* auunculus, *C. Sallustius Crispus, Cornelius Nepos,
C. Velleius Paterculus, C. Cornelius Tacitus, Valerius Maxi-
mus, C. Suetonius Tranquillus, Fenestella, Vitruuius Veronen-
sis, Cor. Celsus Veronensis*, & omnium suffragio pridem
inter Romanos cooptatus, ipse *T. Liuius Patavinus*,
comitiorum auctor. Mox prisca simplicitate, ali-
quot ab agro rureque plaustris vehabantur, *M. Cato,
M. Terentius Varro, Palladius Rutilus*. Deinde chorus
Poëtarum, magna parte ex colonijs coactus, ciuita-
te tamen Romana donatus, *Afranius, Pacuuius, Q. En-
nius Rudinus, T. Lucretius Carus, Q. Catullus Veronensis,
Q. Horatius Flaccus Venusinus, Sex. Aurelius Propertius
Menianus, P. Ovidius Naso Salomonensis, A. Persius Flaccus,
P. Papinius Stadius, Q. Valerius Flaccus Setinus, D. Iunius
Iuuenalis Aquinas, P. Virgilius Miro Mantuanus, M. Acci-
us Plautus Sarsinas*. & quem Scipio Africanus Cartha-
gine aduectum, in triumpho suo pileo libertateque
donauerat, *P. Terentius Panus*.

Longum deinde interuallum fuit reliquorum ab
Italia literatorum tardè comparentium. Inter cau-
sas ponebant. Alij conscientiam tenuioris ingenij,
ac si contracto temporis processu hominum profe-
ctu, semetipsos à prima ingeniorum felicitate se-
parauissent. Alij morum mutationem, quòd per
varia-

variarum gentium bella, atq; barbarorum in Itali-
am aduentum, alijs moribus imbuti, nomine tan-
tum retento, venirent velut ab alia gente. Nam
non modo cultus habitusque origini primæ non
competebat, sed sermo planè alius, linguâ etiam
veteri, velut datâ gentibus, in prædam & victori-
am. Ac lingua quidem statim à toto orbe excepta
est, & in scholis anxie seruatur, in Italia haud per-
inde valuit. Alij antiquæ prioriq; linguæ, omnis
sapientiæ ius possessionemque deberi arbitrantes,
nihil in publicum ire, nisi Latine permittebant:
alij loquendi rationem à sapientiâ remouentes, ser-
mone recens insito priorisq; abortiuo, ac prout
vulgo loquebantur, pleraq; discebant tradebantq;
Neq; tamen hoc ipsis gloriam minuit, sed mansit
par cum prioribus honos, & ob præstantiam inge-
niorum, magna apud intelligentes, vtrorumque
admiratio. Hi igitur prioresque, manibus se inui-
cem tenentes, à varijs Italiæ partibus ad comitia
properabant. Primi sacrarum literarum Doctores,
S. Thomas Aquinas, deinde *Iacobus Sadoletus*, *Thomas Cæ-
tanius*, *Gaspar Contarenus*. *Cæsar Barronius*, *Robertus Bellar-
minus*, Cardinales, longusq; alius hos comitantium
Theologorum cætus. Postea iuris legumq; periti,
Azo Bononiensis, *Gratianus Decretorum collector*, *Cynus*,
Accursus, *Dynus Soënas*, *Bartolus*, *Baldus*, *Andreas Alciatus*,
Guidus Pancivollus, *Albericus & Scipio Gentiles*, *Iulius Paci-
us*, *Iosephus Maschardus*, & alij propè infiniti. Tum
non minor Medicorum cætus, *Hieronimus Fracastori-
us Ve-*

Lingua Latina cur interijs

Eius apud alias gentes honor.

Itali pleraq; vernaculâ linguâ conficiunt.

Italorum Theologi.

Iurisperiti.

Medici.

us Veronensis, Gabriel Fallopius Mutinensis, Hieronymus Cardanus Mediolanensis, Hier: Mercurialis, Hier: Capinaccius, Trincauellius, Hercules Saxonius, Iulius Caesar Claudinus.

In varia literaturâ viri.

Inde insignes variâ literaturâ viri, duo Manuij, Paulus Iouius, Calius Rhodiginus, Carolus Sigonius, Petrus Bembius, Hermolaus & Daniel Barbari, Ambrosius Calepinus, Ioannes Franciscus Picus, Iacobus Zabarella, Franciscus Piccolomineus, Ioannes Antonius Maginus, Marsilius Ficinus, Iulius Caesar Scaliger, Angelus Politianus, Petrus Victorius, Dantes Alligerius, Franciscus Petrarca, Sanazzarius, Ioannes Boccacius, Torquatus Tassus, Aristus, & alij.

Hispanorum Sapientes.

Quo differret horum tem. porum Sapientes Hispanorum, ab antiquis.

Postquam omnes propè gentes in linguam sapientiamque Latinorum consensere, inter cæteras Hispani præcelluerunt. Quidam aureo adhuc ingeniorum seculo, primo naturæ partu ad veterum Romanorum æmulationem editi: alij magis magisq; remissi, postea desertâ Humanitate, soli Philosophiæ aut Theologiæ adhærentes, cæterum magnâ parte non linguæ modo Latinæ, sed omnis venustatis, tanquam superuacanei ad sapientiam fuci negligentes. Omnium primi per populum sibi viam faciebant è familiâ Annæ viri, vetustissimi Cordubensium, nomine duplici, indicium vetustatis & annorum referentes SENECÆ. Dum præiret L. Annaeus Seneca vulgo Rhetor aut Declamator dictus, stabant tunc inter cæteram turbam discipuli eius, amplius ducenti, prosâ & versu certare periti. Ijne non minus honoris præceptori in publico, quàm

Duo erant Seneca.

Seneca Rhetoris & patris admiranda memoria.

in schola habere viderentur, singuli singulis extemporarijs versibus transeuntem salutauere. Periu-
cundum id, vt apparebat, Senecæ fuit; atq; vt gratos
esse sibi illorum versiculos testaretur, ijsmet audi-
entibus, singulos statim retrouersum ordine rede-
unte, ab vltimo, vt repetitio in primo desineret,
recitauit. Enimuero ingens ab eo tempore memo-
riæ viri admiratio inter astantes fuit, nec mirum
dicebant, quòd in suam quoq; sobolem, hæredita-
riam transfudisset ingenij vim sapientiamq;ue. Et
commodùm quoq; *L. Annæus Seneca* filius se infere-
bat; homo adstricti moris, cultu habituq;ue seuero,
si honores, fundos, pecuniamq;ue eximeres, prorsus
antiquis philosophis par, vitiorum strenuus insecta-
tor, grauis, sanctus, innocens, nisi quòd in Nero-
nem incidit. Sub hoc & magnam & malam famam
obtinuit. Malæ famæ materia erat, opes eius im-
mensæ, & quia breuissimo tempore, intra quadri-
ennium ter millies sestertium regiæ amicitia, velut
malis artibus partæ. Nam Nero, quanquam soli-
us pecuniæ bis & vicies millies sestertium donatio-
nibus profuderat, notatus tamen, maioribus largi-
tionibus obstrinxisse cõsuetos, & apud quos veni-
am scelerum quærebat. Atq; vt in magnis homi-
num fortunis, vox, silentium, nutus, quies, aperta,
secreta exquiruntur, dicitur Seneca ipse de se su-
spicionem præbuisse, cum accersitus à Nerone ro-
gatusq;ue, quid post frustra speratam Agrippinæ

M

matris

*Seneca Philo-
sophi & filij
mores.*

*Luv
PZ*

*An Seneca
conscijs scelerum
Neronis
fuerit,
Tacitus Ann.
lib. 13.*

*Ex computa-
tione Lipsij,
Nero profu-
dit pecunie
quingenta
quinque mil-
liones.*

Tacitus Ann.
lib. 14.

Apud Fabiū
Quint: lib. 8.

Cur male au-
dierit Seneca

Varia erudi-
tionis viri.

Medici.

Iurisperiti.

Theologi.

matris in naufragio mortē consuleret, filens respexisset Burrhum, ac si cædem innueret. Equidem post occisam Agrippinam, circumferebatur eius, nomine Neronis composita, missa que his verbis ad senatum epistola, *Saluum me esse nec credo, nec gaudeo.* quâ velut scelerum conscius excusauit, quod in Nerone corripere debuerat. Hæc de Seneca ferebantur, siue addita odio Neronis, in immanibus eius vitijs, non præceptorem modo, qui nihil profuerat, sed genitores etiam qui ipsum ediderant perosi; siue credita, ac si pessimis principis moribus, æstimatæ tamen magnæ virtutes, haud procul magnis vitijs abfuissent. nobis quoquo modo accepta non occultare in animo fuit. Senecam sequebantur *Lucanus, Silius Italicus, Martialis, Columella, Fabius Quintilianus, Pomponius Mela, Trogus Pompeius,* eiusque collector *Iustinus.* Inde nouo separatoque agmine veniebant, *Arnoldus Villanouanus, Raymundus, Lullus* ipsius discipulus, *Ælius Antonius, Ludouicus Viues, Aluarius Gometius.* Et Medicorum plurimi *Auerroes Cordubensis, Rasis Almanzor, Messahallah, Auicenna Hispalensis, Petrus Nonius, Amatus, Christophorus à Vega, Ludouicus Mercatus.* Tum Iurisconsulti *Fortunius Garzia, Antonius Augustinus, Arius Pinellus, Ferdinandus Vasquius, Ioannes & Franciscus Vergaras, Emanuel Soarez, Antonius Goueanus* alijque. Inde Theologi *Vigilantius, Aquilius Seuerus, Prudentius, Osius, Auitus Presbyter, Marcianus, Paulus Orosius, Pacianus* eiusque filius *Dexter, Audentius, Isidorus, Iustinianus, Leander, Fulgentius, Eladius, Eutropius.*

pius. Inter quos ex religiosorum familijs Ludovicus Theologi reli-
Granatensis, Franciscus Forerius, Hieronymus Pradus, Io-
annes Baptista Villapaldus, Franciscus Turrianus, Benedi-
ctus Pererius, Ioannes Maldonatus alijque.

Gallorum Sapientes.

Vbi Hispaniæ Sapientes iter suum perfecerunt, ad-
 ueniebant Galliæ. Primum genus priscum, incul-
 tum, rude, quod sui tantum nominis memoriam, si-
 ne personarum cognitione reliquit. Appellaban-
 tur *Druidæ*, longo & laborioso genere docendi ad-
 mirandi. Quippe publica tantum aut priuata facta
 literis excipere, sapientiam verò non nisi auribus
 & memoriâ ediscere, mos apud eos erat. Id duabus
 de causis facere dicebantur, quòd neq; in vulgum
 dogmata disciplinamq; efferri volebant: neq; eos
 qui disceret, literis confisos, memoriæ minus stude-
 re; quod plerisq; accidit, vt præsidio literarum plu-
 rimi diligentiam in perdiscendo ac memoriam re-
 mittant. Vnum ex ijs quæ præcipiunt docentque
 in vulgum effluit; non interire animas, sed æternas,
 ab alijs post mortem transire in alios, corporaque
 vt vestes tantum atterere. Cætera de syderibus eo-
 rumq; motibus: de mundi terrarumq; forma & ma-
 gnitudine: de rerum natura: de Deorum immorta-
 lium vi ac potestate, clam vulgum & in abditis fal-
 tibus disputant docentque. atq; hæc omnia magno
 versuum numero complectendo, annos nonnunquã
 viginti in disciplina sua discentes retinent. Post

Cabalistica
Druidarum.

Quid populo
euulgabant.

Quid clam
alios docebant

Quot annos
discentes deti-
nebant.

*Antiqui Gal-
lorum Sapi-
entes.*

Druidas veniebant institutione adhuc Romanorū celebres, *L. Plotius*, qui Romæ primus Latinæ linguæ scholam aperuit: *M. Antonius Gnipho*, cui inter discipulos *M. Cicero* dum prætor esset, cum *Quinto* fratre audientiam sæpe præbuit. Tum *Voliænus*, *Montanus*, *Domitius Afer*, *Iulius Florus*, *Iulius Secundus*, *P. Terentius Varro*, *Latinus Pacatus*, *Rutilius*, *Numantianus*, *Ausonius*, *Gratiani* & *Valentiniani* imperatorum præceptor.

*Encomium
Parisiensis A-
cademiæ.*

Mox ex ipsa Galliâ viri domesticâ eruditione sapientiæque famâ nullis secundi. Pars commendationis ipsorum erat Academia Parisiensis, post Romanam prima omnium artium habita parens & magistra, controuersiarum fidei arbitra, Schola olim gloriosa, cui se vni primoque redeuntes in Orbem dedere literæ; quantumque per tot gentes ipsarum postea foret, id ab ipsa profectum acceptumque, inter beneficia illi deberi voluere. Quippe cum iam in extremis per Europam scientiæ agerent, deficientisque pariter cum literis religionis cultus, deformi squalore tenebrisque cuncta obduceret, duo è Scotia monachi, iam inde eâ re permoti, ire emigrareque in quamcunque partem constituere. Nomina illorum erant *Clemens Claudius*, & *Ioannes Rabanus*, diuinarum humanarumque literarum scientissimi, ambo *Bedæ Venerabilis* discipuli. Viam diu in Galliam dedere. Eo cum mercatoribus appulsi, cum institores venale negotiū pretiosa quæque

*qui cum mer-
catoribus in*

nouaque;

nouaꝫ; è nauibus affluentī multitudinī promendo transigerent, illi disciplinas quoq; sapientiamꝫue venalem se attulisse profitebantur. Cum nemo emptorum dicto caperetur, vltroꝫ; accederet, in littus egressi idem carminum modo per turbam cantare, ac obuium quenꝫ; ad eam mercem inuitare caperunt. Excepta res risu, ad regis etiam Caroli Magni aures pro ludicrâ peruenit. Is tamen hæc ita haud frustra fieri suspicatus, accersitos qui essent, vnde, & quo casu quidam quærentes venissent, percontatus, cum nequaquam eius ingenij desipientiæꝫue, vt vulgò dicebatur, responsum accepisset, familiarius admotus, ecquam pro sapientia mercedem expeterent interrogauit. Bona loca, responderunt, animas ingeniosas & alimenta. Datis magna alacritate à rege quæ postulauissent, literæ velut ad vitam lucemꝫ; reuocatae, alibi quoq; quem perdiderant, recepere cultum. Clemens Parisijs relictus, regi operis longe omnium magnifici Academiae condendæ cupidinem iniecit. Alter acceptus in Italiam, Papiæ erudiendæ iuuentuti destinatus, in tantum inde sui promouit gloriam ingenij, in quantum terminos rex sui imperij. Experta in duobus regis beneuolentia, plures ex Anglia doctos exciuit Alcoluinum, Herostum, Bedæ quoq; discipulos. Sed hæc sufficiant ad præsentia.

Igitur ex ea Academia celebres ibant, primum non dignitate tantum & sanctitate, verum etiam di-

Galliam venientes.

à Carolo Magno Rege pro literis per Europam restaurandis accepti sunt.

Parisiensis Academia mater Papiensis Academiae in Italia.

Theologi Galorum ex Aca-

94 *Comitiorum Sapientum,*

demia Parisiensi.

uinâ sapientiâ inclyti viri, *Hilarius* Episcopus *Pictauiensis*, *Sulpitius*, *Pontius Paulinus* Episcopus *Nolanus*, *Phabadius*, *Prosper*, *Eudicius*, *Auitus*, *Mamertus*, *Vienenfis* Archiepiscopus, *Sidonius Apollinaris* Episcopus *Aluernorum*, *Lupus* Episcopus *Trecensis*, *Germanus* Episcopus *Antissiodorensis*, *Eucherius* Archiepiscopus *Lugdunensis*, *Saluianus* & *Gennadius* Presbyteri *Masilientes*, *Gregorius* *Turonensis* Episcopus, *Remigius* *Rhomensis* Archiepiscopus, *Iuo* Episcopus *Carnutensis*, *Bernardus* Abbas *Clareuallensis*. Inde alij. Theologi, *Ioannes Gerson*, *Petrus Lombardus* Magister *Sententiarum*, *Gentianus Heruetus*, *Franciscus Vitablus*, *Gilbertus Genebrardus*, *Fronto Ducaus*. Tum magna manus

Jurisperiti.

Jurisperitorum, *Andreas Tiraquellus*, *Æmarus Ranconetus*, *Michael Hospitalius*, *Baptista Menilius*, *Guilelmus Budæus*, *Franciscus Oliuarius*, *P. Faber*, *P. Rebuffus*, *Bartholomeus Chassaneus*, *H. Donellus*, *F. Comanus*, *Ant. Coniinus*, *Ant. Faber*, *Barnab. Brissonius*, *Dion Gothefredus*, *Robertus*, *Corasius*, *Bellonus*, *Bodinus*, *Charondas*, *Ærodius*, *Castalius*, *P. Gregorius*, *Pythoeus*, *Renatus Choppinus*, *Sta. Forcatulus*, *Enimundus Bonifidius*, *Iacobus Cuiacius*. Hos

Medici.

sequebantur *Medici*, *Ioannes Fernelius*, *Iacobus Hollerius*, *Andreas Laurentius*, *Ioannes Gneus*, *Iacobus Dalechampi*, *Quercetanus*, *Ludouicus Durcthus*. Tandem *Mathematica* variaq; *literarû peritiâ illustres viri*. *Orontius Fineus*, *Ioannes Pena*, *Petrus Montauereus*, *Petrus Ramus*, *Michael Nostradamus*, *Franciscus Vieta*, *Petrus Lescotus*, *Iacobus Augustinus Thuanus*, *Petrus Ronsardus*, *Ioachimus Bellaius*, *Remigius Bellaqua*, *Hadrianus Turnebus*, *Michael Montanus*, *Mar. Antonius Muretus*, *Isaacius Casaubonus*, *Iosephus Scaliger*, aliiq; *Anglo-*

*Mathematici
& in varia
doctrina insi-
gnes viri.*

Anglorum Sapientes.

Ita ex distantibus terrarum spacijs venientibus sapientibus, suos quoq; Oceanus misit, ingeniorū varietate, præstantia, grauitate, acumine, appellationū apud posteros exterosq; honore insignes, tanquā in suo quoq; orbe mariq; nihil non prouenire posse ostenderet. Primus ante alios veniebat *Beda*, ob vitæ sanctitatem iuxta & scriptorum grauitatem appellatus *Venerabilis*. Comitabantur discipuli *Clemens Claudius*, *Ioannes Rabanus*, *Alcohuinus*, *Herostus*. Sequebatur *Ioannes Duns Scotus*, noua subtilitatum miracula inter sapientes inducens, quæ cum multorum superarent captum ingeniaque, ob acre acumen apud Sapientes Doctoris *Subtilis* cognomentum obtinuit. Tum *Guilelmus Ockam* eius discipulus, nouis quoq; subtilitatibus, conditaq; schola Nominalium celebris. Inde *Baconthorp*, ab Italis dictus *Doctor Resolutus*, *Ioannes de sacro Bosco*, *Reginaldus Polus*, *Ioannes Coletus*, *Guilelmus Lilius*, *Guilelmus Grocinus*, *Thomas Linacer*, *Thomas Lupsetus*, *Ricardus Pacæus*, *Ioannes Fischeus*, *Thomas Morus*, *Guilelmus Latemerius*, *Cutbertus Tunstallus*, *Tobias Mattheus*, *Thomas Stapletonus*, *Nicolaus Wottonus*, *Ioannes Barclaius*, multiq; adhuc alij, quos recensere, longa esset & in insuetis à longinquo nominibus vix benigna mora.

Germanorum Sapientes.

Neq; minor fuit Germanorum Sapientum numerus, quibusdam pro more gentis, quæ se in multas
liberas

Bedam puerū septennem in monasterium venisse ferunt & vixisse 94 annos.

In quodam Epitaphio eius sic,

*Hic Scotus in ceco, semel sepultus
Et bis mortuus &c.*

*Styli noui au-
tor Lipsius.*

*Eius imitato-
res Belgæ.*

*Imitatio eius
quàm varia.*

liberas singularesque respublicas diuisit, proprio agmine venientibus. Occasionem ijs dedisse fertur IUSTVS LIPSIVS, homo, vt supra memorauimus, priscorum sapientiæ prorsus intimeq; deditus. Is audito sapientum conuentu, ratus magis se conspicuum futurum, aliam à consueta sua togam sumpserat, in qua ingentibus è gemmis literis, artificiosè ductum hoc epigramma extabat **MORIBVS ANTIQVIS**. A multis quia vt verum agnoscebat, inter cæteros præcipuè Belgas sui æmulatione cepit. Igitur velut ad signum textumq; antiquitatis concurrere, se ipsos in similem pompam componere, idem vt promererentur, ore, calamo, imitando exprimere tentabant. Et cessit nonnullis contentio: pleriq; nimiâ ambitione in diuersa abiêre. Alij enim tumorem orationis affectantes, in locum regię maiestatis, tyrannorum immanitatem stylo induxerunt. Alij numerorum fulgetra colligentes, velut Lipsij more & amore, magnum putabant desultoriâ per voces operâ fungi defungi que. Quidam breuitatem esse orationem amputare, vbi minimè quisquam speraret relinquere: elegantiam verò nihil secundum naturam dicere, verbis quibus non quilibet vtitur vti, credebant scriptisq; exprimebant. Vnde variâ quoq; specie circa Lipsium incessere. quidam sufflati ac velut minaces: alij in eodem vestigio subsultantes: nonnulli suspensi sæpeq; interfiscentes: alij velut in æmulationem

nem *m*

nem Lipsij proprium quoq; vestibus intextum segmentum gestantes, ODI PROFANVM VVLGVS ET ARCEO. Ita Belgæ.

At alij more gentis maiorumq; procul à fastu, ab ambitione, simplices & expediti iuere. *Albertus* vitæ sanctitate, modestia, & doctrina *Magnus*. hic per viam cum à studiosis de aliqua re consuleretur, quanquã & memoriã valeret, & tot annorum lucubrationibus physicis in rebus consumatissimus esset, tamen dissimulando vtraq; interrogantes verbo absoluebat, *Quærite*, inquit, *in libris Albertum*. Hunc sequebantur *G. Cassander, Gretserus, S. Gesnerus, Schenkius, Euenckelius, Zasius, Misingerus, Seb. Faber, M. Velsærus, I. Leunclavius, M. Cinglius, M. Colerus, H. Vulteius, I. G. Heruartus, I. Sichardus, R. Sixtinus, N. Vigelius, P. Denaisius, M. Goldastus, I. Gruterus, H. Kirchnerus, Hug: Grotius, H. Bocerus, R. Rulandus, I. Alemmanus, I. Trithemius, I. Nauclerus, Erasmus Roterodamus, B. Renanus, Cranzius, I. Cuspinianus, W. Lazius, Laurus Surius, H. Golzius, H. Megiserus, S. Neugebauerus, Chr. Latimannus, Mich. Piccartus, M. Bernegerus, I. Kirchmannus, G. Agricola, Rudolphus Agricola, Gu: Canterus, I. Simlerus, I. Sturmus, M. Iunius, B. Kerkermannus, D. Baudius, plurimiq; alij. Postea Medici, *A. Vesalius, L. Fuschius, G. Copus, I. Crato, Th. Erastus, Hadr. Iunius, I. Guinterius, I. Langius, I. Pistorius, Gaspar Bauchinus, Cornarius, Milichius, Ph. Theophrastus*. Deniq; in Mathematica celebres viri *Ioannes Regiomontanus, Paurbachius, Ioan. Stoflerus, N. Copernicus, T. Bracheus, M. Mestlinus, I. Kepplerus, Chr. Clavius, I. Stadius, Reinholdus, Schonerus, duo Appiani, Gemma Frisius, Vadianus,**

N

nus,

Alberti Magni mos respondendi.

In varia literatura Sapientes Germanorum.

Medici

Mathematici

nus, Dryander, G. Io. Rheticus, S. Stevinus, G. Mercator,
Ab. Ortelius, Seb. Munsterus, P. Merula, Ph. Cluverius.

Polonorum Sapientes.

Celeberrimi
aliquot scri-
ptores Poloni.

Encomia Sta-
nislai Hofij.

Præses Con-
cilij Trident.

Tangitur li-
ber a Zamo-
scelitus.

Cum iam fortuna Romanorum acquieuisse intra Germaniam videretur, lingua adhuc ipsorum sapientiaque ab ulterioribus oris se aperiens, tantò plus gloriæ intulit, quântò amplius occupavit terrarum. Nondum in oculis, erant iam in ore fama; omnium Poloni, & quanquam longo terrarum diuortio discreti, à multis tamen etiam absentes ad nomen recognoscebantur. *Stanislau Hofius* vir & in maiorum suorum nouitate nobilissimus, & in gentis nobilitate eminentissimus, non falsis populi vocibus titulisq; cum Ecclesiæ columna, Malleus Hæreticorum, Polonicus Patriarcha, Senex Abrahamicus, Magnus Hofius, Prælati probatissimus, Alter Stanislaus, Nouus Bessario, seculi sui Augustinus diceretur, & Romam ad purpuram, & Tridentum in sanctissimi totius orbis comitij præfecturam, à tanto recessu euocatus. Jam alij quoq; propriâ ingenij ac sermonis gratiâ fama; permultis accepti, *Martinus Cromerius*, in historia daleis & decoctus: *Stanislau Orzechonius*, in orationibus vehemens & disertus: *Stanislau Rescius* in sermonibus elegans & copiosus. Neque omnibus minor *Ioannes Zamoscus*, cum in Romanorum senatu describendo, quam se in suo gerendo grauis, sapiens, innocens, sanctus, amplexus diues sic studia vt pauperes solent, sic doctos

Etos ut diuites debent, additis quoq; literis in vrbe sua tectis laribusq;e, quod vix soli faciunt reges. Igitur his alijsq; sibi reuocandis memorandisque irritata hominum curiositas, cum aduentum ipsorum auidissimis oculis expectaret prospiceretq;e diu nemo veniebat. Quaquam enim multi se cuperent properarentq; in conspectum populi dare, Ioannes Lascius, Andreas Cricius, Stanislaus Karnkouius, Ioannes Demetrius Soliconius, Martinus Biatobrzescius, Andreas Patricius Nidecius, Ioannes Dlugoffius, Andreas Lipscius, Ioannes & Felix Herburti, Ioannes Kochanouius, Lucas Gornicius, Stanislaus Sarnicius, Christophorus Varzuicius, quorum ingenia ac doctrinam ipsæ infulæ domesticaq; nobilitas ac fortuna, notitiæ hominum exponerat: quò tamen res illustrior fieret, alliceretq;e maiori numero spectantium plausum, aliorum comitatum præstolari malebant.

Academia Zamoscensis ab eo condita.

Nobiles Poloni scriptis suis illustres.

Mora vero potissimum in Academicis fuit. Horum multi minime ad scenam oculosq;e populi facti, eximi modestiæ consuetæq;e solitudini nolebant; alios non suffectura longo itineri paupertas, minusq;e tantâ pompâ dignæ vestes pannuciæq;e domi tenebant. Vnicum tale genus hominû, utroq;e velut mulctatum Polonia habet, nec censu publico quæstibusue regno, nec sensu de se & ambitione cuiquam graue. Sola eos & simplex in Deum propensio amorq;e honesti, ad seueram & constantem virtutem adigit. Non in amplis reddituum latifundijs, sed in lata paupertate, contenti quod multis

Academicorum Cracouiensium paupertas.

hoc est: Mar-

cis vernaculis, quarum una facit grossos 48.

In paupertate virtutes.

Ingenia eorum & industria.

primarium stipendium est, decem & aliquot vernaculis minis, literis regnoq; merent. Fecunda tamen hæc, quamvis egena, dum sola viguit, ipsorum industria fuit. Per ducentos amplius annos, haud à pluribus numero, quàm quadraginta ex vna Schola magistris, sapientiam vsuique suo convenientes ciues, totum sumebat regnum. Quos hi fide sua reipublicæ dederant, non excepti in munia vt chamaleontes, ad mores se & tabulas alienas reconcinnabant, sed imbuti honestate veritateq;, eam in omni fortuna retinebant: non ampliandis possessionibus ædificandisue gentilitijs penatibus, sed agendo, laborando, existimationi & famæ ultra filios ac nepotes longissimè ad posteros manaturæ consulebant: non oculis naribusque defecti aut hebetes in vtramq; aurem dormiebant, sed acri solertia & sagacitate præditi, incommoda periculaque reipublicæ, à longinquo odorabantur præsentiebantque. Neq; minus institutione ac moribus quibus incolas imbuebant, quàm sua scientiâ industriâque doctis tantum notâ valebant. Magnum & inter istos alia quoq; ipsis faciebant locum. nihil non par effectum, ad quorumcunq; se ingenia aliquando conformarunt, vel si hoc verecundia ipsorum recusat, applicuerunt. adductum per eos, atq; in media Polonia conditum Latium, ipsaq; Humanitas vsq; ad Ponti Euxini dilatata oras. docti, sæpe Musis suis pauciores, nec in minori paucitate numerosiores,

merosiores, nec in angustiore paupertate fecundiores vspiam propagati. Quantum alijs cælum naturaque, tantum his cura laborque fauebat. Ea sola infelicitas habuit, quòd tot terrarum mariumq; discrimine ab exteris ingenijs subducti, nec quam optabant ipforum habere, nec quam habebant suam proferre poterant sapientiam; ingens nomen paresque virtutes, secessu paupertate, verecundiâ, typographiæ inopiâ, alijsq; fortunæ iniurijs velut opaco & tenebris præfocantes. Adhæc dum multa in tanta vastitate eos latent dum timent, neq; præfenti de comitijs famæ nimium credebant.

Augebat suspicionem quidam, qui nummis inaniter in exterorum libros sæpius profusis, cum ex ijs emolumentum haud multum retulisset, solenne habebat damnum commentis & petulantioribus iocis de ijs vindicare. Vnum ex multis referam. Celebrabatur in vrbe totius Poloniæ nobilissima, vbi Academia quoque sedes est, Cracouiæ mercatus, confluebant, vt fieri solet, intra eius mœnia velut ad cõpendium domesticæ & externæ opes, tabernæque rerum venalium frequentia plenæ emptorum turbam à longinquo adducebant. Ibi cum multa librorum volumina Ioanni Burchardo, qui vnus tantum in regno Bibliopola erat, missa, venisse nuntiatum esset, aliquot Academici eius officinam adierunt: hic vna cum ijs. noui quod pro nundinis adnectum haberet, sibi vt ostendat rogant. Protulit

*Incommoda
cur non vt alij
exteri clarent*

*Libri in Poloniã
vel non
inferuntur vel
humiliorum
scriptorum.*

*Institor librorum
in toto
regno vnus.*

*Qui pro libris
sepius ostendit
Indicem
Francofurtensium
semo*

*Tempus quo
egre quoque etiam
si cuperes libri
habentur*

*Cur etiam apud
exteros hodie inopia
virorum minusque
sublimis scriptores*

ille statim, acceptum è proximis Francofurtensibus nundinis, quem à typographis imprimi, dimittique per librariorum tabernas mos est simplicem libellum. Hic intentissimis oculis cum alius alij autoris nomen ex indice ignoto velut ex vrna forte educeret posceretque, negavit ille quidem sibi vlla interim istorum exemplaria adesse, cæterum si vellent, pecuniæq; non parcerent, curaturum vt intra decadam hebdomadarum, neq; enim celerius posse, Francofurto transmissi venirent. Ergo ne hoc ipsum differret, cū ex ijs vnus captus nescio cuius libri titulo nomineque, ex vestium recessu, pecuniam pro arrabone traheret uumeraretq;, hic de quo dico, iniecta illi manu, Suadeo, inquit, si modo apud te quoq; distant æra lupinis, caue ne mancipium emas, pretium bonis autoribus, frugesque tantum consumere natum. Locari ipse hominem poëticis ambagibus dicens, quid ijs vellet expectauit. Tum ille expositurum se recepit ænigma, remq; totam in medium allaturum, si vellet audire.

Conuersis igitur in se aliorum quoq; vultibus auribusque, Est, inquit, apud exteros amicus mihi vetus & coniunctissimus, qui rerum illic peritissimus, quotiescunque noui aliquid accidit, absenti mihi minutè & perspicuè transmittere solet. Inter cætera hæc nuper ab illo accepi. Ingentem ac infuetam rei literariæ inopiam in illis oris exortam fuisse.

fuisse. Neminem diu sapientum visum, qui non modo ad opulentiam Macrobij aliqua Saturnalia, aut ad delicias Alexandri dies geniales, aut ad voluptatem A. Gellij noctes Atticas instruxisset; verum etiam tanquam ex illis terris omnino pulsâ superiorum ætatum felicitate, qui non summâ domi angustiâ ac propè fame laborasset. Igitur cum malum nec ferri nec dissimulari diutius posset, placuit præcipuis, quosq; priuatim publiceq; id afficiebat, Censorum operam poscere orareque, causas sedulo inquirerent, quas ad proximas Kalendas in frequenti sapientum senatu, vt moris erat, referrent. Susceperunt libentes inquisitionem, cumque in omnia diligentissimam obseruationem verterent, opportuna occasione, per viam in aliquot inter se digladiantes inciderunt. Pugna clamore & vociferatione magis quam manu constabat. *Vindiciae, Responiones, Faculae, Apologiae, Coniectanea, Emendationes, Obseruationes, Consutationes, Satyra,* hinc inde volabant, ictusque ad iugula intenti destinati que sæpius ad genua, talos, aut tibias deferebantur. Subsistentibus Censoribus sciscitantibusq; quod bellum, quæ de causa fuisset, insperata hominum querela vltro ad eos accedens, & litis & inopiæ, quam scire volebant, causam aperuit. Nimirum non pauca quotidie similia, eoq; crebriora prælia fieri, quo tenuiori iam multorum re familiari, res plerumq; ad fraudes, & sicubi calliditas deficiat, ad manifestam vim

*Libri qui nunc
vulgo inter sapientes
cuduntur.*

rapi-

*Pulchre Hip-
ocrates in
omni copia
inopiam esse
ait.*

rapinamque venit. Neq; aliud in culpa, quam ni-
miam literatorum fecunditatem, nullis in domi-
bus numerosiore proueniente sobole liberisque,
quam apud pauperrimos ex plebe. Hinc annonam,
hinc famem, aliaq; his grauiora mala incendi, cum
deficiente tantæ multitudini alimonia, parentumq;
impensâ, alij in viles & sordidos quæsticulos, hi in
alienas quadras; alij in fraudes latrociniaq;, & bo-
norum depopulationem, à pariter egentibus desi-
diosisq; parentibus domo extrudantur. Huc acce-
dere typographos, bibliopolas, mangones iam,
scrutarios, veteramentarios ex opulentis olim in-
stitoribus factos, qui pariter egentes, quicquid illi
fraudibus corraserint, quicquid somnio noctuque
surreptum ad eos detulerint, illico excipiant, di-
strahant, diuendant. Et oratio valde quam vero
proxima fidem apud Censores, & relatio testimo-
niumq; Censorum remedium apud Patres inuene-
runt. Igitur frequenti in eam rem habito Senatu,
promulgatæ sunt hæ leges. Decemviri cuiusq; sa-
pientis res familiares inspiciunto, potestatem in
eos habento: vnde quisq; se alat, quod genus vitæ,
quod opificium exerceat vidento. Si qui æris re-
rumque alienarum, confessi aut conuicti fuerint,
triginta dies quibus res pangant, dominisq; resti-
tuant, iustos dato: postea manus iactio esto, in ius
ducito. Vt iudicatum fuerit ni pansit, & alterius
esse fateatur, domino addicunto. Dominus vindi-
cato

*Leges quas e-
dentes libros
seruare debe-
rent.*

cato aut neruo aut compedibus quindecim pondo. Vindicatum, si volet domi ad tineas blattasq; habeto: si volet, in insulas deportato, vendito. Iamq; satis palam se fecisse, quid obiectis sibi ambagibus, quid poëmate voluisset existimans, rursus ad eundem conuersus, Age igitur, inquit, & quàm pretium pro scriptore numeres, prius cuius sit conditionis exquire. Idem enim expendendis pecuniis quod libris edendis debetur, vt nonum premantur in annum. Nam ne quod reliquum epistola habet te ignorare permittam. Infiniti propè his legibus creditoribus addicti, corpore satisfaciunt. Pauci domi retinentur, plures in varias insulas deportantur, Francofurtiq; catasta pro ijs facta, qui ceruicoso torosoq; sunt collo, ad baiulorum opera obunda, mercesq; obuoluendas deportandasq; qui mollioribus delicatioribusq; humeris, ad deferendos carptim per vicos, thus, odores, piper, multi prodigiosis per titulos frontesq; notati literis, vt frugi & docti & literati ad nostras insulas inde extruduntur aduehunturq;. Igitur per hæc similiaq; commenta cum existimationem exterorum imminueret, atq; non nemo iam, de demenso suo emptis libris frustratus, pænitiã minora de illis crederet, tunc quoq; iter hoc ad comitia distrahenti dissuadentiq;, inulti iam, & ad impendium segnes, & minime curiosi accedebant. Quin solitariae vitæ, pauperi priuatoq; foco & tacitis lari bus suetos, nisi

In pecuniis expendendis idē quod in libris edendis pauperibus seruandum.

Nec in Polonia sane sed alibi quoq; id malum.

Qui insigni liberalitate

*Academiam
Cracouiensem
subleuarunt.*

*Ex Academia
Cracouiensi
viri docti &
scriptores no-
biles.*

Ioannes Zamoscius, Ioannes Lubranscius, Petrus Tilicius, Bartholomaeus Nouoduorscius, alijq; complures, vt literas vel amabant, vel simul etiam callebant, auctoritate liberalitateq; sua in publicum extraxissent impulissentque, illo tempore conuentus sapientum comitiumque, Polonorum ingenijs caruisset. Ergo praemissâ nobilitate, tandem & ij cultu suo se ad iter composuere, Matthias de Miechow, Ioannes Leopoliensis, Martinus de Ilkus, Albertus Nouicampianus, Simon Maricius, Albertus de Brudzewo, Ioannes Honterus, Nicolaus de Btonie, Iacobus Gorscius, Benedictus Herbestus, Martinus Nernicius, Stanislaus Socotonius, Stanislaus Grepfius, Ioannes Latos, Petrus Lilia, Adamus Bursius, Ioannes Vrsinus, Sebastianus Petricius, Ioannes Clobuccius, Andreas Schonaeus, Nicolaus Dobroscius, Adamus Romerius. Hos secuti in quocunq; suscepti operis studio nullis secundi viri, Bernardus Paxillus, Stanislaus Grochouius, Nicolaus Copernicus, Clemens Ioanicius, Iosephus Strutius, Thomas Dresnerus, Nicolaus Moscicensis, Sebastianus Acernus, Simon Simonides, Abrahamus Bzouius.

Feminae.

Rixa & contentio feminarum de via.

Claudi iam Polonis Sapientum agmina itineraque videbantur, cum vtraq; adhuc faeminarum aduentus extendit. Digna principiò res erat visu risuque. Nam vt quæq; venustior comptiorque speculo aut famâ sibi placuerat, ita se ante aliam cogere, de gradu situque contendere, hæc dux, illa alteri comes & par velle fieri, eâq; causâ se inuicem dictis factisq; petulantioribus petere cæperant. Neq; eo tantum

tantum se certamen continuit, sed in partes ac prope acies diductum, suasu plurimum in nouum Senaculum exijt. Repetitæ in eo recitatæq; , ex veteri, quod in monte Quirinali fuerat, muliebres leges & tabulæ: quid quæq; gestare, quo indui, quo amiri, quo cingi deberet, quæ aliam præire sequiue; quam pedibus, quam pilento, quam equo saginario, quam asino, quam carpento mulari, quam bobus, quam sellâ vehi; quam annulos, quam pellicia, an ossica, an eborata, an argentata, quam currum aut gemmas habere oportuit. Quæ cum multarum coërcitionem & infamiam poscerent, magna iterum contentio, magni clamores fuere, alijs cognitione legibus conclusâ se iudicari tenerique, alijs eximi volentibus. Nouissimè quædam, ægre impetrato silentio dicendiq; potestate, ita differuit.

Si, quanta aliquando nobis libertas dignitasque fuit, tanta hodie quoq; maneret, quicquid agere ferreque liberet, sine cuiusquam respectu curaque perageremus: nunc, oderitis licet confessionem meam, quoniam vtraq; dilapsa atq; à viris erepta nobis sunt, cauere debemus, ne quod adhuc istorum nobis superest, in tanta virorum circa nos observatione, & suspicionum malignitate, nostris controuersijs destruamus amittamusque. Non rem arguo, non vos, quibus si nihil iam reliquum est, mundiciarum saltem, cultus, ornatusq; , ne in ista sine discrimine passim omnes effunderentur diffue-

*Senaculum
feminarum.*

*Eius senatus
consulta: que
vide apud
Lampridium
in vita Anto-
nini Helio-
gabalii.*

*Oratio apolo-
getica femi-
narum contra
calumnias que
vulgo ipsis o-
bijciuntur.*

rentq; propria esse cura debuit. Sed cum obser-
uantur sermones, custodiuntur opera, dierum no-
ctiumq; momentis in secreta sagax scrutator assi-
stit, adhuc verbis ablata fides, æquitati autoritas,
is non habet profecto causam, non rationem bene
etiam agendi, cuius suspecta sunt omnia. Malo fla-
gitium quod non veretur infamiam, malo relin-
quere præualida & adulta vitia, quam id insuper
adsequi, ut palam viris fiat, quibus flagitijs impa-
res sumus. Sane putate me nunc in tam æqua, in tam
seria re, à viris petere: bonâ veniâ ipsorum liceat
Senaculum nobis, ut iam facimus, cogere, leges, ro-
gationes, in luxum, in libidinem ipsis nobisque sa-
lubres decernere. quo animo id accepturos, quid
responsuros creditis? nisi ut quodcumq; istud, seu
placet seu displicet, seu utile seu inutile, seu æquum
seu iniquum, confestim omittamus: neq; illud ite-
rum portenti contingat, quod Romæ ab vna, quæ
causam suam in foro dixerat contigit, ut Deos con-
sultum mittant, quid hac postulatione, quid peti-
tione nostra portendamus. O miseram sexus con-
ditionem, cuius ipsæ quoque timentur virtutes.
Equidem haud diffiteor, esse sua fæminis vitia, esse
delicta, corrumpi hæc quoque pectora irâ, metu,
odio, quæ tamen omnia si æstimentur, tanta sunt ut
virorum flagitijs exæquari non possint. Cui enim
mulier facinori sufficit? quod parricidijs, cædibus,
latrocinio idoneum robur habet? Maximum eius
scelerum

*Portentum
habitu quod
femina cau-
sam suam di-
xerat in foro.*

scelerum est cogitatio, impetus animi, qui statim frangitur infirmitate corporis, soluitur destitutus ministerio membrorum. Eximit nos ipsa imbecillitas ab immanitate peccandi, nec præter animum alias ad scelera vires habemus fæminæ. Nunquam tamen maius se operæ pretium facere putant maligni sermones, quàm si flagitiorum monstrorumq; nouitatem nobis circumdent, quàm si de nobis fingant nefanda. Ille inter alios ingeniosior, ille festiuior est, qui atrociora excogitauerit, qui maledixerit, qui conuitiatus fuerit mulieri. In hoc sibi viri, in hoc masculi videntur. Ignoscite libertati, quæ contra putidos iocos mendaciaque bonâ conscientiam exæstuat. En præclara ipsorum vrbalitas argutiæque. Ioue tonante fieri beatum, cum nisi ingenti tonitru edito se mulier pauida vxorque amplexui seueri mariti virique committeret: Mulierine mortuæ quidem credendum: Mare, mulierem, ignemque tria præcipua esse in mundo perniciosaque mala: Apertè cum mala esset tum bonam esse: Aut amare, aut odisse, nihil scire tertium. Quid ille titulus sepulchro sibi suæque vxori appositus, iurgij & opprobrij plenus?

Heu viator miraculum.

Hic vir & vxor non litigant.

Qui scius non dico.

At ipsa dicam:

Hic Bebrus ebrius, me Bebriam ebriam nominat.

Heu vxor etiam mortua litigas.

Dicitur in mulieres.

Catonis senioris.

Diogeniani.

Græcorum prouerbium.

Seneca v. trag.

Femineæ naturæ inquit Aristoteles est conuitiandi cupiditas & querula natura.

*Arrius à Pa-
cuius vicino
hoc petijt.*

*De Semira-
mide scribitur
eam primum
tenellos ma-
res castrare
orsam.*

Quid illa petitio fæda & insana? cum tres vna post
aliam se à marito, fædiore tristioreque ipsâ morte
suspendio liberassent: Cedo mihi quoq; rogabat
vicinus, surculum, quem horto meo inferam, vnde
crescat arbor, ex qua mea etiam pari felicitate pen-
deat. Hæc aliaq; maiora sorbenda tamen coquen-
da nobis sunt, pro his quæ ne vir quidem natus to-
leraret, cum illis atque adeo sub illis viuendum
est. Æstimate deinde quem ista faciant exitum,
quàm inter alios nos reddant inuisas. Scilicet his
persuasi plurimi à nobis se velut insidijs segregant,
timent occursum, non audent adire colloquia, fugi-
unt conuictus, excogitant secreta, diuortia, quo-
modo melior in illis affectus hominis pereat, quo-
modo gaudium, vitæ lætitia, quomodo, inquam, a-
mor ille, quo totius mundi compago & societas
tenetur, quo expetuntur amicitia, ducitur vxor,
amantur liberi, atq; is ne rubore, tormento, despe-
ratione, velut aliquo remedio quandoque reuer-
tatur, adhibent, quod sine pudore effari non pos-
sum, virilitatis ademptionem. Parùm se mendacijs
agere, non sufficere fastidia contemptusq; putant,
id scilicet adhuc deërat, vt de corpore supplicijsq;
alij alijs potentius de nobis crederent. Sed agite
dum, poscite tandem huius odij impleant causas,
dicant quod tantum nefas de nostris profilit pecto-
ribus, quid illos in tam misera facta præcipitat?
Quid contra nos allaturos, quid nobis obiecturos
putatis?

putatis? nempè illud vnum quo inter homines excitatur charitas, fouetur beneuolentia. Totum inquit virus, tota perniciēs nostra est, forma, lætior vultus, blandior facies, mollior sermo, quæ prudens natura imbecillitati nostræ adiunxit, quibus deliniremus iracundias, eblandiremur fauores, propter quæ hostis ipse nobis opem ferret vel parceret. Nullius per hæc turbatur integritas, nullius expugnatur animus, nullus, nisi qui ipse prius intulit, questus est se à nobis accepisse calamitatem. Stupra, incestus, adulteria, illiciti concubitus, efferi amores, impotentissima desideria, noua fateor non sunt, committi, fieri solent, sed de moribus virorum. Mulier mala est, quam viri fecerunt. Quid enim ad corrumpendam expugnandamque

Amantis iconis

pudicitiam, & simplicitatem nostram illi non faciunt? quas artes calliditatesque non adhibent? vt puellæ quæ placuit, occursum aspectuque fruuntur, inueniant colloquia, mereantur sermones, deferant sui animi mentisque cruciatus, sollicitent precibus, querelis, non abeant, non discedant donec misereatur & diligit? Neget licet misera, abigat, pellat, excludat, castiget, faciat quod facere potest, ratio, veritas, consilium; contentio ipsa furorem magis accendit, nec in amantem aliud remedium proficere potest, quam amari. Ipse deinde deformis pallor, destitutæ sanguine genæ, caui oculi, macies, mæror, tristitia, attrita vestigiis limina, vt

ad

ad hæc castitas turpis sit aut crudelis, an non obrue-
 re possunt repugnantem? Non est mulieri ferreum
 pectus, non cor filice concretum, habet miseratio
 impetum suum, nec rationem aliumve dominum
 nouit talis affectus. Expugnatur tandem simplicif-
 sima puella infelicis aspectu, precibus, laboranti
 sui facultate succurrit, ad tantum tamen quod com-
 misit nefas, opus habuit charitate, pietate: vir, furo-
 re, amentia. Scelus aliud, aliud facinus de fæmina
 tantò incredibilius est, quantò illud virilis mentis
 vix capit audacia, quòd ipsi qui illud magis pos-
 sent de se non fatentur. Atq; ego quanquam ho-
 rum aliorumq; de nobis prodigiorum, nec causam
 nec rationem reperiam, tamen perferre omnia ho-
 nestius quam purgare, aut quibuscunq; factionibus,
 nouis contumelijs suscitare materiam, satius esse
 existimo. Equidem abière iam illa tempora, cum
 nullus nobis ab alijs erat respectus, cum viris quoq;
 dominabamur, illi colũ pensaq; nos fora, negotia,
 militiam curabamus; cum cautiores & prudentio-
 res singulos delumbando, claudos in vnum vsum
 habebamus, alebamus, causã tantum liberorum,
 Tenemur eiusdem nunc fortunæ indignâ vicissitu-
 dine, depellere semel acceptum seruitium non pos-
 sumus, nouissimum saltim id inter mala nobis sola-
 tij superfuerit, vt intra id quod hætenus passæ su-
 mus, omnis nostra querela consistat. Satis iam fa-
 bulis, fatis suspicionibus, fatis malignitati datum,
 probari

*Id fiebat sub
 Antianira A-
 mazonum re-
 gina.*

probari id quoq; commodum non potest, quo plurimum furorem vel iniuriam commoueas. An excidit quibus vinculis alligatæ, virorum arbitrio adstringimur? quâ prope succlamatæ inuidiâ à multis illorum timemur? Omnia nobis adempta sunt, fora, cætus, honores, comitia, commercia cum viris quoq;, egressus, nullam ne priuatam quidem rem agere nos sinunt, circumponunt colloquijs parentes, fratres, propinquos, quibus omnibus adhuc nec satis fidere audent. Quid porro? vbi inter eos vulgabitur, id audaciæ nobis fuisse, aliquid illis abientibus censere, ferre, ac velut in ius eorum irrepere voluisse? Quàm secundis auribus Philosophos, inter quos nunc nobis comparandum est, id accepturos putatis? Consurgent scilicet ferij, graues, secundâ in nos solas sapientiâ, declamabunt in mulierum vitia, maledicent, conuitiabuntur sexui, damnabunt sacros inter homines affectus, damnabunt matrimonia, coniugia, liberos sanctaque pignora despicient, suo odio, infaniâ alios implebunt. Quæ aliaq; plura cum haud dubiè secutura præsentiamus, plus obsecro valeat apud vos, omnium nostrum quæcunq; adhuc nobis superest, dignitas, quàm nonnullarum libido, plus existimatio, quàm falsa morum correctio. An clementes olim à viris in nos latæ leges fuerunt? si quid committat mulier impune eam necare viro: si vir, mulieri ne digito eum contingere liceat, neq; fas fiet. cautum

P

etiam

Philosophi antiquorum vixores egreducebant.

Leges in mulieres lata.

*Vnde oscula
oria.*

*Ad dolum,
deprehensam
uxorem ma-
rius fuisse in-
teremit & à
Romulo abso-
lutus est.*

etiam seuerissimè vt vino abstineremus: in id v-
num inuenta oscula, in id permissa fuerunt, vt odor
indicium de nobis faceret, si quæ contra legem bi-
bisset. Quid tamen diligentia, quid leges profue-
runt? quot fuere, quæ quò magis vetabantur, hoc
ardentius concupiscebant? quot in delicto depre-
hensæ damnatæq; tandem impune eadem transcen-
dendo, securiorem alijs luxum fecere? Quid vero
in præsentī re vos effecturas putatis? Lex sumpti-
bus modum faciet, vir qui lege nostra non tenetur
non faciet: quæ nolens fecerit, se viro excusabit,
quæ volens, eundem monstrabit. Multa non mo-
uere melius est quam accendere: & luxuria neglecta
tolerabilior erit, quàm vinculis constricta, postea
sicut fera bestia emissa & irritata. Cui ego quidem
intra animum potius cuiusq; quàm legibus meden-
dum existimo, alias modestia, diuites lacieta, pau-
peres necessitas in melius mutet.

Mirum qua intentione & assensu, ab ijs etiam
quæ tumultuabantur, oratio excepta est: tantaque
post eam mutatio secuta, vt quæcunq; ambitione,
aut praua curiositate incitata, se bonis immiscue-
rant, repente mutato consilio, conscientiam metuue,
aliæ dissimulanter & furtim, aliæ palam à cætu &
comitjs recesserunt.

Femina Sapientes.

*Chaldæi Si-
byllas Sambe-
thas appellâr.*

Egesto quicquid fuerat turbidum, redijt concordia
cæteris. Primus honos viaq; Sibyllis data, non ve-
tustate

rustate modo, sed fatorum oraculorumque denuntiatione, magnam ipsis conciliante reuerentiam. Vnicum id nomen à conscientia cælestium arcanorum factum, per omnes, quanquam nationibus terrisque diuisas, hominum consensu manauit. Nec in eo aliud mirabilius, quàm nullam prope partem mundi, Sibyllam non habuisse; vt multiplici illarum prouentu, constaret mortalibus prouidentia curaque Numinis. Permulta hæ, quæ ne opinari quidem alius quisquam potuit, longissimo post se ventura æuo, tanquam testes & suis oculis visa hominibus prædixere cecinereque. Deum se aliquando de æterno folio, in humilitatem mortalis generis demissurum, carnem humanam in vtero Virginis suscepturum: more nascentium sub mammis lacteque editurum vagitus: diuinitatem magnificorum operum virtutumque comprobaturum miraculis: eundem humano more vi illata in Cruce moriturum, triduo postea sub terris moraturum: dein repetita integritate priori, vt ab hominibus iterum videri, appellari, tangi possit, remeaturum ad vitã: postremò ex eorum commercio, ad sedis suæ maiestatem & supera abiturum ascensurumque. Quæ pauca ex maximis, aliaque omnium omnia, scrupulosa hominum diligentiam in vnum congesta, libri Sibyllini & Fatales vocabantur. Digni vel ob hæc ipsa, quibus Romana maiestas tantum honoris habuit. Nam nihil tam sanctum aut sacrum, vt hos li-

*Quã magna
fidei arcana
Sibylla præ-
dixere.*

*Libri Sibyllini
Fatales voca-
bantur.*

*Honor eorum
apud Roma-
nos.*

broſ putabant. Hi clariffimorum ciuium cuſtodiaẽ dati, niſi in Capitolio & Iouis ſacrario ſeruari, hi priuatim à nullo haberi, à nullo ſine ſuis cuſtodibus, inſpici, adiri poterant. Hi terrarum imperio impe- rabant: hi domos, fora, faſces populi Romani re- gebant, acies, bella, impellebant, retinebant, iu- bebant, prohibebant, claudebant, reſerabant. Nunc ipſæ Sibyllæ dicendæ ſunt.

*Prima, hæc
vocata, fuit
Sibylla.*

Vetuliſſima, & à qua primum Sibyllæ nomen captum, atq; in alias propagatum eſt, DELPHICA fuit, nomine *Anthemus*. Multos ab hac acceptos ver- ſus, ſuis operibus inſeruiſſe Homerum ferunt: quo- rum potior religioſiorque fuerit memoria de Chri- ſto, hi feruntur.

*Quid uatici-
nata de Chri-
ſto.*

*Impinget colaphos viroſaq; ſputa ſceleftis
Iſrael labijs, necnon & ſellis amari
Apponent eſcam, potumq; immilis aceti.*

Hanc ſecuta ERYTHRÆA, ab Erythra Ionix vrbe vocata, nomine *Heriphile*. Noſcere ſub vnus exem- plo, ſingularum æſtimationem iuuat. Quippe per C. Curionem Conſulem, reſtituto Capitolio, cum verſus huius Sibyllæ ſupereſſe haberiq; per Græci- am auditum eſſet, decreti à ſenatu miſiſque tres le- gati, qui auctoritate publicâ ſingulos cum curâ con- quirerent, Romamq; deportarent. Collecti circiter mille, in quorum gloria & admiratione hæc quoq; *ἀνοσιχίας* & ſententia de Chriſto ex primis initialibus literis cuiusque verſus concinnata legebatur.

*Scribit S. Au-
guſt. ſe legiſſe
hanc Acroſti-
chida.*

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΘΕΟΥ ΥΙΟΣ ΣΩΤΗΡ.

Hoc est

IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR.

Quo artificio & nouitate poëmaticis captum M. T. Ciceronem, Latinè idem eodemq; ordine reddidisse, & suis lucubrationibus inseruisse aiebant. Sed illa quoq; de ea relatio breuiter amplectenda est. Ferebant Apollinem amore huius Sibyllæ captum, poscèdi ei, quod vellet, in terris arbitrium dedisse. illam haustis è terra arenis, quantum vtraq; manu continuisset, tantum poposcisse annorum. Id fieri posse Apollo respondit, si Erythræam insulam relinqueret, nunquam eam visura. Venit igitur Cumas, vbi postquam plurimorum annorum æuo, in virium iam defectu & sola voce duraret, acceptâ à ciuibus suis epistolâ, more antiquo cretâ signatâ, visâ in ea patria, in mortem soluta est.

Nec famâ aut oraculorum æstimatione minorem Babylon quoq; Sibyllam protulit, à Cumis, quas vaticinio dilexerat, CVMÆAM vocatam. Oratori illa præstantissimo, hæc haud inferiori poëtæ Virgilio placuit: qui cum sub Augusto Imperatore Romano, miracula & signa quæ illa de Christo eodem tempore nascituro protulit deprehendisset, non altius aspirans, omnia in Cæsaris Romani, quo nil maius nouerat, transtulit reflexitque aduentum. Imitationem palam hæc testantur.

*Vltima Cumæi venit iam carminis ætas
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo*

P 3

Apud Eusebium in oratione sua Constantinus Imperator Ciceronis hanc emulationem se vidisse testatur.

Vnde adagium: Sibyllæ viuacior.

Virgilius male accepta carmina pro Augusto transtulit que erant pro Christo.

In Bucolicis Ecloga 4.

Iam

*Iam redit & Virgo redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies caelo demittitur alto.*

&

*Huius in aduentu iam nunc & Casspia regna
Responsis horrent diuūm, & Maotica tellus
Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.*

Æneid. lib. 6.

Adeoq; nihil fuit quod Sibyllæ non denuntiauerint: vt SAMIA quoq; nomine *Phyto* agreste & onerum gerulum animal, recepturum in fedem, dorsoq; gestaturum Dominum & triumphatorem, hoc carmine prædixerit.

*De Christo
vaticinium.*

*Salua esto Syon permultaq; passa puella
Ipse tibi incenso Rex en tuus intrat asello, &c.*

*Supputationē
nominis IESV
collectam
ex carminibus
habet Bed. 2.
lib. 1. cōmen:
in Lucam.*

Sed inter cætera mirum quo Sibyllæ CVMANÆ vaticinatio processerat, *Amalthæam* hâc, alij *Erophilen* & *Demophilen* vocabant. Quippe nomen IESV, ad cuius appellationem genu nixo creata procumbunt, quod profanum erat ante Angelum, ore mortali effari, ipsa numeris comprehensum, ita multo ante aperuit prodiditque, vt computatione subtili & diligenti literarum plenè computantibus resultaret. Hanc eandem Anum hospitam & ignotam adijisse Tarquinius Superbum aiebant, nouemq; secum libros attulisse, dicentem, illos esse oracula diuina & venales fore. Regem perconctatum pretium, cum nimium & immensum ab ea posci haud obscure præ se tulisset, illam accenso coram igniculo, in eumq; tribus coniectis ac perustis, quæsiuisse, velletne sex alios eo pretio comparare, quod

*Hæc Tarquinius
attulit li-
bros,*

*& cum nollet
statim emere,*

quod primum omnibus statuerat: enimvero tunc Tarquinium delirantem senio fœminam procul dubio credidisse & derisisse profusius. iam tribus adhuc alijs in eandem flammam coniectis, tres qui soli supererant porrexisse regi, blandiusq; deinde, & in modum consulentis, nihil mutato pretio, vt eos emeret hortatam esse. Regem muliebri fiducia attonitum, libros, quo suadebatur pretio, reliquos cōparasse. qui diu deinde sancteque à Romanis seruari, tandem nec ipsi ignem effugere, incensi cum Capitolio Syllanis temporibus.

*ex nocte
combussit sex.*

Cumanam secutæ aliæ Sibyllæ, proprijs quoque miraculis, sed non ita, vt hæere in ijs debeat narratio, illustres: *Sibylla Hellepontica, Sibylla Libyca, Sibylla Persica, Sibylla Phrygia, Sibylla Tiburtina* quam *Albuneam* vocabant, minimè per transcursum referri debet, sincera vates, & quâ nullam vsam fuisse apertius ferunt gloriâ artis. Iisdem enim, quibus Augustus Cæsar, florens temporibus, cum eum successibus favoreque populi elatum, à suscipiendis, qui offerebantur, diuinis honoribus sæpius prohibuisset, potens Deum verum, quem prædicabat, ostendere, manu familiaris prehensum, adductumq; per noctem in Tarpeium collem, Virginem in cælo, inq; eius sinu infantem sidereum sedentem monstrauit. Extat huius visionis Romæ clarum etiamnum argumentum, in eodem loco, quem, cælum suspicientes vestigijs prefferant, templum positum Puer-

Reliquæ Sibyllæ.

Sibylla Tiburtina Augusto monstrauit Deum,

*ubi nunc templum est Bernardino-
rum.*

peræ Virgini, *Arag* dictum *cali*. Nunc alias quoq; nomine tantum percurrere libet, neque spernendo quod alij de ijs attulerint, neque credendo quod extra decem, secreta sua pluribus credere Deus non potuerit. Hæ igitur adhuc nominabantur *Sibylla Europæa*, *Agrippina*, *Phemendè* filia *Apollinis*, inuentrix carminis, vt ferebāt, hexametri, *Colophonia* dicta *Lampusia*, *Elyssa*, *Cassandra*, *Sibylla Epirotica*, *Theffalica Mantko*, *Carmenta*, *Fauna*. Et præter gentiles, *Hebrææ*, *Delbora*, *Mariamme* soror *Moyfis* & *Aaron*, *Olda Selrni* vxor, *Anna* quæ *Christum* cum circumcideretur, in templo agnouit. Nec *Christiani* sua caruere *Sibylla* cui nomen *Hildegardis*.

Enarratio feminarum doctrinâ illustrum.

Sed reddenda post *Sibyllas* tandem proprio ingenio industriæque fæminarum gloria est, eò impensius, quòd sexus per se imbecillus suomet nixu laboreq; maiori miraculo maximarum doctrinarum laudem occupauit. Profectò magna hæc apud populum, quo se cunq; vesterant, emicuit. Neq; ipsæ minori conatu & ambitione, perinde ac in certamen ingeniorum prouocatae, suam gloriâ nomenque apud spectantes prômouebant. *Leontium* supra conditionem naturæ quoq; virilis stylo audacior, librum in *Theophrastum* hominem eloquentissimum, qui nomen inde *Diuini* inuenerat, à se scriptum præfererebat: *Corinna* victoriâ palmamq; quinquies de *Pindaro*, nouem *Lyricorum* principe adepta, quem nemini imitabilem *Horatius* ipse credidit

Ena. Theophrastu vicit.

Alterâ Pindarum.

credidit ostendebat. Iam Aristippum filium, cui cum lacte, excellentium literarum Philosophique nomen, suis vberibus, doctore nullo, ipsa mater infuderat *Arete*, ducebat. Hanc sequebatur *Dama*, Pythagoræ filia, quâ nemo ad sublimitatem ingeniumque patris propius ascendit: symbola inuolucraque; paternarum sententiarum, inter eundem ijs, qui paternam doctrinam affectabant, referendo explicandoque: *Ignem gladio ne foderent: Stateram ne transflirent: Cerebrum ne comederent: Cor quoque ne ederent: Supra sextarium ne sederent: Maluam transferrent, sed eam ne comederent: Contra solem ne meierent: A via ne reuertentur: Viam regiam declinarent: Per semitas incederent: Cum lecto surgerent, stragula complicarent, vestigiūque corporis confunderent: Arcum annulum ne gestarent: Ollæ vestigiū turbarent in cinere: Hirundines intra domum ne admitterent: Speculum ne ad lucernam spectarent: Aduersus solem ne loquerentur: Dextrum pedem priorem calcearent: Sinistrum priorem lauarent: Unguium criniumque suorum præsegmina ne commingerent sed in ea despuerent: A faba, à piscibus perinde abstinerent ut Iudai à porcis. aliaque; plura quæ fronte velut ridicula, cæterum seria & à priscis inter oracula recepta, nisi filia muliebrique intellectu patiuerent.*

Symbola Pythagoræ.

Sed persequi singulas, si industriam suam colofusoque; non ligassent, immensum esset, æque scilicet, ac in ingenijs virorum, disciplinarum artiumque; varietatem. Strictim igitur, & quarum non abijt memoria, dicentur reliquæ, *Lasibenia Mantinea, Axiothea Phliacia*, ambæ cultu habituque virili, Platonis audi-

Philosophæ.

Pœtriciæ.

torium adeuntes, *Aspasia*, *Diotima*, *Thargelia*, *Hipparchia*, *Themistoclea* soror Pythagoræ, omnes philosophæ celebres. Iam poëtriæ, ingenio, arte, iucunditate admirabiles: *Sappho* à quâ Sapphicū carmen profuxit: *Theano* vxor Pythagoræ: *Charixena*, *Mero*, *Boco*, *Praxilla*, *Nossis*, *Erinna*, *Tellesilla*, *Clitazora*, *Hedyle*, *Megalostрата*, *Damophila*, *Sulpicia* Galeni vxor, *Eudocia* Theodosij iunioris Imperatoris vxor, *Proba* *Valeria*, *Argentaria* *Polla*, *Cornificia*, *Helpi* vxor *Boethij* hymnis in Apostolos compositis illustris, *Catharina* *Virgo*.

Gratricis.

Et vt in vario genere doctrinarum reliquas claudat narratio, *Cornelia* vxor *Africani*: *Filia*, vna *Lælij*, altera *Hortensij*, quæ acceptâ in successione hæreditatis eloquentiâ, superasse elegantiam paternam facundiam dicebantur: *Hypathia*, *Zenobia* historiæ *Alexandrinæ* & orientalis ita perita, vt eam sua scriptione contrahendam susceperit: *Amalafunta*, *Genebria*, *Angela* *Nagarolis*.

Procurantur prodigia: lustratur Vrbs Sapientie:
Senatusq; ad templum Honoris & Virtutis
à T. Livio indicitur.

Hospitia Sapientum.

Finis post fœminas viæ venientiumque agminum fuit, sua se sponte postea singuli in loca hospitiaq; per Urbem Sapientie diuisere. Quidam Vicum *Palloris*, alij *Sobrium*, *Castum*, *Salutare*, *Minerua*, *Gratiarum*, *Quietis*, alijque alium petiuere. Completum quantum inter *Aream Boni euentus*, Vicumque *Spei maioris* spatium fuit: plurimos quoq; ex tenuioribus

bus per hospitia, Campus cui *Ridiculi* appellatio est, habuit. Nec à dato semel honore à multitudine variatum est. Eodem quo antea consensu summa potestas penes Titum Liuium mansit. Is igitur primum omnium expianda prodigia, agendumque cum dijs, in quorum tutela ea loca populusque esset, putauit. Itaque religione iam antè multitudine contactâ, cum de Taciti casu prodigiisque expiandis, quæ euenerant retulisset, rogationem eius secuta consentiens ex omni multitudine vox, rata quæ uolebat fecit. Quapropter consultis aruspibus, editum est, ut æditui ædes sacras omnes, circumeundi placandi que deos, aperirent. curaretur lectisternium *Strenua, Stimula, Agenoria*. per triduumque haberetur: atque ad puluinaria earum supplicatum populus omnis sapientum iret. Amburbium post hæc celebratum. Eductus luce serenâ extra mœnia omnis populus est. hostiæ, Sus, Ouis, Taurus, ter circa urbem pomeriaque actæ. cantatum à pueris & puellis patrimis matrimisque sequentibus carmen est. spatium omne, omnisque populus, è riuis, fontibus, amnisque haustâ aquâ lustratus est. Tandem T. Liuius redditis super cespitem extis, manuque aram contingens, præeunte uerbis Catone, fauereque linguis populo iusso, ita precatus est. Apollo pater, Musæ, Pallas, Minerua, dii Indigetes, dii quorum est potestas nostrorum quorum nutu & imperio nata auctaque est res nostra, vos precor quæ-

Dea industriæ tres.

Ab antiquorū riuu: sine labetamen & contagio proborum.

O Vere Magnè Deus presta id ipsū mibi.

foq; vti sitis volentes, propitij, nobis, vrbi, domo, familiae q; nostrae, cuius rei ergo, agrum, terram, fundu, populum q; hunc, solitaurilia circumagi iussi: vti hostes visos inuisosque, viduertatem vastitudinemque literarum prohibesitis, linguas, calamos, intemperantiasq; malorum, a bonis, a doctis, defendatis auerruncetisque: vtiq; ingenia seruassitis, conatus, labores bonos grandire, beneq; euenire curassitis: duitisq; bonis, bonam salutem, bona famam, bonam quietem: vtiq; aeternitatem, memoriamq; illorum, ipsamq; qua rapiuntur, aetatem propagassitis. Quarum rerum ergo maesti hisce suouetaurilibus suntote. Peractis quae ad placandos deos pertinebat, ad rem publicam negotiaq; & quicquid a literatis referendum, aut inter ipsos arbitrandum diiudicandumue esset, cura versa est. Senatus in sequentes dies ad templum Virtutis & Honoris indictus est. Sed quia templum ipsa Vrbe nobilissimum, inclytumq; inter accolae diuitijs & sanctitate fuit, quam ad alia promoueatur narratio, non inane & citra opera pretium censuerim, vt illustriora noscantur, de eo nonnulla praemittere.

Templi Virtutis & Honoris descriptio.

Vastam id mole medio Urbis se attollit, adeo spectandam altitudine, vt quantumcunq; a se recedentium occupet oculos. Fanum primo modicum soli Virtuti sacrum a Scipione Numantino fuit. Mox Marcellus Castidio & Syracusis captis, duo numina

templo

*Qui primi
Virtuti tem-
pla construxe-
runt.*

templo amplexus, Virtuti & Honori, ex manubijs hostilibus, magnificum opus ijsdem in vestigijs extruxit. Monuere aruspices, ad notitiam vtri deorum homines sacrificium remq; diuinam facerent, vti ædibus separarentur. Factum, intus discretis sacrarijs, extra vnâ apparente mole, introitu quoq; ad Honorem, nisi quem per suum templum Virtus transmisisset, negato. Nimirum recte concepto, ibidem esse debere præmia honoris, vbi fuissent merita virtutis.

Templi Virtutis separata descriptio.

Vnde ad Virtutem ingressus est, Bulla aurea figuram cordis referens, à capite ianux catenulâ aureâ suspensa pendet. Notam esse aiunt magni animi, ne quis ad Virtutem accedens desperet quippiam assequi ante experimentum: sciatq; nihil difficile, nihil imperuim illi esse, qui corde præstaret. Quod ipsum imitati aliqui, Cor, puerorum ingenuorum pectoribus, vt suum ad alta & ardua cum indole erigerent eubrarentq;e, simili gestamine annectebant. In bulla inclusa in inuidiam remedia erant, nulla virtuti infestiore peste, & quæ procellæ more, in ipsâ potissimû sereni fiduciâ emergere, eamq; ex occulto allidere solet. Hinc metus ab ea nullibi, quàm in prospera fortuna maior. Victores Romani simili bullâ clausa amuleta, ne quis inuidentiæ radius præclare gesta attingeret corrumperetq;e, gestabant: triumphansq; apud eos imperator, &

Id factum fuit in Marcello.

Virtus sociata honoris.

Ad virtutem opus corde & animo.

Romani.

Virtutis comes inuidia.

plausu populi gaudens, in ipsa gloria medicinam sibi in eam circumferebat. Aperiunt custodiuntq; Virtutis fores, tres speciosissimæ puellæ, quæ comiter aduenientium quenq; salutantes inuitantesq;, in interiora ædium deducunt. Fausta his cōgruaq; formæ nomina, *Honestas, Vilitas, Iucunditas*. Intus in sublimi ara Dea est, specie quam dici potest venerabili. Sparsa circa eam aliarum dearum signa simulacraq;, ac velut familiæ ipsius ingens populus. Suum itidem his numen, sua veneratio. Quatuor velut principes ducesque reliquarum sunt, *Iustitia, Temperantia, Fortitudo, Prudentia*. Ut hæc se inuicem separauere, ita cuique velut ad obsequium suum agmen adest assistitque. *Iustitiæ, Innocentia, Amicitia, Concordia, Pietas, Religio, Obedientia, Misericordia, Humanitas. Temperantiæ, Modestia, Verecundia, Abstemientia, Castitas, Moderatio, Frugalitas, Sobrietas, Pudicitia. Fortitudini, Magnanimitas, Fiducia, Securitas, Magnificentia, Constantia, Tolerantia, Firmitas. Prudentiæ, Ratio, Intelligentia, Circumspectio, Providentia, Docilitas, Cautio*. Nulla ex his non in aliquo opere officioq; spectatur. Singulas continua, annulis per interualla se excipientibus, catena circumit. Hanc Prudentia manibus suis emittit, auroque & gemmis variatam a fabricatore, nunc huius nunc illius pretij ponderisq; metallo distinguit. Virtus ex medio duos à lateribus suis stantes, discordes affectus despicit, dextrâ *Excessum*, sinistrâ *Defectum*: ita felici artifice multiplicata

Arienses & Ostiarie Virtutis tres.

Virtutum genera.

Species.

Vbi una virtus illic omnes sunt.

Prudentia reatrix & materfamilias virtutum.

Virtus in mediocritate.

plicatâ expressâq; in vultu eius diuersitate, vt contrarietatem etiam spectantes sentire videantur, intelligantq; ex oculis animum, pro omni sermone. Eodem contuitu ad vnus diffidentiâ languoremq; pleno, hilari, blandiente, confirmante, & velut lenissimo nutu inflexâ ceruice, ad se vocante: eodem ad alterius peruicaciam contumaciamq; auerso, renuenti, & ni pareat, minaci, aspero, toruo.

Nec minor in quacunq; alia parte admiratio est. Visuntur in eodem delubro Musæ, eo artificio factæ, vt vicissim maiorem, quam acceperint claritudinem, suis referant artificibus. Neq; tota, in argutijs vultus; venustate oris, elegantia capillorum, sed in operibus quoq; redditis laus est: multum gloriæ decessurum credentibus autoribus, ni etiam singulis suas artes inuenta que addidissent. Ergo suum quæq; fatetur inuentum, *Calliope* poësim: *Clio* historiam: plantationē *Thalia*: *Enterpe* tibias: *Melpomene* cantum: *Terpsichore* choream: nuptialia & saltationem *Erato*: agricolationē *Polymnia*: astrologiâ *Vrania*. Has implexis mutuo manibus, initoque cum Gratijs choro, obit alter virginum manipulus, *Pax*, *Salus*, *Libertas*, comesq; harum perpetua rerum *Copia*.

Neq; alia quoque miracula transire conueniat. Vtrinq; versis ad se foribus, in modum sacrariorū, structæ adhærent templo bibliothecæ. Nobilissimæ, & quas referre nō pigeat, duę sunt. Vna *Egyptia*, pulcherrimum *Ptolomæi Philadelphi* regis opulentia.

Musarum inuenta.

Ex studijs fructus.

Bibliothecæ Ptolomæi.

*Constantino-
politana.*

lentiæ monumentum, continens voluminū septin-
genta millia. Altera *Constantinopolitana*, centum vi-
ginti millibus autorum, sed præcipuè Homeri Illi-
de & Odisea inclyta, quæ aureis literis in intestino
draconis descripta, subtilitate operis, supra tot li-
brorum pretium industrius deduxit artifex. Non
cedit his suâ gloriâ pictura, quæ dubium artificio
an pulchritudine spectabilior, interiora templi cir-
cumeundo, coloribus suis parietes inuestit. Expres-
sa per eam bella, victoriæ, urbium expugnationes,
capti fusi que reges, audacter cruorem suum, sua vi-
scera per vulnera exeuntia spectantes milites; ad-
hæc tristi aspectu, in carceribus, tormentis, pauper-
tate, ignominiâ, quæq; innumera fors calamitatum
in virtutem habet experimenta, exultantes imagi-
nes. Aliæ singulari & diuino ingenio viros referen-
tes effigies sunt, quorumcunq; opera disciplinæ in-
uentæ, & scientiæ velut à primis parentibus pro-
creata fuerunt. Fama tenet, nullam ex ijs, intra mil-
le annos non repertam itaque excultam fuisse, vt
quæcunq; postea esset, aliquem ex priscis autorem
ac velut suum magistrum non agnosceret. Faten-
tur hoc ad imam picturæ partem aliquibus apposi-
tæ subscriptiones. *Nihil est sub sole nouum: Quicquid
est præcessit in seculis. Nihil dicitur quod non sit dictum prius.*
Pari honore excipit pictura merita eorum, qui suâ
curâ diligentiaq; quæ nesciebantur, hominibus a-
peruere monstrauereque. Extat inter cæteras Chri-
stophori

*Varro lib. 3.
de Re rustica.*

*Ecclesiasta
Cap. 1. dua
sententiæ.
Terent. in Eu-
nuchis.*

stophori Columbi, qua Nouum Orbē petit, qui nisi
 nostris patebat fabulis, nauigatio. Picta illic quæ
 pingi non possunt, tonitrua, fulgetra, fulgura, ira-
 tum versumq; ab imo mare, venti incurſu vario,
 nunc nauigium circū volentes versantesq; nunc
 correptum in altum secum ferentes, sorbentesque
 in excelsum, nunc pulsatas ex profundo belluas
 cum fluctibus volentes. Inuitam hoc iter diligen-
 tiamq; tulisse naturam, in confesso est tam atrox
 comminatio, abdita per tot secula subtractaque à
 nobis toto oceano terra: oppositum cum periculis
 suoq; profundo mare, in quo vix aliqua fiderent
 anchoræ, immiſſa in corpus pendentis pergentisq;
 per aquas ad quemcunq; timorem parte iam mor-
 tis, quam nulla sequeretur sepultura. Adeo nulla
 cura & curiositas, quæ malorum occasio hominibus
 esset, naturæ placuit: abundè suppetente in veteri
 Orbe deliciarum & discordiarum materiâ, nedum
 vt illa ex nouo, quâ vetus collideretur, adduceret-
 tur. Ergo eius in nauigando, cui totum hoc non fa-
 tis patuit, pro miraculo habetur auiditas, quæren-
 diq; quod natura scire tam diu non permisit, teme-
 ritas. In nauigationis huius emolumentis in primis
 censebatur monstratum *Aurum*, quod cum nullo an-
 no tot nauibus vectum, naufragiorum, bellorum,
 piratarum auiditati direptionique explendæ defi-
 ciat, creditur ab aliis aureum illic solum esse. Iam
 ex eodem Orbe, alterius generis quàm ante fuere

Inuentio No-
 ui Orbis qd
 fuit Anno
 1492.

Que ex No-
 uo Orbe ad
 nos apporia-
 ta.

aduecti Galli, Mures, Ficus, Nuces, Cannæ, Bombicam
 quoq; & vermiculorum textentium serica, monstra-
 tus prouentus, postquam ab eo tempore certarum
 arborum folijs nutrire animareq; animalia, simulq;
 quibus in sua fila inuolui claudique velut nuce mos
 erat, euoluere retexereq; in sericorum fila didici-
 mus. Non exigua sane gloria apportatae artis, vt
 plebes quoq; & vulgus opificum sericati holoseri-
 catique translucere, variarentque luxum vestibus
Vndulatis, Rafts, Semirasis, Ormesinis, Damascenis. Nam
 similis opificij ac serici ignorantiam, fatentur ve-
 stitaria veterum huiusmodi vestibus carentia: & im-
 mensa pretia, serici librâ auri tunc librâ veniente:
 imperatoribus quoq; vxorum suarum cultui sericū
 negantibus. Quam ob rem ab Aureliano impera-
 tore, vxorem vnicum pallium batteum sericum pe-
 tentem, his verbis, dimissam ferunt. Non conue-
 nire vt auro fila pensentur. Nec minori in admira-
 tione ex eodem Orbe allatae habebantur imagines,
 ex plumis auium ita varietate disposita contexta, vt
 inducti colores penicillis melius reddere effigies
 non possint; eadem ad claritatem solis positae ita
 radiantes, vt varias in partes inclinatae, in varios
 novosq; colores transire lucemq; suam iaculari vi-
 deantur. Adhæc lignorum & plantarum multa-
 rum nouitas, vt *Guaiaci, China, Sarsa-parilla, Sassafras,*
 quorum vtilitas inter laudatissima sanitatis huma-
 nae bona recepta, *sancta* quoq; appellata est. Ma-

Genera sericorum.

An erat & quanto pretio apud antiquos sericum.

Opiscus in Aureliano.

Medicamen-
 ta ex Nouo
 Orbe appor-
 tata.

gno certe ac sauo in tantis muneribus supplicio, ad-
 uecto quoq; ex eodem Orbe peregrino morbo, cu-
 ius sauitiam societas etiam contactusq; innocentū
 traheret. Tanto nobis curiositas constitit, bonaq;
 etiam quaesuisse pena fuit. Morbus hic quamuis
Indicus sit, apud varias gentes varia nomina obtinu-
 it. Galli *Neapolitanum*, ubi se primum eo infectos
 sensere, dixerunt. Itali à Gallis in quibus se illum
 conspexisse meminerunt *Gallicum*: Germani ab Hi-
 spanis, qui ex India hanc quoq; pretiosam mercem
 aduexerunt, *Hispanicum* nominauerunt. Hæc est in-
 uenti Orbis utilitas, hic nauigationis exitus, cui
 narrando insistendum paulum fuit, nihil magis
 hominibus admirantibus quam malis partam lu-
 xuriam.

Morbus quo-
 que Gallicus,
 & que eius
 appellationes.

Innumerabilia sunt præterea inuenta, quæ tem-
 plum in se habet ostentatque. Siquidem quicquid
 in tanto mortalium numero humani ingenij vis,
 quicquid labor curaque peperit, nihil non illuc af-
 fertur, consecratumque Virtuti donarium, visen-
 dum posteritati relinquitur. Igitur vnius cuiusq;
 illic manet inuentum, signatum pro ingenij excel-
 lentiâ, tabulâ, lapide, ære, argento, auro, aliaue
 materiâ: appositi insuper tituli, qui nomen dicunt
 alij inuentoris, alij artificis, alij gentium, alij homi-
 nis. Sic fatetur *gladius, galea, hasta* Lacædemonios:
clypeus Prætum: *securus* Penthesileam Amazonum re-
 ginam: *arcus & sagitta* Scythen Iouis filium: *balista*

Varia var-
 rum inuen-

& funda Phænices: Theſſalos pugna ex equis, Pænos
 pugna naualis: Æginetas nummus: Anacharsin philo-
 ſophum anchora, bidens, figuli rota: Dædalum aſcia, per-
 pendiculum, malusq; nauis: Icarum vela: tube Pyſæum &
 Pyrrhæum: putei Danaum: inducia Lycaonê: ſepultura
 Lycurgum: ſpeculum Æſculapium: cithara Apolli-
 nem. Nec modus exemplorum. Alia ſerò, alia re-
 cens inuenta: quædam quæ ſola poſteritas, quædam
 quæ ſola cognouit antiquitas. Duo ex vetuſtis, quæ
 reliqua illic exceſſere inuentionum miracula, ſilen-
 tio minimè inuoluere conuenit. Ardet ad aram
 Deæ ſuſpenſa lampas multis millibus annorum, ne-
 mine alimentum monſtrante, immortalis diebus no-
 ctibusq; flammâ. Perfert incendium, oleum, in-
 credible dictu, ſemel affuſum, atq; ita temperatû,
 vt ſe ipſum velut perpetuo pariat, voracitatemq;e
 ignis ſine ſui damno paſcat. Repertam narrabant
 tempore Pauli Tertij Maximi Pontificis in ſepul-
 chro Tullix filix Ciceronis eiusmodi lucernam,
 quæ admiſſo nouo aère extincta, arſerat antea mille
 quingentis quinquaginta annis, cadauerq; in quod
 totidem anni nil eualuiſſent, tridui poſtea morâ cõ-
 putruit, medicamine amoto vitiatõq;e. Alterum
 quod in eodem miraculo mirum eſt, lampas ipſa.
 Vitrea hæc eſt, è vitro flexibili ab eodem artifice
 facta, qui Tiberium inuentione ſua placans, pocu-
 lum in conſpectu eius allitit, ſtatimq; acceptis in
 manus fragmentis, quæq; abrupta ſibi met erant, in
 integrum

*Inuenta ve-
 terû quæ iam
 perierunt.*

*Oleum incom-
 buſtibile.*

*quod ardebat
 annis 1550.*

*Vitrum du-
 ctile.*

integrum agglutinavit, illæsumque rursus & infractum mensæ imposuit. Neq; his inferiora, ignorata ab antiquis, à recentiore ætate inuenta monstrabantur. In Alchimia vtcunq; licet à faciendo auro homines exciderunt, inuenta tamen, dum vnice aurum quærent, ratio Gemmas emaculandi: Sapphirum dealbandi, vt Adamas videatur: *Stannum* in aliud metallum vertendi vt argenti similitudine viuat micetq;: Aquis metalla inuicem separandi distinguendiq;: *Distillatione* ex quacunq; stirpe substantiam educendi, sublatamq; in aërem, vt aquæ vel olei corpus capiat, condensandi: pluraq; profus auro non inferiora. Iam *Horologia, Bombardæ, Typographia, Charta, Pixis nautica, Ignis Græcus*, adeo pertinax & inuictus, vt nec aquis merfus sepultusq; emoriatur. Hoc defendit muros suos aduersus Sarracenos Constantinus Pagonatus, flagrantq; hostium naues ab igne in profundo, maiore miraculo quam Romanorum extra aquas à speculo Archimedis. His talibusq; opere aliquo expressis signatisq;, passim completum est spatium interioraque templi, hæc sustinent parietes, concamerationes, antes, parastatæ, interpensua, columnæ, epistylia laxissimæ ædis, disposita ea pulchritudine & varietate, vt quocunq; inciderint oculi, reficiantur. Iam tholus vmbroq; in modum alterius templi, proprijs quoq; miraculis spectabilis est. Ab hemisphærio summaq; illius testudine, pendet ad dextrum

Inuenta recentiorum Chymistarum

Inuenta noua quibus antiqui carebant,

Hic ignis inuentus Anno 670.

Alexander Magnus pila argentea somnum excutere solebat.

Columba lignea qua uocabatur.

Calum arcum Archimedis circumactionibus suis simile uero calo.

Alexandri Magni Pila argentea, quam cum se quieti somnoque traderet, protento extra cubile brachio, suppositâque conchâ æreâ, tenere consueuerat: ut quoties neruorum rigorem sopor infusus laxasset, gestaminis lapsi tinnitus dormientem suscitaret, longamq; interromperet quietem. Ad sinistrum *Columba lignea* Architæ Tarentini est, mathematicâ ratione ita aptata librataq; ut surrigi in volatum, eiaculari sese in sublime, ac meare sulcareque per cælum variè possit. Inter hæc duo, *Calum* medium ab Archigene appensum est, res supra omnem miraculorum admirationem maxime mira, & operæ Dei tantum similis, iisdem, quibus hoc quod cernimus, officijs, iisdem legibus, ex ære fabrefactum. Totidem in eo sidera, fixa, errantia, per totidem uias cursusque euntia, in eadem interualla, in eandem mensuram cadentia. Sol perinde obseruabilem annum faciens circumactu suo: Luna pro vario cum Sole coitu occurSIONibusque, modo curuata in cornua, modo æquâ portione diuisa, modo sinuata in orbem, plena, deficiens, repente nulla, breuiterq; tam multa in tam paruo æreoq; conclusa globo, quæ in tantum excedentis magnitudinis cælo uix concludere potuit natura.

Templi Honoris descriptio.

Tandem his satiatis spectaculis, excipit Templum Honoris, ita priori connexum adhærensque, ut sæpe dediti alterius miraculis in illud cum se intrare

non

non putent, sentiant intrasse. Priscum pariter, pariter religiosum, magnificentumque. Prodit magnificentiam eius ostium amplissimū ornatissimumque. Quocumque magnificæ ianæ carere non debent, antepagmenta, cumaria, coronæ, supercilia, margines, astragali, omnia hæc adornata vestitaque sunt magnorum virorum insignibus, imaginibus, spolijs ab hoste raptis, quorum nihil attrectare refigereque à postibus fas est, aut quantum ab his ianæ patet aureâ fulget cælaturâ opereque mirabili. Cæca templi non ingens, minorque quàm Virtutis est: sed debet artifici, quòd perfusa gratissimo lumine purissimum diem recipit, totoque die velut solem seruet, refulget. Fenestræ ad hoc nullæ sunt, hemisphærium tantum in medio large cauatum circumnatumque, ex summo quocumque inclinato soli occurrit. Subest lithostratum vermiculatis marmoribus distinctum. in medio procera vetusque palma tantquam sub aperto sibi cælo virens. Palmæ truncum ramosque hedera pererrat, lubricoque ac flexuoso per eam reptatu nititur serpitque in altum. Vtramque aliquot arbores in orbem stantes circumueniunt, suamque ex eodem cælo accipiunt vitam, olea, laurus, myrthus, quercus, cedrusque. Velut ad pedes istorum gramen sua viriditate surgit fruticatque. Carpere inde frondes coronis præcipue texendis olim mos erat. Hæc materia acceptissima, hoc pro virtute præmium gratissimum habebatur. Nec promiscuus

*Sic solebant
postes & ianæ
exornari
veterum de
quo Plinius
lib. 35. Cap. 2.*

*Arbores ex
quibus veteres
coronæ
texere solebāt
ad virtutem
honorandam.*

*Olea premi-
um victorum.*

miscuus cuiusq; erat vsus. *Oleam* in certamina O-lympica, atq; ijs qui in fugam cōuerterant hostem, deferebant: quòd eorum virtute, ferocia mitigata velut ab oleæ succo perfusum ferrum bellorum in-strumentum, domatur mollescitque: quod etiam ab

Pacis signum.

aqua riget magis magisque durefcit. Igitur oleæ quoq; ramum prætendi, pacis erat, & minime fero-cientis animi indicium. Ex *lauro* triumphantes co-ronabantur, velut aduersus pericula interriti inui-ctique, quòd ea arbor contemptrix quoq; esset me-
*Laurus trium-
phantium præ-
mium.*

*Contemptrix
fulminum.*

*Myrtus o-
uantium præ-
mium.*

*Hedera poe-
tarum præ-
mium.*

*Quercus ser-
uatoris cuius
premiuum.*

tus & fulminum. In exemplis est, Tiberium tonan-te cælo, ex eius ramis coronam gestare solitū, quod, vt dictum, sola fulmine non icitur. *Myrtum* ad mi-niores triumphos, ouantiumque honores vsurpa-bant; ceu facilem, & sine sanguine partam victori-am, propera arbor nasci, & in trimatu frugifera, sa-tis adornaret. Poëtæ ex *hedera* coronis utebantur, humili planta, & fortunæ suæ aliam arborem quam amplecteretur, quærente. Nam & illi fautoribus patronisque, in quos recumbant, indigent: qui si contingant, ingenio eunt in altum, ramosq; suæ industriæ ab illo nexu felicissime imitati hederas expediunt. In *quercea* corona, quanquam nitor & venustas aberat, salus tamen seruati ciuis & benefi-cium in illa delectabat: clarâ professione, seruato-rem alterum velut altorem & parentem esse. Nam antequam vomeribus inuersa, rastrisque & aratro perrupta tellus fecunditati assueuisset, de glande

in exordio rerum baccisque habuisse dicitur homo alimoniam. Sic prisca homines virtutem pretio non coluere: tantoq; humiliter ac viliter præmium, quanto sublimius maiusque erat meritum, proposuere: contenti cui par inueniri non potest, consentiente laude bonorum, voceq; incorrupta rectè iudicantium de eccellente virtute. Nam quanto vnus ciuis & sæpe humillimus seruatus, vniuerso exercitui, pluribusque nobilissimis ab obsidione abominandoque exitio liberatis præstabat? hoc tamen præclarissimum facinus in meritis suis, rem vilissimam viride *gramen* decerptum, ibi vbi obsesos seruasset aliquis, habuit. Quippe summa hæc in illa coronâ gloria fuit, terram à se seruatis, quæ herbam *gramen*q; proxime confoueret, atq; altricem ipsam humum, & humationem tot hominibus datam profiteri. Quamobrem manet adhuc arboribus honos, veteremque in templo satæ gloriam relinquunt. Nam cedrum palmamq; æternitas illuc intulit. Nullæ his arboribus vetustatem minus timent. Succo *cedrino* perungi libros, ne tinea cariesue rodat mos est: quo medicamine defossos in terra cum Numma Pompilio libros, durasse aiunt annos quingentostriginta quinque. Arbor ipsa in aquis firmissima, & quæ nec madefacta corrumpi potest: ex cuius ligno constructam arcam Noë seruasse humanum genus omittendum non est. *Palma* virtutis arbor est. Vt hæc in ardua sic illa in quod-

Gramen seruatoris exercitus præmiũ.

Hinc: Cedro digna locutus.

Ex cedro arca Noë.

Palma victorum præmiũ.

cunq; pondus adeo contumax, vt onere pressa non modo nō curuetur, sed magis aduersa resurgat, sursumque contra pondus nitatur. Ob id ad victoriæ symbola vsurpari sueta: quæ vrgentibus prementibusque malis, prius etiam vitâ, quam animo cedere mauult. Itaq; summum inter arbores in templo honorem obtinet. Coma frondesque eius, pretiosis ornamentis ac donarijs ab ipsa Dea reuinctæ, insolito pondere fructibusq; nutant. Induuias magna vis gemmarum conuestit, inter has corallo- rum rami, velut in sanguinē concretæ guttæ, atq; ab inflictâ arbori plaga manantes erumpunt. Ex ipsis frondibus pendent, alibi fasces cum securibus, alibi sceptrâ, diademata, illuminatæ margaritis coronæ, sellæ eburnæ, curules, trabes, palmatæ, togæ, purpuræ, phaleræ, prætextæ, paludamenta, intextæ auro chlamydes, lati-claui, calcei lunati: alibi torques, annuli, enses, litui, auro cælata calcaria, cruces, aurea vellera, balthei cinguli- que militares: alibi mitellæ margaritis baccisq; vncialibus internitentes, claræ vnionibus infulæ, vittatæque atq; illustres pretioso lapillorum ambitu tiaræ. Non secus ibi, quàm cursum & certamen inter se ludentium videas. Prout auræ è summo spirauere, modo speciem iam iam cadentium ramorum, & suo pondere se ad terram trahentium: modo post ruinæ irritas minas, sublati repente ramis in altum remeantium, reciprocoque cursu velut à rapina captatores

*Honorum in-
signia è ramis
pendula.*

ptatores eludentium speciem referunt. Cessat statim lasciuia fure viso, agnoscuntque venientem in quantocunq; agmine. Parent soli suæ Deæ, ac prout illa, hæc aliaue insignia alicui annuerit, ita inclinati sua sponte venientibus porrigunt. Ideo circa Deæ signum, quod ad aram colitur, magna vis munerum pendet, ex auro, argento, exsonantium supplicum votis. Sed fama est Deam inexorabilem esse, nisi ijs quos Virtus commendauisset.

Eorum distributio.

Astant Honori alia duo nomina *Reuerentia & Maiestas*. Sacrificia solis his aperto capite facere mos est, cætera numina velato venerari. Auget venerationem ingens *Candelabrum*, dicatum aliquando in prytaneo Tarentino à Dionysio iuniore Siciliae tyranno, eòq; translatum, in quo totidem succenduntur lychni, quot in anno numerantur dies. Præsto est *Fortuna* aureum signum, quale comitari principes, & in cubiculis Imperatorum Romanorum poni solebat. Impediti huic vittâ oculi, ipsa volubili globo imposita, pedem vnum velut auolatum sustollit, alterum suspensum neq; probe repositum, in eodem globo sustinet. Dextrâ auidissime munera, quibus inuicem supplices pro honoribus certant, accipit: sinistrâ è succincta veste insignia depromens, furtiuâ largitione indignis distribuit proditque. Hinc in eam Numinum indignatio: & hominum quoq; ex frustratione, vel obtentu, varia affectio. Inuocatur, accusatur, exoptatur, cogitatur,

Sacrificia Honori fiebant aperto capite.

Candelabrū Dionysij tyranni.

Fortune simulacrum.

Eius fraus.

Cultus.

*Honor in sta-
tuis Scyppis.*

arguitur, laudatur, agitur rea, solaque inter Numina nescias plura referat probra vel sacra. Quod postea reputationem subit, multitudo statuarum est adeo per templum diffusa sparsaque, ut astare lapideus populus videatur. Magnus is honor, is virtutis cultus est, non merita modo memoriamque clarorum virorum basibus earum inscribere, sed effigies quoque vultusque, & lineamenta corporis, artificum expressa manu, visenda posteris relinquere. Igitur, & quae lapidibus commode reddi non poterant, excipit pictura, humanissimam pariter ambitione, alibi funerum, alibi triumphorum pompam referens, certantibus cum vero imaginibus.

*Exequia &
honor cada-
uerum apud
antiquos.*

Sunt in sinistro templi pariete, depictae veterum exequiae, ita representato omni pietatis maestitiaeque officio, ut sermo tantum querelaeque ab imaginibus expectari videantur. Hic corpora purgantur lymphis, oleoque uncta pretiosis vestibus induuntur. Illic praeterea cupressus defuncti armis telisque instar trophaeorum exornatae eriguntur. Circum ingentes pyrae, aggestae pinu roboreque construuntur. Alibi cadauera toris imposita ad ignem deferuntur. Comitantur detonsi pullatique propinqui, versas ad terram faces portantes: hic alia turba maerentium, hic maiores defuncti apertis armarijs atriisque in exequias emissi. Iam praeficae, tubicines, pracones populum velut citantes in lamenta. Tum quam digesta per strues cadauera visuntur, alij
opertis

opertis auersisque vultibus ignes subijciunt, alij
 vbi cadauera flamma corripuit, fauillamque nubi-
 bus immiscuit, seruos, equos, canesque: alij vt vxo-
 res, intimiq; amicorum vltro scandentes rogos, se
 in flagrantes complexus ipsasq; dant inferias. Vi- *Euripidis ho-*
 suntur ab Archelao, Euripidi Tragico consiliorum *nor,*
 suorum socio, sumptuosissimæ factæ exequiæ, cu-
 ius etiam suprema non contentus prosequi sumptu
 funeris, crinem quoq; tonsus est, & mærorem,
 quem animo conceperat, vultu publicauit.

Similis in aduerso pariete est, lætitiæ honorisque *Triumpho Ro-*
 in triumpho absolutio. Eriguntur alibi ingentes *manorum.*
 arcus, gloriosissimis illustrati victoriarum titulis.
 Alibi trahuntur currus, hîc spolijs telisque hostium,
 illic ligneis trabibus, captarumque vrbiûm simula-
 cris onusti. Fertur deinde captiuum aurum, ar-
 gentum, coronæq; & præmia, si quæ victori socij po-
 puli hostesue ipsi dedissent. Sequuntur albæ victi-
 mæ bouesque. Post elephantî, tygrides, alces a-
 liæque feræ antea non visæ. Tum Duces hostium
 captiuique, religatis post tergum manibus mæren-
 tes. Dehinc sublimis in curru aurato sedens trium-
 phator, sceptrum manu alterâ, alterâ lauream & ex
 ea coronam in capite ferens. Iam vexilla collegio-
 rum atq; castrorum, & circumfusi currui milites,
 omnisq; victoris laureatus exercitus. Excepti præ- *Triumpho He-*
 terea sunt, & aliquarum gentium per parietem tri- *bræorum.*
 umphi, non tam superuacanea priuati alicuius ho-

minis pompâ, quàm gratitudine erga Deum magnifici. Laudatissimi sunt Hebræorû, apud quos pueri, senes, viri, fæminæ, principes, vulgusq; populi obuiâ victori progressi, ad tympanorû, musicorumq; instrumentorû sonum, orbes, choreas mouentes, cãtando, beneficiû se alteri victori, quam quem præ oculis haberent, debere profitentur. Inseti nonnullis picturis versus quos cãtare mos erat, leguntur. Sic cum Ægyptiorum iugum exuissent, Moyseñq; triumphando comitarentur: *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. Quia fortitudo mea & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem &c.* Et immensis agminibus Iudithæ cum triumpho occurrendo, cum in manibus eius optimum ferri spoliolum caput Holophernis, summamq; in eo victoriæ contemplarentur, gratularenturq;.

Exod. Cap.

15.

Iudith. Cap.

16.

Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum nouum, exultate & inuocate nomen eius.

Exigunt quoq; oculos & alij, qui plene non poterant, compendio aliquo repræsentati illustrium virorum honores. Stesichoro poëtæ, ædificatum à Phalaride tyranno templum, decretiq; quamuis inimico, diuini cultus. Iam Mausolea, sepulcra, monumentaque, nomina cuiusque sustinentia loquentiaq;. Inter quæ tymbus Ouidij, per multas lacrymas illi ante domus ianuam à Barbaris constructus: vt post septem apud se in exilio consumptos annos, hoc saltem solatij Kalendis Ianuarijs decedens referret, præstari suam literis vbicunq; vene-

*Eadem die
ferunt decesse
T. Liniû.*

rationem,

rationem, placuisseq; aliquid in se barbaris, quod ingrati ciues non agnouissent.

His tam magnificis summorum virorum honoribus, miscentur & alij. Descripta in eodem templo cuiusq; priuilegia, prærogatiuæ, principū indulta, hominum consensu impositæ appellationes, *Magnorum, Felicium, Augustorum, Optimorum, Maximorum*: deficientibusq; iustis pro virtute titulis, & *Parentū patria* cognomina excogitata. Iam sua cuiusq; præmia & eorum appellationes, *Medicorum Soteria* vel *Iatrea*: *Docentium Didascalica, & Didactica, Minerualia*: *Militum Aristæa, Epinicia, Niceteria*: *Nuntiorum, Euangelica, Ministra*: *Legatorum Lautilia*: *Hospitum Xenia*: *Beneficorum, Charisteria*: *Altorum, Threptæ*: *Artificum, Epichera*: *Quippiam afferentium, Comistra*: Iam ex humili priuataq; fortuna suâ aut maiorum virtute exempti, & per suos gradus digesti, *Pontifices, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Præpositi, Protontarij, Archipresbyteri, Archidiaconi, Presbyteri, Diaconi, Canonici, Clerici, Sacraq; militia, & religiosorum familiæ*. Tum *Imperatores, Reges, Archid: Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles*. Et peculiaribus officijs alijs præ eminentes *Cancellarij, Præsides, Consiliarij, Secretarij, Prætores, Assessores, Advocati, Scribæ*. Sed recensere singula quis possit? Verbo claudo. hæc Sapiens Curia fuit, hoc Comitium, hic locus habendi senatus.

Sed nos tantisper inhibita continuatione, narrationem sequentium alteri libello referuimus.

Appellationes
magnifica.

Nomina præ
miorum,

Impensae et sumptus...

Sumptu & impensis Bartholomæi Nouodworscii.

Handwritten text on the right edge of the page, including names and numbers.

vicio... in lingua... *Coma dei... anetha... Symb... de... phantum...*

hic... *Supplices orbis... Nazonice... Mosa... Siphani... Orato...*

... *Na... de... me... Ma... quides... Homens... on... tu...*

... *Quae... qui... agricola... nec... in... ylla... mater... e... dicit... aut... eg...*

... *Quid... ad... Mem... an... m... Nihil...*

... *For... ut... sako... palea... Nudior... pau...*

... *Quod... eum... ar... uum... homo... Tur... op... r... uo... Z... e... u... t... i... x...*

... *Quid... d... u... r... e... w... d... i... d... d... u... s... b... u... s... m... a... v... i... d... e... t... L... u... m... o... p... r... a... u... o... Z... a... t... e... u... t... i... x...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

... *Quae... qui... cupit... edat... eg...*

Biblioteka Jagiellońska

stdr0004239

